

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

હિમાંશુ કુમાર અને અન્ય

વિરૂદ્ધ

છત્તીસગઢ રાજ્ય અને અન્ય

(રિટ અરજી (ફોજદારી) નં. ૧૦૩ વર્ષ ૨૦૦૯)

જુલાઈ ૧૪, ૨૦૨૨

[એ. એમ. ખાનવિલકર અને જે. બી. પારડીવાળા, ન્યાયમૂર્તિ]

ફોજદારી કાયદો – ભારતનું બંધારણ – કલમ ૩૨ – પુનઃતપાસ / વધુ તપાસ માટે મેન્ડેમસ માંગતી અરજી – છત્તીસગઢ રાજ્યના ત્રણ ગામોમાં આદિવાસીઓના કથિત ફૂર સમૂહહત્યાના બે બનાવો – રિટ અરજદારોનો મામલો એવો કે છત્તીસગઢ પોલીસ, વિશેષ પોલીસ અધિકારીઓ (એસ.પી.ઓ.), સલવા જુડૂમના કાર્યકરો (છત્તીસગઢ સરકાર પ્રાયોજિત જાગૃત નાગરિકોના સમૂહ) અને સીઆરપીએફ તથા કોબ્રા બટાલિયનોથી બનેલા

અર્ધલશ્કરી દળો કથિત સમૂહહત્યા માટે જવાબદાર હતા – શું રિટ અરજદારો દ્વારા બંને બનાવોની સેન્ટ્રલ બ્યૂરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (સીબીઆઈ) મારફતે તપાસ માટે કોઈ મામલો સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો – નિર્ધારિત કરાયું: બંધારણની અનુક્રમે કલમો ૩૨ અને ૨૨૬ હેઠળ સીબીઆઈને તપાસ કરવા માટે દિશાનિર્દેશો જારી કરવા બાબતે બંધારણીય અદાલતોની અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ અત્યંત સાવચેતી સાથે થવો જોઈએ – વધુ તપાસ કે પુનઃતપાસની આવશ્યકતા નક્કી કરવા માટે પરિસ્થિતિજન્ય તથ્યો અને અનુસંગી સંજોગોનું એકલક્ષી મૂલવણી અને વિશ્લેષણ કરવું પડે – કોઈપણ વ્યક્તિ આ બાબતે આગ્રહ રાખી શકતી નથી કે કોઈ ગુનાની તપાસ કોઈ ચોક્કસ એજન્સી દ્વારા જ કરવામાં આવે – પીડિત વ્યક્તિ માત્ર એટલો જ દાવો કરી શકે કે તે જે ગુનાનો આક્ષેપ કરે છે તેની યોગ્ય તપાસ થવી જોઈએ, પરંતુ તેને પોતાની પસંદગીની કોઈ ચોક્કસ એજન્સી દ્વારા તપાસ કરાવવાનો હક નથી – તપાસનું હસ્તાંતરણ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ “અતિમર્યાદિત રીતે” અને માત્ર “અપવાદરૂપ સંજોગોમાં” જ કરવો જોઈએ – તથ્યોના આધારે, રિટ અરજીથી એવો ભાસ થતો હતો કે યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવી રહી ન હતી અને તેથી તે સીબીઆઈને સોંપવી જોઈએ – તેમ છતાં, હકીકત એ છે કે તપાસ પહેલેથી જ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા – સમગ્ર બાબતના સર્વાંગી દૃષ્ટિકોણથી સ્પષ્ટ હતું કે રિટ અરજદારોએ વધુ તપાસ માટે, તો દૂરની

વાત, સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિમવામાં આવનાર સ્વતંત્ર એજન્સી મારફતે તપાસ માટે પણ નામમાત્રનો કેસ સ્થાપિત કર્યો નહોતો.

ફોજદારી કાયદો – તપાસ – તપાસનું સ્થાનાંતરણ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ “સંયમપૂર્વક” અને ફક્ત “અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં” જ કરવો જોઈએ.

ફોજદારી કાયદો – દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા એ કોઈ ગુનાનો “આરોપ” કરવો એટલે શું કે “ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ” શું ગણાય તે વ્યાખ્યાયિત કરતી નથી – “આરોપો” ની રચના થાય તે માટેનું નિવેદન ફોજદારી કાયદાને ગતિમાં મૂકવાના આશય અને ઉદ્દેશ સાથે કરવામાં આવેલું હોવું જોઈએ.

ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ – કલમ ૩૪૦ સહિત વાંચવાની કલમ ૧૯૫ – ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ – કલમો ૧૯૧ અને ૧૯૩ – મિથ્યાસાક્ષ્ય – ખોટું સોગંદનામું કરવાની તથા ખોટો પુરાવો આપવાની ગુનાખોરી – ઠરાવ્યું: બે શરતો છે, જેઓ પૂર્ણ થવા પર, અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન ખોટું સોગંદનામું આપનાર અથવા ખોટો પુરાવો આપનાર વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરી શકાય – પ્રથમ શરત એ છે કે વ્યક્તિએ અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન ખોટું સોગંદનામું આપેલું હોવું જોઈએ અને, બીજું, અદાલતના મત મુજબ તેણે કરેલા ગુના સંબંધે એવી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ તપાસ કરવી ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને આવશ્યક હોવી જોઈએ – તેમાં કંઈક જ્ઞાતપૂર્વકનું હોવું જોઈએ – કોઈ નિવેદન જ્ઞાતપૂર્વક અને સચેત રીતે કરવામાં આવ્યું હોવું

જોઈએ, જેનો અસત્યપણા પરિહારી ન શકાય એવા પુરાવા, દસ્તાવેજ અથવા અન્યથા, સાથેની તુલનાના પરિણામે સાબિત થાય – મિથ્યાસાક્ષ્ય બાબતે કાર્યવાહી શરૂ કરતા પહેલાં, સંબંધિત અદાલતે વિચારવું પડે કે આવી ફરિયાદ પક્ષને મંજૂરી આપવી ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય રહેશે કે નહીં – ફરિયાદ પક્ષને મંજૂરી આપતાં પહેલાં, મુખ્ય મુદ્દા સંબંધિત અસત્યતાનો પ્રથમ દ્રષ્ટ્યે કેસ હોવો જરૂરી છે અને અદાલત આ બાબતે સંતોષ પામેલી હોવી જોઈએ કે આરોપ માટે યોગ્ય આધાર ઉપલબ્ધ છે.

દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ – કલમ ૨૧૧ – કલમ ૨૧૧ લાગુ પાડવા માટેના આવશ્યક ઘટકો – ચર્ચિત.

રિટ અરજી નામંજૂર કરીને અને આંતરવર્તી અરજીનો નિકાલ કરીને, અદાલતે ઠરાવેલ:

૧.૧ યોગ્ય પ્રકરણમાં, જ્યારે અદાલતને એવું લાગે કે પોલીસ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા થતી તપાસ યોગ્ય દિશામાં નથી, અને પ્રકરણમાં સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે તથા જો આક્ષેપિત ગુનામાં ઉચ્ચ પોલીસ અધિકારીઓ સંકળાયેલા હોય, તો એવી પરિસ્થિતિમાં તપાસ સી.બી.આઈ. જેવી સ્વતંત્ર સંસ્થાને સોંપવામાં અદાલત ન્યાયસંગત ગણાઈ શકે છે. આરોપપત્ર દાખલ થયા પછી પણ, યોગ્ય પ્રકરણમાં તપાસ સી.બી.આઈ. જેવી સ્વતંત્ર સંસ્થાને સોંપવાનો અધિકાર અદાલતને છે. ભારતના સંવિધાનની અનુક્રમે કલમ ૩૨ અને ૨૨૬ હેઠળ, સી.બી.આઈ.ને તપાસ કરવા અંગે દિશાનિર્દેશો જારી કરવા

બાબતે સંવિધાનિક અદાલતોની અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ અતિ સાવચેતીપૂર્વક થવો જોઈએ. યોગ્ય, નિષ્પક્ષ, નિરપેક્ષ અને અસરકારક તપાસના અભાવે તેની વિશ્વસનીયતા અને ભરોસાપાત્રતા ક્ષીણ થઈ રહી હોવાની સંતોષકારક નોંધ, વધુ તપાસ અથવા પુનઃતપાસ માટે દિશાનિર્દેશ આપવાની પૂર્વશરત છે, છતાં આરોપપત્રની રજૂઆત માત્ર તે જ કારણે, અથવા નીચલી અદાલતમાં કેસ ચાલી રહ્યો હોય તે કારણસર, કોઈ રીતે પ્રતિબંધક અવરોધ બની શકતું નથી. સત્ય બહાર લાવવા અને પક્ષકારોને ન્યાય આપવાની દ્રષ્ટિએ વધુ તપાસ અથવા પુનઃતપાસની આવશ્યકતા નક્કી કરવા માટે પરિસ્થિતિજન્ય તથ્યો અને અનુસંગી પરિસ્થિતિઓનું વિશિષ્ટ રીતે મૂલવણી અને વિશ્લેષણ કરવું જરૂરી છે. કાનૂની અદાલતની મુખ્ય ચિંતા અને પ્રયત્ન એ હોવો જોઈએ કે સાચા તથ્યોના આધારે ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે, અને તે તથ્યો પ્રતિબદ્ધ, દૃઢનિશ્ચયી અને સક્ષમ તપાસ સંસ્થા દ્વારા બહાર લાવવામાં આવે. [પરિચ્છેદ ૪૬, ૪૭][૭૭૪-બી-ડી, એફ-એચ]

૧.૨. કોઈપણ વ્યક્તિ એ બાબતે આગ્રહ રાખી શકતી નથી કે કોઈ ગુનાની તપાસ કોઈ નિશ્ચિત એજન્સી દ્વારા જ કરવામાં આવે . પીડિત વ્યક્તિ ફક્ત એટલું જ દાવો કરી શકે કે જે ગુનાનો તે આક્ષેપ કરે છે તેની યોગ્ય રીતે તપાસ કરવામાં આવે, પરંતુ તેને પોતાની પસંદગીની કોઈ નિશ્ચિત એજન્સી દ્વારા તેની તપાસ કરાવવાનો કોઈ અધિકાર નથી. [ફરો પર][૭૭૬-બી-સી]

૧.૩. તપાસનું સ્થાનાંતરણ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ “અતિ મર્યાદિત રીતે” અને માત્ર “અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં” જ કરવો જોઈએ. [ફક્ટો ૫૩] [૭૭૬-ડી]

૨. ૧ હાલના કેસમાં, તમામ એફ.આઈ.આર.ની તપાસ સંબંધિત તપાસ એજન્સીઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને તપાસના અંતે, હત્યા, લૂંટ વગેરે જેવા આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુનાઓ બાબતે છત્તીસગઢ રાજ્યની વિવિધ અદાલતોમાં આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા. [ફક્ટો ૫૫][૭૭૬-એફ-જી]

૨.૨. નોંધપાત્ર દસ્તાવેજી સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેતાં, આગળની તપાસ અથવા પુનઃતપાસ માટે નામમાત્રનો પણ કોઈ મામલો બનાવવામાં આવ્યો છે એમ પણ કહી શકાય તેમ નથી. ઉપર ઉલ્લેખિત વિવિધ એફ.આઈ.આર.ની તપાસ પૂર્ણ થતાં આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હોવું એ દર્શાવે છે કે કથિત સમૂહહત્યા નક્ષલવાદીઓ (માઓવાદીઓ) દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આરોપપત્રોના સ્વરૂપે એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રી પ્રતિવાદીઓએ રજૂ કરેલો આ મામલો સમર્થિત કરે છે કે ગામલોકો પર નક્ષલવાદીઓએ હુમલો કરીને તેમની હત્યા કરી હતી. તપાસમાં આવી હોય તેવી સામગ્રીમાં પોલીસ દળના સભ્યો સામે આંગળી પણ ઉઠાવી શકાય એવો અણુમાત્ર પણ આધાર ઉપલબ્ધ નથી. [પરા ૫૬ અને ૫૭][૭૭૬-જી-એચ; ૭૭૭-એ-બી]

૨.૩. રિટ અરજી એવો આભાસ આપે છે કે યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવી રહી નથી અને તેથી તે સી.બી.આઈ.ને સોંપવી જોઈએ. જો કે, હકીકત એ છે કે તપાસ પહેલેથી જ કરવામાં આવી ચૂકી છે અને આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. [ફરો ૫૮][૭૭૭-બી-સી]

૨.૪. નોંધપર રહેલી સામગ્રી પરથી એવું પ્રગટ થાય છે કે જેઓ બધાં વ્યક્તિઓને આરોપી તરીકે ગોઠવવામાં આવ્યા છે અને જેઓ વિરુદ્ધ આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે તેઓ બધાં ફરાર છે. હવે આ બાબતમાં યોગ્ય પગલાં લેવાનું સંબંધિત નીચલી અદાલતનું કાર્ય છે. જો આરોપપત્રોમાં આરોપી તરીકે નામિત વ્યક્તિઓ ફરાર હોય, તો તેમની ધરપકડ માટે જરૂરી પગલાં લેવાની અપેક્ષા તપાસ એજન્સી પાસેથી રાખવામાં આવે છે. કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો, હવે કાયદા અનુસાર જરૂરી કાર્યવાહી કરવી નીચલી અદાલતનું કાર્ય છે.[પરા ૬૪][૭૮૧-એફ-એચ]

૨.૫. સમગ્ર મામલાના સર્વાંગી દૃષ્ટિકોણથી, એ સ્પષ્ટ છે કે રિટ અરજદારો દ્વારા કોઈપણ વધુ તપાસ માટે, તો દૂરની વાત, આ અદાલત દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવનાર સ્વતંત્ર એજન્સી મારફતે તપાસ માટે પણ, નામમાત્ર યોગ્ય એવો કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી. ઉપરોક્ત કેસના તથ્યોમાં, કમિટી ફોર પ્રોટેક્શન ઓફ ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સ, વેસ્ટ બંગાલના કેસમાં આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલ શરતો પૂર્ણ થતી નથી. [ફરો ૬૫][૭૮૧-એચ; ૭૮૨-એ-બી]

૩.૧. કલમ ૨૧૧, આઈ.પી.સી.ને આહ્વાન કરવા માટેના આવશ્યક તત્વો એ છે કે ફરિયાદ દ્વારા કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનો ખોટો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હોવો જોઈએ. ફરિયાદકર્તાએ, ફરિયાદ દાખલ કરતી વેળાએ, એ જાણતું હોવું જોઈએ કે તે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ આક્ષેપ કરવા માટે કોઈ વાજબી અથવા કાયદેસર આધાર નથી. આ ફરિયાદ કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડવાના આશયથી કરવામાં આવી હોવી જોઈએ. [પરા ૯૦][૮૦૨-ડી-ઈ]

૩.૨. ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતામાં કોઈ ગુનાનો “આરોપ” મૂકવામાં આવવો એટલે શું અને “ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ” એટલે શું, તેની વ્યાખ્યા આપવામાં આવી નથી. પરંતુ, ખોટો “આરોપ” કોઈ સંકુચિત અથવા તકનીકી અર્થમાં સમજવો નહીં, પરંતુ તેના સામાન્ય અર્થમાં એવો ખોટો આક્ષેપ સમજવો, જે કોઈ એવી સત્તા સમક્ષ કરવામાં આવ્યો હોય કે જેને કાયદા દ્વારા તેની તપાસ કરવાની અથવા તેના સંબંધમાં કોઈ પગલાં લેવાની ફરજ હોય, જેમ કે તપાસ અથવા અન્ય કાર્યવાહી કરાવવાના હેતુથી તેની માહિતી ઉચ્ચ સત્તાધિકારીઓને આપવી, અને ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભમાં ફોજદારી કાયદાને ગતિમાં મૂકવાનો સમાવેશ થાય છે.[પેરા ૯૧][૮૦૨-ઈ-એફ]

૩.૩. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળના ગુનાનું આવશ્યક તત્વ એ છે કે કોઈ વ્યક્તિને નુકસાન પહોંચાડવાના હેતુથી, અથવા તેવો જ હેતુ રાખીને, કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું ખોટું આક્ષેપ કરવા માટે, તેની સામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા કરાવવી, જ્યારે જાણ હોવા છતાં કે

આવી કાર્યવાહી અથવા આક્ષેપ માટે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા કાયદેસર આધાર હાજર નથી. ખોટી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા શરૂ કરાવવી એ ખોટા આક્ષેપને અનુમાનિત કરે છે, પરંતુ ખોટો આક્ષેપ એવો પણ હોઈ શકે કે જેના પરિણામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી ઊભી ન થઈ હોય. હવે, આ કલમમાં આવેલ “ખોટું આક્ષેપ કરે છે” એવો શબ્દપ્રયોગ ફોજદારી કેસની સુનાવણી દરમિયાન આરોપી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી તરીકે ખોટા પુરાવા આપવાનો અર્થ આપી શકતો નથી. “ખોટું આક્ષેપ કરવું”નો અર્થ એવો મૂળ અથવા પ્રારંભિક આરોપ હોવો જોઈએ કે જે ફોજદારી તપાસની પ્રક્રિયાને ગતિમાં મૂકે છે અથવા મૂકવાનો પ્રયત્ન કરે છે; અને તે એવો અર્થ ધરાવતો નથી કે જ્યારે તે કેસમાં ઘડાયેલ આરોપના સમર્થનમાં જુબાની આપી ખોટા આક્ષેપને સાબિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે. “ખોટું આક્ષેપ કરે છે” એવા શબ્દોને “ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી” એવા શબ્દપ્રયોગ સાથે વાંચવા પડે. આ બંને શબ્દપ્રયોગો સમાન પ્રકારના અર્થગ્રહણ માટે સક્ષમ હોવાથી, તેમને તેમના સહઅર્થમાં જ વપરાયેલા માનવા જોઈએ. જાણે તેમનો રંગ અને સાર એકબીજામાંથી પ્રાપ્ત થાય છે. એવું જણાય છે કે આપણા ફોજદારી કાયદામાં જે રીતે સામાન્ય રીતે સમજવામાં આવે છે, તે અર્થમાં તેઓ તકનીકી અર્થમાં વપરાયા છે. તેથી, ખોટો આક્ષેપ પ્રારંભિક તબક્કે કોઈ સત્તાધિકારી વ્યક્તિ સમક્ષ, અથવા યોગ્ય કાર્યવાહી દ્વારા ગુનેગારને દંડિત કરાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં રહેલી વ્યક્તિ સમક્ષ કરાયેલો હોવો જોઈએ. અન્ય શબ્દોમાં, તે અથવા તો

ફરિયાદમાં, અથવા પોલીસે અધિકારી સમક્ષ સંજોય ગુનાના અહેવાલમાં, અથવા જેના વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે તે વ્યક્તિ ઉપર સત્તા ધરાવતા અધિકારી સમક્ષ, સમાવાયેલો હોવો જોઈએ. “આક્ષેપ” બને તે માટેનું નિવેદન ફોજદારી કાયદાને ગતિમાં મૂકવાના હેતુ અને ઉદ્દેશ સાથે કરાયેલું હોવું જોઈએ. [પરિચ્છેદ ૯૪][૮૦૪-ડી-એચ; ૮૦૫-એ]

વેસ્ટ બંગાળ રાજ્ય તથા અન્ય વિ. કમિટી ફોર પ્રોટેક્શન ઓફ ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સ, વેસ્ટ બંગાળ (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫૭૧ : [૨૦૧૦] ૨ એસ.સી.આર. ૯૭૯ – અનુસરવામાં આવ્યો.

કે.વી. રાજેન્દ્રન વિ. સુપરિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ, સીબીસીઆઈડી સાઉથ ઝોન, ચેન્નાઈ, (૨૦૧૩) ૧૨ એસસીસી ૪૮૦ : [૨૦૧૩] ૯ એસસીઆર ૧૯૯ – ઉપર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

સચિવ, માઈનર ઈરીગેશન, રૂરલ એન્જિનિયરિંગ સર્વિસિસ, યુ.પી. વિ. સહંગૂ રામ આર્યા અને અન્ય (૨૦૦૨) ૫ એસ.સી.સી. ૫૨૧; રોમિલા થાપર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૮) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૫૩ : [૨૦૧૩] ૯ એસ.સી.આર. ૧૯૯; નર્મદા બાઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૭૯ : [૨૦૧૧] ૫ એસ.સી.આર. ૭૨૯; સંજીવ રાજેન્દ્ર ભટ્ટ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૬) ૧ એસ.સી.સી. ૧ : [૨૦૧૫] ૧૨ એસ.સી.આર. ૪૯૮; ઈ. શિવકુમાર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૨૦૧૮) ૭ એસ.સી.સી. ૩૬૫; [૨૦૧૮] ૬ એસ.સી.આર. ૫૨૨; ડિવાઈન રિટ્રીટ સેન્ટર

વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૨ : [૨૦૦૮] ૪
 એસ.સી.આર. ૭૦૧; કે. કરુણાકરણ વિ. ટી.વી. ઈચારા વારિયર અને અન્ય
 એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૨૯૦ : [૧૯૭૮] ૨ એસ.સી.આર. ૨૦૯;
 બબન સિંહ અને અન્ય વિ. જગદીશ સિંહ અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭
 એસ.સી. ૬૮ : [૧૯૬૬] ૩ એસ.સી.આર. ૫૫૨; છાજુ રામ વિ. રાધે શ્યામ
 (૧૯૭૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૭૪ : [૧૯૭૧] સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૭૨ ;
 ચંદ્રપાલ સિંહ અને અન્ય વિ. મહારાજ સિંહ અને અન્ય (૧૯૮૨) ૧
 એસ.સી.સી. ૪૬૬; આર.એસ. સુજાતા વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક અને અન્ય
 (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૬૮૯ : [૨૦૧૦] ૧૪ એસ.સી.આર. ૨૨૭;
 એસ.પી. કોહલી વિ. પંજાબ અને હરિયાણા વડી અદાલત એ.આઈ.આર.
 ૧૯૭૮ એસ.સી. ૧૭૫૩ : [૧૯૭૮] ૧ એસ.સી.આર. ૭૨૨; મુથુ કરુપ્પન,
 કમિશનર ઓફ પોલીસ, ચેન્નાઈ વિ. પરિથી ઇલમ્પઝુથી અને અન્ય (૨૦૧૧) ૫
 એસ.સી.સી. ૪૯૬ : [૨૦૧૧] ૫ એસ.સી.આર. ૩૨૯; એમ.એસ. શેરિફ અને
 અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ અને અન્ય એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૩૯૭ :
 [૧૯૫૪] એસ.સી.આર. ૧૧૪૪; આરિશ અસગર કુરેશી વિ. ફરીદ અહમદ
 કુરેશી અને અન્ય (૨૦૧૯) એસ.સી.સી. ૧૭૨ : [૨૦૧૯] ૩ એસ.સી.આર.
 ૪૦૦; શરદ પવાર વિ. જગમોહન દલમિયા (૨૦૧૦) ૧૫ એસ.સી.સી. ૨૯૦;
 સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. જસબીર સિંહ (૨૦૨૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૯૬; સંતોષ
 સિંહ અને અન્ય વિ. ઇઝહાર હુસૈન અને અન્ય (૧૯૭૩) ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૬

: [૧૯૭૪] ૧ એસ.સી.આર. ૭૮ અને એમ.એલ. સેઠી વિ. આર.પી. કપૂર
એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૫૨૮ : [૧૯૬૭] ૧ એસ.સી.આર. ૫૨૦ –
ઉલ્લેખિત.

સી.બી.આઈ. અને અન્ય વિ. રાજેશ ગાંધી અને અન્ય ૧૯૮૭ ક્રિ.એલ.જે
૬૩ – પુષ્ટિ કરવામાં આવ્યું.

કરીમ બુખ્શ વિ. કવીન એમ્પ ૧૭ સી. ૫૭૪ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

ચુકાદા-કાનૂન સંદર્ભ

- [૨૦૧૦] ૨ એસ.સી.આર. ૮૭૮ અનુસરવામાં આવ્યું ફકરો ૪૪
(૨૦૦૨) ૫ એસ.સી.સી. ૫૨૧ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૪૫ માં કરવામાં આવ્યો
[૨૦૧૩] ૮ એસ.સી.આર. ૧૯૮ પર ફકરા ૪૮ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો
[૨૦૧૧] ૫ એસ.સી.આર. ૭૨૮ નો પરિચ્છેદ ૫૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
[૨૦૧૫] ૧૨ એસ.સી.આર. ૪૮૮ નો પેરા ૫૧ માં સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો હતો
[૨૦૧૮] ૬ એસ.સી.આર. ૫૨૨ નો પરિચ્છેદ ૫૧ માં સંદર્ભ લેવાયો હતો
[૨૦૦૮] ૪ એસ.સી.આર. ૭૦૧ ફકરા ૫૧ માં ઉલ્લેખિત
[૧૯૭૮] ૨ એસ.સી.આર. ૨૦૮નો પેરા ૭૩માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
[૧૯૬૬] ૩ એસ.સી.આર. ૫૫૨ નો પેરા-૭૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
[૧૯૭૧] સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧૭૨નો પેરા-૭૫ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
(૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૬ ફકરા ૭૬ માં ઉલ્લેખિત
[૨૦૧૦] ૧૪ એસ.સી.આર. ૨૨૭ નો પેરા ૭૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

- [૧૯૭૯] ૧ એસ.સી.આર. ૭૨૨ નો પેરા ૭૯ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
- [૨૦૧૧] ૫ એસ.સી.આર. ૩૨૯ નો ઉલ્લેખ પરિચ્છેદ ૮૦ માં કરવામાં આવ્યો
- [૧૯૫૪] એસ.સી.આર. ૧૧૪૪ નો પરિચ્છેદ ૮૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
- [૨૦૧૯] ૩ એસ.સી.આર. ૪૦૦ નો પરિચ્છેદ ૮૩ માં સંદર્ભ લેવાયો
- (૨૦૧૦) ૧૫ એસસીસી ૨૯૦ નો પેરા ૮૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
- (૨૦૨૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૯૬ નો પેરા ૮૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
- [૧૯૭૪] ૧ એસ.સી.આર. ૭૮ નો પરિચ્છેદ ૯૩ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
- [૧૯૬૭] ૧ એસ.સી.આર. ૫૨૦ નો પરિચ્છેદ ૯૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

ફોજદારી મૂળ અધિકારક્ષેત્ર: રિટ અરજી

(ફોજદારી) નં. ૧૦૩ સન ૨૦૦૯.

(ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ)

કોલિન ગોન્સાલ્વેસ, પરિષ્ક વકીલ, સુશ્રી સ્નેહા મુખર્જી, સત્ય મિત્ર,
અરજદારો તરફથી વકીલો.

તુષાર મહેતા, એસજી, કે. એમ. નટરાજ, એએસજી, રજત નાયર, શૈલેશ
મડિયાલ, સુશ્રી નીલા કેદાર ગોખલે, સુશ્રી દિક્ષા રાય, બલેન્દુ શેખર, અરવિંદ
કુમાર શર્મા, બી. વી. બલરામ દાસ, સુમીર સોધી, અભિષેક લાલવાણી,
પ્રતિવાદીઓ તરફથી વકીલો.

અદાલતનો ચુકાદો જે. બી. પારડીવાળા, ન્યાયમૂર્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળની આ રિટ અરજીએ છત્તીસગઢ રાજ્યના દંતેવાડા જિલ્લાના ગરછનપદ્મી, ગોમપાડ અને બેલપોચા ગામોમાં અનુક્રમે ૧૭મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૯ અને ૧લી ઓક્ટોબર ૨૦૦૯ના રોજ થયેલા કથિત નરસંહાર સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

૨. રિટ અરજદારોનો એવો મામલો છે કે ઉપર ઉલ્લેખિત સંબંધિત ગામોમાં આદિવાસીઓના કથિત ક્રૂર સામૂહિક હત્યાકાંડ માટે છત્તીસગઢ પોલીસ, વિશેષ પોલીસ અધિકારીઓ (એસ.પી.ઓ.એસ.), સલવા જુડુમના કાર્યકરો (છત્તીસગઢ સરકાર દ્વારા પ્રાયોજિત ચોકીદારોના જૂથ) અને સીઆરપીએફ તથા કોબ્રા બટાલિયનોનો સમાવેશ કરતી અર્ધલશ્કરી દળો જવાબદાર છે.

૩. ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં, રિટ અરજદારોએ નીચે મુજબની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે :

“(એ) આ અરજીમાં દર્શાવ્યા મુજબ ૧૭.૯.૨૦૦૯ અને ૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ થયેલ હત્યાકાંડો સંદર્ભે અરજદારો તથા અન્ય લોકોએ કરેલી ફરિયાદોની તપાસ અને ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી સી.બી.આઈ. દ્વારા હાથ ધરાવવામાં આવે તે માટે પ્રતિવાદીઓ વિરુદ્ધ મેન્ડેમસનો રિટ અથવા અન્ય યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ જારી કરવો;

(બી) પ્રતિવાદીઓ અને તેમના એજન્ટોના ગેરકાયદેસર કૃત્યોના કારણે થયેલ ન્યાયબાહ્ય હત્યાઓ માટે, તેમની મિલકતોની લૂંટફાટ માટે, તેમના ઘરો સળગાવી દેવા બદલ તેમજ પીડિતોએ ભોગવેલ અન્ય નુકસાન માટે પીડિતોને અને તેમના પરિવારોને વળતર ચુકવવાનો નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કરવો;

(સી) અહીં ઉપરોક્ત જણાવેલ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લઈને, આ માનનીય અદાલત યોગ્ય અને વાજબી માને તેવો એવો વધુ કોઈ આદેશ અથવા આદેશો પસાર કરે.”

જ. વર્ષ ૨૦૧૦ની ફોજદારી એમ.પી. નં. ૩૧૭૩ દ્વારા, નીચે મુજબ વધુ રાહતો માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે :

(એ) છત્તીસગઢ રાજ્યને શ્રી શંકર સેન (આઈ.પી.એસ.), ડૉ. કે.એસ. સુબ્રમણિયન, આઈ.પી.એસ. અને શ્રી રજનીશ રાય, ડી.આઈ.જી.ના નેતૃત્વ હેઠળ, તથા એસ.આઈ.ટી.ને જરૂરી લાગે તેવા અન્ય અધિકારીઓ સાથે, વિશેષ તપાસ ટીમ (એસ.આઈ.ટી.) રચવા અને તેની સૂચના પ્રસિદ્ધ કરવા માટે આદેશ આપવામાં આવે, તથા સર્વોચ્ચ અદાલતે એન.એચ.આર.સી. વિ. ગુજરાત રાજ્ય (૨૦૦૯) ૬ એસ.સી.સી. ૩૪૨, ૭૬૭ ના કેસમાં આપ્યા મુજબ એસ.આઈ.ટી.ના યોગ્ય કાર્ય માટે વધારાના નિર્દેશો પણ આપવામાં આવે.

(બી) છત્તીસગઢ રાજ્યને અરજદાર નં. ૨-૧૨ ને દિલ્લી ખાતે હાજર કરવાનો અને તેમને ડૉ. મોહિનીગીરી, ચેરપર્સન, ગિલ્ડ ફોર સર્વિસિસ,

‘શુભમ’, સી-૨૫, કુતબ ઈન્સ્ટિટ્યુશનલ એરિયા, નવી દિલ્હી ને હવાલે કરવાનો આદેશ;

(સી) અરજદાર નં. ૧ અને અરજદાર નં. ૧ના વકીલોને તેમના ભાષાંતરકારો સાથે ડૉ. મોહિની ગિરીની હાજરીમાં ગિલ્ડ ફૉર સર્વિસિસ, નવી દિલ્હી ખાતે અરજદારગણ નં. ૨-૧૨ને મળવાની મંજૂરી આપતો આદેશ;

(ડી) અરજીકર્તાઓનો ઈન્ટરવ્યુ લેવા અને આ અદાલત સમક્ષ અહેવાલ રજૂ કરવા માટે નવી દિલ્હી, ગિલ્ડ ફૉર સર્વિસેસની અધ્યક્ષા ડૉ. મોહિનીગીરીને વિનંતી કરતો આદેશ.”

૫. હાલની રિટ અરજી ઉદ્ભવવા તરફ દોરી ગયેલા તથ્યોનો નીચે મુજબ સંક્ષેપ કરી શકાય છે :

૬. રિટ અરજદાર નં. ૧, એટલે કે હિમાંશુ કુમાર, પોતે કનવાલનાર – દાંતેવાડા, છત્તીસગઢ સ્થિત વનવાસી ચેતના આશ્રમ નામની એક ગેરસરકારી સંસ્થા ચલાવતા હોવાનું દાવો કરે છે. તે બસ્તર પ્રદેશમાં નિવાસ કરતા આદિવાસીઓના કલ્યાણ અને વિકાસ માટે ગેરસરકારી સંસ્થા ચલાવતા હોવાનું દાવો કરે છે. તે છત્તીસગઢના દાંતેવાડા જિલ્લામાં આવેલ અન્ય આદિવાસીઓને પણ સહાયતા પૂરી પાડતા હોવાનું દાવો કરે છે.

૭. રિટ અરજીકર્તાઓ નં. ૨ થી ૧૩ અનુક્રમે કથિત સામૂહિક હત્યાકાંડના પીડિતોના સગાસંબંધીઓ છે.

૮. અરજદાર નં. ૧ નો એવો કેસ છે કે ઉપર ઉલ્લેખિત બે ભયાનક ઘટનાઓ પછી આદિવાસીઓ આઘાતની સ્થિતિમાં છે. તેઓ ઉપર ઉલ્લેખિત વિશેષ દળો દ્વારા મારી નાખવામાં આવશે તેવી ભીતિ હેઠળ સતત રહે છે.

૯. આ તેમનો મામલો છે કે આદિવાસીઓની સહાય કરવા અને તેમના માટે ન્યાય મેળવવાના હેતુથી તેમણે આ મુદ્દો હાથ ધર્યો અને કથિત સમૂહહત્યાની તપાસ સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (સીબીઆઈ) દ્વારા કરાવવાની તથા પીડિતોને અને તેમના પરિવારોને યોગ્ય વળતર ચૂકવવાની માંગ સાથે વર્તમાન રિટપિટિશન દાખલ કરવી યોગ્ય માનેલી.

૧૦. અરજદાર નં. ૧ નો મામલો એવો છે કે તેણે ૧૭મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૯ અને ૧લી ઓક્ટોબર ૨૦૦૯ ના રોજ અનુક્રમે થયેલી કથિત સામૂહિક હત્યાઓ અંગે આદિવાસીઓને તેમની સંબંધિત ફરિયાદો દાખલ કરવામાં મદદ કરી હતી.

૧૧. અરજદાર નં. ૧ મુજબ, અનુક્રમે અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ના પરિવારના સભ્યોની જીભ તથા શરીરના અન્ય ભાગો, જેમ કે ઉપરના અંગો, નીચલા અંગો વગેરે, સુરક્ષા દળ દ્વારા કાપી નાખવામાં આવ્યા હતા. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે સુરક્ષા દળોએ શિશુઓને પણ છોડ્યા નહોતા. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે ૭૦ વર્ષીય આદિવાસી સ્ત્રીના સ્તનો કાપી નાખવામાં આવ્યા હતા અને પોલીસ દળના સભ્યો દ્વારા તેને છરીના ઘા મારીને મોતને ઘાટ ઉતારવામાં આવી હતી. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે ૨ વર્ષના શિશુની ફૂર રીતે હત્યા કરવામાં આવી હતી. આદિવાસીઓના મકાનો

સળગાવી દેવામાં આવ્યા હતા. નાણાં અને મિલ્કતોની લૂંટ ચલાવવામાં આવી હતી.

૧૨. વધુમાં આ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે ૮મી જાન્યુઆરી ૨૦૦૮ના રોજ, ઉપરોક્ત દળોએ સિંગારમ ગામ, તહસીલ કોંટા, જિલ્લો દંતેવાડા ખાતે ૧૯ લોકોને મારી નાખ્યા હતા.

૧૩. ૧૮મી માર્ચ ૨૦૦૮ના રોજ, જિલ્લો બીજાપુરના મતવાડા, સલવા જુડુમ શિબિરમાં, છત્તીસગઢ પોલીસ અને એસ.પી.ઓ. દ્વારા ૩ આદિવાસીઓની હત્યા કરવામાં આવી હતી.

૧૪. ઉપરોક્ત બે ઘટનાઓના સંબંધમાં, આ બાબત રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર આયોગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી હતી.

૧૫. અરજદાર નં. ૧નો મામલો એવો છે કે કથિત રીતે આદિવાસીઓના કૂર સામૂહિક નરસંહારમાં સ્પેશિયલ ફોર્સિસ અને છત્તીસગઢ રાજ્ય પોતે જ સંકળાયેલ હોવાથી, તમામ ફરિયાદોની તપાસ સી.બી.આઈ. સિવાય અન્ય કોઈ એજન્સીની પ્રેરણાએ થવી જોઈએ નહીં.

૧૬. રિટ પિટિશન અરજીમાં, અરજદારો નં.૨ થી ૧૩નો, અનુક્રમે, મૃતક સાથેનો સંબંધ અંગેની માહિતી નીચે મુજબ પૂરી પાડવામાં આવી છે:

અરજદાર નં.	મૃતક સાથે સંબંધ	મૃતકનું ગામ	મૃતકનું નામ	હત્યાની તારીખ
૨ સોયમ રામા	કાકા ફોઈ ભત્રીજી ભત્રીજી ભત્રીજો	ગોમપાડ ગોમપાડ ગોમપાડ ગોમપાડ ગોમપાડ	માડવી બાઝાર માડવી સુબ્બી કુ. માડવી મુત્તી શ્રીમતી કરતમ કુમ્મી માડવી એન્કા	૦૧.૧૦.૦૮ ૦૧.૧૦.૦૮ ૦૧.૧૦.૦૮ ૦૧.૧૦.૦૮ ૦૧.૧૦.૦૮
૩ શ્રી કુંજમ હિડમા	પુત્ર	બેલપોચા	કુંજમ દુર્ગા	૦૧.૧૦.૦૮
૪ શ્રી માડવી હિડમા	ભાઈ	ગણપછી	માડવી હિડમા	૧૭.૦૮.૦૮
૫ શ્રી માડવી સુકડા	પુત્ર	ગણપછી	માડવી દેવા	૧૭.૦૮.૦૮
૬ શ્રી માડવી પોજા	કાકી	ગણપછી	દુધી મોચે	૧૭.૦૮.૦૮

૭ શ્રી સોયમ ડુલા	પુત્ર	ગોમપાડ	સોયમ સુબ્બા	૦૧.૧૦.૦૯
૮ શ્રીમતી મુચકી સુકડી	પતિ	ભુલકાટોંગ	મુચકી મુક્કા	૦૧.૧૦.૦૯
૯ માડવી હુરે	બહેન	ગણપછી	દુધી મોચે	૧૭.૦૯.૦૯
૧૦ શ્રી માડવી રાજા	પિતા	ગણપછી	મોડવી ડોરા	૧૭.૦૯.૦૯
૧૧ શ્રીમતી માડકમ મુકે	પતિ	ગણપછી	મડકમ ચુલા	૧૭.૦૯.૦૯
૧૨ શ્રી કોવાસી કોસા	પિતા	ગણપછી	કોવાસી ગંગા	૧૭.૦૯.૦૯
૧૩ સોઢી સામ્બો	જાતે	ગોમપાડ	અચ્છદાર નં.૧૩ જાતે (ગોળીબારમાં ઈજા પામનાર)	૦૧.૧૦.૦૯

૧૭. રિટ અરજીના મેમોરેન્ડમમાં વિવિધ તારીખોએ થયેલી કથિત હત્યાઓની વિગતો પણ આપવામાં આવી છે. જો કે, અમે અમારા આદેશમાં તેને અક્ષરશઃ પુનરાવર્તિત કરી રહ્યા નથી.

૧૮. પ્રથમ માહિતી અહેવાલોની વિગતો નીચે મુજબ છે:

ક્રમ	એક્ઝાઈબીટ નં., તારીખ, પોલીસ સ્ટેશન, કલમો	ફરિયાદી(ઓ)	આરોપી	આક્ષેપોનો સારાંશ	અંતિમ અહેવાલનો સારાંશ	વર્તમાન સ્થિતિ
૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭
૦૧	પો.સ્ટે.-લેક્ઝી તારીખ ૧૮.૦૮.૨૦૦૮ ગુના નં. ૦૪/૨૦૦૮ કલમ-૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આર્મ્સ એક્ટ.	શ્રી રવિન્દ્ર સિંહ, આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ ૨૦૧ કોબ્રા બટાલિયન.	અજ્ઞાત માઓવાદી કેડરો અને સંગમ સભ્યો.	નક્સલ કેડરોની હાજરી અંગેની માહિતી મળતાં, સુરક્ષા દળો દ્વારા ૧૬.૮.૨૦૦૮ ના રોજ પો.સ્ટે. લેક્ઝીથી ગરુણપહી, એતરાજપાડ અને એનતાપાડ તરફ નક્સલ વિરોધી ઓપરેશન શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. માઓવાદીઓએ બંદૂકના ગોળીબાર દ્વારા સબ ઈન્સ્પેક્ટરોને જાનથી મારી નાખવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જતાં, તેઓ પોતાના અક્ષા સળગાવીને ભાગી ગયા હતા.	તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા અનુસાર, લાંબી શોધખોળ પછી પણ કોઈ આરોપી મળી આવ્યા ન હતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં આરોપીઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા વિજ્ઞાન સીજેએમ (CJM), દંતેવાડાને ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ મોકલવામાં આવ્યો હતો.	વિજ્ઞાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, દંતેવાડા દ્વારા ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.
૦૨	પો.સ્ટે.- ચિંતાગુફા તારીખ- ૨૦.૦૮.૨૦૦૮ ગુના નં. ૧૦/૨૦૦૮ કલમ-૩૦૭, ૩૮૫, ૩૮૭, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આર્મ્સ એક્ટ, ૩, ૪ એક્સપ્લોઝિવ સબસ્ટેન્સ એક્ટ.	શ્રી પ્રેમપ્રકાશ અવધિયા, સબ ઈન્સ્પેક્ટર પો.સ્ટે. સુકમા	આશરે ૨૦૦-૩૦૦ ની સંખ્યામાં અજ્ઞાત ગણવેશધારી મહિલા અને પુરુષ નક્સલવાદીઓ.	૧૬.૦૮.૨૦૦૮ ના રોજ, પોલીસ પાર્ટી નક્સલ વિરોધી ઓપરેશન માટે પોલીસ સ્ટેશન ચિંતાગુફાથી સિંગનમડગુ માટે રવાના થઈ હતી. ૧૭.૦૮.૨૦૦૮ ની સવારે જ્યારે પાર્ટી સિંગનમડગુના ગીચ જંગલોમાં પહોંચી, ત્યારે નક્સલવાદીઓનો કેમ્પ જોવા મળ્યો જ્યાંથી કેટલાક હથિયારો અને અન્ય વસ્તુઓ રિકવર કરવામાં આવી હતી. તેની આગળ, નક્સલવાદીઓ સાથે સુરક્ષા દળોનું એન્કાઉન્ટર (EoF) થયું હતું, જ્યાં એક માઓવાદીનો મૃતદેહ મળી આવ્યો હતો. ત્યારબાદ થોડીવારમાં ૨૦૦-૩૦૦ અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓએ ફરીથી પોલીસ પાર્ટીને ઘેરી લીધી અને સુરક્ષા દળો પર હુમલો કર્યો, જેમાં કોબ્રા કંપનીના આ સિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ શ્રીરામ મનોરંજન, આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ શ્રી રાકેશ કુમાર ચોરસિયા, સબ ઈન્સ્પેક્ટર શ્રી સુશીલ કુમાર વર્મા, હેડ કોન્સ્ટેબલ લત્તુ કુમાર, કોન્સ્ટેબલ મનોહરલાલ ચંદ્રા અને કોન્સ્ટેબલ ઉદય કુમાર યાદવ શહીદ થયા હતા અને કોબ્રા કંપનીના અન્ય ચાર કોન્સ્ટેબલ સતપાલ, કોન્સ્ટેબલ હરીશ ઠાકુર, કોન્સ્ટેબલ કમલવોશ અને કોન્સ્ટેબલ મોહમ્મદ હુસેન કુરેશી પણ ઈજાગ્રસ્ત થયા હતા.	તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા અનુસાર, લાંબી શોધખોળ પછી પણ કોઈ આરોપી મળી આવ્યા ન હતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં આરોપીઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા વિજ્ઞાન સીજેએમ (CJM), દંતેવાડાને ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ મોકલવામાં આવ્યો હતો.	વિજ્ઞાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, દંતેવાડા દ્વારા ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.
૦૩	પો.સ્ટે.-લેક્ઝી તારીખ- ૨૫.૧૧.૨૦૦૮ ગુના નં. ૦૫/૨૦૦૮ કલમ-૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭	શ્રી માત્રામ બારિહા, હેડ કોન્સ્ટેબલ - ૧૫૬ પો.સ્ટે.- લેક્ઝી	મોટી સંખ્યામાં અજ્ઞાત ગણવેશધારી નક્સલવાદીઓ.	પો.સ્ટે. લેક્ઝીના ગોમપાડ ગામમાં માઓવાદીઓની વધતી પ્રવૃત્તિઓ અને સશસ્ત્ર નક્સલવાદીઓના છુપા અક્ષાઓની હાજરીની માહિતી પર, કોબ્રા ૨૦૧ બટાલિયનની ત્રણ ટીમો ૩૦.૦૮.૨૦૦૮ ના રોજ ઈજરામથી નક્સલ વિરોધી ઓપરેશન માટે રવાના થઈ હતી.	તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા અનુસાર, લાંબી શોધખોળ પછી પણ કોઈ આરોપી મળી આવ્યા ન હતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં આરોપીઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા વિજ્ઞાન સીજેએમ (CJM), દંતેવાડાને ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ મોકલવામાં આવ્યો હતો.	વિજ્ઞાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, દંતેવાડા દ્વારા ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.

	આમર્સ એક્ટ			૦૧.૧૦.૨૦૦૯ ના રોજ આ સંયુક્ત પાર્ટી પર સુરક્ષા દળોને મારી નાખવાના ઉદ્દેશ્યથી ગોમપાડમાં નક્સલવાદીઓ દ્વારા ઓચિંતો હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો.	ન હોવાથી, અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા વિદ્વાન સીજેએમ (CJM), દંતેવાડાને ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ કલોઝર રિપોર્ટ મોકલવામાં આવ્યો હતો.	
૦૪	પો.સ્ટે.-ભેજી તારીખ- ૦૮.૦૧.૨૦૧૦ ગુના નં. ૦૧/૨૦૧૦ કલમ-૩૯૬, ૩૯૭ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ.	શ્રી સોયમ રામા રહે. ગોમપાડ	અજ્ઞાત સશસ્ત્ર ગણવેશધારી વ્યક્તિઓ ૨૦-૨૫. ફરાર આરોપીઓ- ૧- વેંકટેશ પિતા અજ્ઞાત ૨- રાજેશ ઉર્ફે જોગા પિતા અજ્ઞાત ૩- વિજય ઉર્ફે એકના ૪- સાવિત્રી બાઈ પત્ની અજ્ઞાત ૫- મનિલા પત્ની અજ્ઞાત ૬- ભીમા પિતા અજ્ઞાત ૭- જયરામ પિતા અજ્ઞાત ૮- સમિતા પત્ની ચંદ્રના ૯- ભાસ્કર ઉર્ફે રાજેશ પિતા વેંકટેશ્વરલુ ૧૦- કવિતા પુત્રી જયરામ	ગોમપાડ ગામના રહેવાસી સોયમ કાનાના પુત્ર અરજદાર સોયમ રામાની માહિતી પર તારીખ ૦૮.૦૧.૨૦૧૦ ના રોજ, પો.સ્ટે. ભેજીમાં કલમ ૩૯૬, ૩૯૭ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ એફઆઈઆર-૦૧/૨૦૧૦ નોંધવામાં આવી હતી અને માડવી બાઝાર, માડવી સુબળી, માડવી મુત્તી, કતમ કાત્રી, માડવી એન્કા, સોયમ સુબળા અને સોયમ જોગી નામના ૭ મૃતકોની હત્યા કરનાર અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધ તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી.	કલમ ૩૯૬, ૩૯૭ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ ૧૦ નામજોગ ફરાર આરોપીઓ વિરુદ્ધ ૦૮.૦૮.૨૦૧૦ ના રોજ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી.	માનનીય જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ (JMFC) કોન્ટા દ્વારા આરોપીઓ વિરુદ્ધ કાયમી નોન-બેલેબલ વોરંટ ઈસ્યુ કરવામાં આવ્યું છે.
૦૫	પો.સ્ટે.-ભેજી તારીખ- ૨૧.૦૨.૨૦૧૦ ગુના નં. ૦૬/૨૦૧૦ કલમ-૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ.	શ્રી માડવી હાડમા રહે.- ગરછનપહી ગામ.	બંદૂક અને પટ્ટો ધારણ કરેલ ૨૦-૨૫ અજ્ઞાત ગણવેશધારી વ્યક્તિઓ.	ગરછનપહીના રહેવાસી અરજદાર માડવી હાડમાના રિપોર્ટ પર તારીખ ૨૧.૦૨.૨૦૧૦ ના રોજ, માડવી હિંદમા, માડવી જોગા, કોવાસી ગંગા, માડકામી ચુલા અને દુધી મુયેની હત્યા માટે અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધ પો.સ્ટે.-ભેજી ખાતે કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી અને ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ એફઆઈઆર નં.-૦૬/૨૦૧૦ નોંધવામાં આવી હતી વિરુદ્ધ અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓ માટે માડવી હિંદમા, માડવી જોગા, કોવાસી ગંગા, માડકામી ચુલા અને દુધી મુયેની હત્યા માટે.	કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ ૧૦ નામજોગ ફરાર આરોપીઓ વિરુદ્ધ ૦૮.૦૮.૨૦૧૦ ના રોજ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી.	માનનીય જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ (JMFC) કોન્ટા દ્વારા આરોપીઓ વિરુદ્ધ કાયમી નોન-બેલેબલ વોરંટ ઈસ્યુ કરવામાં આવ્યું છે.
૦૬	પો.સ્ટે.-ભેજી તારીખ- ૨૨.૦૨.૨૦૧૦ ગુના નં. ૦૭/૨૦૧૦ કલમ-૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ.	શ્રી કોમરામ લરયા રહે.- ચિંતાગુફા	ગણવેશમાં બંદૂક ધારણ કરેલ ૨૦-૩૦ વ્યક્તિઓની અજ્ઞાત સંખ્યા. ફરાર આરોપીઓ- ૧- વેંકટેશ પિતા અજ્ઞાત ૨- રાજેશ ઉર્ફે જોગા પિતા અજ્ઞાત ૩- વિજય ઉર્ફે એકના ૪- સાવિત્રી બાઈ પત્ની અજ્ઞાત ૫- મનિલા પત્ની અજ્ઞાત ૬- ભીમા પિતા અજ્ઞાત ૭- જયરામ પિતા અજ્ઞાત ૮- સમિતા પત્ની ચંદ્રના ૯- ભાસ્કર ઉર્ફે રાજેશ પિતા વેંકટેશ્વરલુ ૧૦- કવિતા પુત્રી જયરામ	ગરછનપહીના રહેવાસી અરજદાર માડવી હાડમાના રિપોર્ટ પર તારીખ ૨૧.૦૨.૨૦૧૦ ના રોજ, માડવી હિંદમા, માડવી જોગા, કોવાસી ગંગા, માડકામી ચુલા અને દુધી મુયેની હત્યા માટે અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધ પો.સ્ટે.-ભેજી ખાતે કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી અને ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ એફઆઈઆર નં.-૦૬/૨૦૧૦ નોંધવામાં આવી હતી - અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધ માડવી હિંદમા, માડવી જોગા, કોવાસી ગંગા, માડકામી ચુલા અને દુધી મુયેની હત્યા માટે.	કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈપીસી, ૨૫, ૨૭ આમર્સ એક્ટ હેઠળ ૧૦ નામજોગ ફરાર આરોપીઓ વિરુદ્ધ ૦૮.૦૮.૨૦૧૦ ના રોજ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી.	માનનીય જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ (JMFC) કોન્ટા દ્વારા આરોપીઓ વિરુદ્ધ કાયમી નોન-બેલેબલ વોરંટ ઈસ્યુ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૯. અરજદારોનો એવો કેસ છે કે ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત

એફ.આઈ.આર.ઓની નોંધણી થયા બાદ પોલીસે કોઈ કાર્યવાહી કરી નથી. કોઈની પણ ધરપકડ કરવામાં આવી નથી. યોગ્ય તપાસ હાથ ધરવામાં આવી નથી. પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓમાંથી એકેયનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું નથી. ઉપરોક્ત સંજોગોમાં, હાલના રિટ અરજપત્ર દ્વારા તમામ એફ.આઈ.આર.ઓની તપાસ સી.બી.આઈ. મારફતે કરાવવાની રાહત માગતા રિટ અરજદારો આ અદાલત સમક્ષ ઉપસ્થિત થયા છે. અરજદારો કથિત અત્યાચારો અને સામૂહિક હત્યાકાંડ માટે સરકાર પાસેથી વળતર પણ માગે છે.

છત્તીસગઢ રાજ્યની સ્થિતિ :

૨૦. છત્તીસગઢ રાજ્યએ રિટ અરજિના મેમોરેન્ડમમાં કરવામાં આવેલા તમામ આક્ષેપોનું જથી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૦ના રોજના, શ્રી વિમલ કુમાર બૈસ,

ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ, મુખ્યાલય – દંતેવાડા, છત્તીસગઢ દ્વારા વિધિવત્ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક સમર્થિત પ્રતિવાદી સોગંદનામું દાખલ કરીને ખંડન કર્યું છે. સોગંદનામામાં અરજદારો દ્વારા રિટ અરજિના મેમોરેન્ડમમાં ઉલ્લેખિત તમામ ઘટનાઓનો સૂક્ષ્મતાપૂર્વક ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. અમે તે નીચે મુજબ ઉદ્ઘૂત કરીએ છીએ :

“પ. કે, છત્તીસગઢ રાજ્ય નક્ષલવાદના ઉપદ્રવનો સામનો કરી રહ્યું છે, જેને ભારતના માનનીય પ્રધાનમંત્રી દ્વારા રાષ્ટ્રની અખંડિતતા અને સાર્વભૌમત્વ માટેનો નં. ૧ સુરક્ષા ખતરો ગણાવ્યો છે. રાજ્ય પોલીસને અર્ધલશ્કરી દળોની મદદથી નક્ષલવાદનો સામનો કરવો પડે છે અને નક્ષલવાદી આંદોલનો સાથે સંબંધિત મોટાભાગની સંસ્થાઓ પર પણ પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે. છત્તીસગઢ રાજ્યએ રાજ્યના સંરક્ષણ દરમિયાન તેના કર્મચારીઓના અમૂલ્ય જીવ ગુમાવ્યા છે. ગયા બે વર્ષમાં, છત્તીસગઢ રાજ્યમાં નક્ષલવાદીઓ દ્વારા માર્યા ગયેલા સુરક્ષા કર્મચારીઓની સંખ્યા અંદાજે ૩૦૦ જેટલી થાય છે. દંતેવાડા જિલ્લામાં ૪ પાંસઠ પોલીસ કર્મચારીઓનાં મૃત્યુ થયાં છે. છત્તીસગઢ રાજ્યએ તેના અગાઉના સોગંદનામામાં પણ જણાવ્યું છે કે આ રિટ અરજીઓ નક્ષલ સમર્થકો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે. હકીકતમાં, છત્તીસગઢ રાજ્યનો દૃઢ વિશ્વાસ છે કે ફરિયાદોના ઢગલા એ હેતુથી દાખલ કરવામાં આવે છે કે જેથી પોલીસ કર્મચારીઓને નક્ષલવાદના ઉપદ્રવનો સામનો કરવાના કાર્યમાંથી ભટકાવી શકાય. નક્ષલવાદી પ્રવૃત્તિઓના ઉપદ્રવ સામે લડતાં પોલીસ

કર્મચારીઓએ પોતાના જીવ ગુમાવ્યા છે. સમગ્ર પોલીસ દળના કાફલા પર ઘાતકી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એક એસ.પી.નું પણ મૃત્યુ થયું હતું.

પરિષ્કેદવાર જવાબ :

૧. રિટ અરજીના ફકરા નં. ૧ માં દર્શાવેલ બાબતો નકારી કાઢવામાં આવે છે અને નક્સલવાદીઓ દ્વારા પોલીસ દળ પર થયેલા હુમલાને ‘નરસંહાર’ એવો અર્થ આપવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. છત્તીસગઢ રાજ્યએ ૧૭.૦૮.૦૮ અને ૦૧.૧૦.૦૮ના નક્સલવાદીઓ સાથે સંબંધિત ત્રણેય બનાવોની વિગત અનુગામી ફકરાઓમાં સ્પષ્ટ કરી છે. ૧૭.૦૮.૨૦૦૮ અને ૦૧.૧૦.૨૦૦૮ના બનાવોના ચથાર્થ સ્વરૂપને ઉજાગર કર્યા વિના ‘નરસંહાર’ શબ્દનો ઉપરી રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

સંદર્ભ : ૧૭.૦૮.૦૮ની ઘટના [ગચનપક્ષી] :

અન્ય પોલીસ અધિકારીઓ સાથે કોબ્રા બટાલિયનની એક ટીમ તા. ૧૬.૦૮.૨૦૦૮ ના રોજ સાંજે અંદાજે ૦૭:૪૫ વાગ્યે ગામ ગચનપક્ષી માટે રવાના થઈ હતી. પોલીસ પક્ષ ગામ ગચનપક્ષી પહોંચ્યો અને નક્સલ છાવણીને ઘેરી લીધી ત્યારે સવારે અંદાજે ૫.૩૦ વાગ્યે નક્સલવાદીઓએ અંધાધૂંધી રીતે ગોળીબાર શરૂ કર્યો. પોલીસ પાસે આત્મરક્ષામાં પ્રત્યુત્તરરૂપે ગોળીબાર કરવાનો સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ ન હતો. તેમ છતાં, ગોળીબાર બંધ થયા પછી પણ ૧૫૦-૨૦૦ નક્સલવાદીઓ ઘન જંગલમાં પાછા ખસી જવામાં સફળ રહ્યા. નક્સલવાદીઓ પાસેથી નક્સલ વર્દી સહિત અનેક હથિયારો અને દારૂગોળો કબજે

કરવામાં આવ્યા. હાલમાં, ગયનપક્ષીના ભેજી પોલીસ સ્ટેશન ખાતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ તથા આર્મ્સ અધિનિયમની કલમ ૨૫/૨૭ હેઠળ ગુનો નં. ૪/૦૯ તરીકે નોંધાયો છે અને તેની તપાસ સીઆઈડી દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.

સંદર્ભ : ૧૭.૦૯.૦૯ના બનાવ અંગે ગામ – સિંગનપક્ષી :

દેવનાથ સોનકુંવરનાં નેતૃત્વ હેઠળનું પોલીસ દળ સિંગનમડગુ તરફ રવાના થયું હતું અને તા. ૧૬.૦૯.૨૦૦૯ના રોજ પેટ્રોલિંગ દરમિયાન તેમને વહેલી સવારે સિંગનમડગુના જંગલમાં એક નક્સલ કેમ્પ મળ્યો. ત્યાં ૨૦૦-૩૦૦ યુનિફોર્મધારી નક્સલીઓ તરફથી અવિરત ગોળીબાર કરવામાં આવતો હતો. પોલીસે પોતાની આત્મરક્ષામાં ગોળીબાર કરવો પડ્યો હતો. અહીં ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક રહેશે કે કોબ્રા એસી મનોરંજન સિંહ, એસી શ્રી રાકેશ ચૌરસિયા, શ્રી ઉદય કુમાર યાદવ સહિતના અનેક પોલીસ કર્મચારીઓ ગોળી વાગવાથી મૃત્યુ પામ્યા હતા. તેથી પોલીસ કર્મચારીઓના અમૂલ્ય જીવ કોસ-ફાયરમાં ગુમાવાયા હતા અને ગોળીબાર તા. ૧૮.૦૯.૨૦૦૯ના રોજ રાત્રે ૦૮:૦૦ વાગ્યા સુધી ચાલુ રહ્યો હતો. વધુમાં પોલીસ કર્મચારીઓની વધુ મદદ પણ માંગવામાં આવી હતી. પોલીસ સ્ટેશન ચિંતાગુફા ખાતે તા. ૨૦.૦૯.૨૦૦૯ના રોજ એફ.આઈ.આર. નં. ૧૦/૨૦૦૯ પણ નોંધવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ નંદિની સુંદરના કેસમાં એન.એચ.આર.સી.ની ભલામણો અનુસાર વધુ તપાસ માટે આ કેસ સી.આઈ.ડી.ને સોંપવામાં આવ્યો હતો. નક્સલીઓ અને પોલીસ વચ્ચે

થયેલા કોસ-ફાયરમાં મૃત્યુ પામેલા મડાવી દેવાના એક મૃતદેહની ઓળખ કરવામાં આવી હતી.

ઉદ્ધેખ કરવો યોગ્ય રહેશે કે એસ.પી. કચેરીને ગાયનપક્ષીના રહેવાસી માદવી હિડમા પુત્ર માદવી કોસા, કવાસી કોસા પુત્ર સ્વર્ગસ્થ કવાસી ગંગા, માદકમ મુકે પત્ની માર્કામ ચુલા, અને માદવી રાજા પુત્ર માદવી જોગા તરફથી ફરિયાદો પ્રાપ્ત થઈ છે. ફરિયાદોની પ્રકૃતિ સંપૂર્ણપણે શંકાસ્પદ છે કારણ કે બધી ફરિયાદો એક જ નમૂનામાં છે અને એક જ રીતે ટાઈપ કરવામાં આવી છે, જેથી એવી શંકા ઉદ્ભવે છે કે નક્સલવાદીઓ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ ધરાવતી કેટલીક સંસ્થાઓ અથવા નક્સલવાદી વલણવાળી સંસ્થાઓ આવી ફરિયાદો નોંધાવવાના પીછેહઠે છે. આ ફરિયાદોની તપાસ ચાલી રહી છે અને આ ફરિયાદોની સત્યતા શંકાસ્પદ છે, કારણ કે તે નિશ્ચિત નમૂનામાં છે અને એક જ રીતે ટાઈપ કરવામાં આવી છે. જે તે રીતે, તા. ૧૦.૧૨.૨૦૦૮ના રોજ ફરિયાદીઓના નિવેદનો નોંધવા માટે ગાયનપક્ષીની મુલાકાત પણ લેવામાં આવી હતી. જોકે, તા. ૧૦.૧૨.૨૦૦૮ના રોજ કોઈ ફરિયાદી મળ્યા નહોતા, કારણ કે નક્સલવાદીઓએ ફરિયાદીઓને પોલીસ સાથે સહકાર ન આપવા પ્રેરિત કર્યા હતા. હવે અતિરિક્ત એસ.પી. દંતેવાડાને તપાસ ઝડપથી પૂર્ણ કરવાની ફરજ સોંપવામાં આવી છે.

વિષય: ૦૧.૧૦.૨૦૦૮ની ઘટના [ગોમપાડ ઘટના] :

કોબ્રા, સ્થાનિક પોલીસ અને એસ.પી.ઓ.નો સમાવેશ કરતું સુરક્ષા દળનું એક દળ ગામની નજીક નક્સલ છાવણી ચાલી રહી હોવાની માહિતીના આધારે ૩૦.૦૯.૨૦૦૯ના રોજ ગોમપાડ ગામ તરફ નીકળ્યું હતું. પોલીસ પક્ષ ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ સવારે ૦૬:૩૦ વાગ્યે ગામ પાસે પહોંચવા જતું હતું ત્યારે તેના પર નક્સલીઓ દ્વારા ભારે ગોળીબાર કરવામાં આવ્યો. આ હુમલો પરત ખેંચવામાં આવ્યો અને સ્થળની શોધખોળ કરવામાં આવી. પોલીસને કોઈ વ્યક્તિ મળી આવી નહોતી. ત્યારબાદ ગામની પણ શોધખોળ કરવામાં આવી, પરંતુ બધા લોકો ભાગી ગયા હતા. ઉપરોક્ત ઘટનાની તપાસ ભેજી પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ તથા શસ્ત્ર અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ એફ.આઈ.આર. નં. ૦૫/૦૯ નોંધ્યા બાદ કરવામાં આવી રહી છે. તપાસ માટે કેસ સી.આઈ.ડી.ને સોંપવામાં આવ્યો છે.

એસ.પી. કચેરીને સ્વ. સોયમ દુલાના પુત્ર સોયમ દુલા, સ્વ. સોયમકન્નાના પુત્ર સોયમ રામા, તથા સોડી બદ્રાની પત્ની શ્રીમતી સોડી સામ્બો, જે બધા ગોમપાડ ગામના રહેવાસી છે, તેમની એવી ફરિયાદો પ્રાપ્ત થઈ હતી કે સુરક્ષા દળો વિરુદ્ધ તેમના સગાંઓની કથિત હત્યા બાબતે ગુનો નોંધવામાં આવે. આ રીતે વધુ તપાસ રાખવાનું કારણ એ છે કે, પ્રથમ તો કથિત ગુનાની ઘટના બાદ ઘણાં વિલંબથી આ ફરિયાદો દાખલ કરવામાં આવી છે અને બીજું એ કે બધી ફરિયાદો એકસરખા નિશ્ચિત નમૂનામાં તથા સમાન રીતે ટાઈપ

કરાયેલ છે, જેના પરથી એવી શંકા ઊભી થાય છે કે તપાસને પાટા પરથી ઉતારવા માટે નક્સલ મોરચા સંગઠનો દ્વારા આ ફરિયાદો ઘડી કાઢવામાં આવી હોય.

આ વાત નોંધવા યોગ્ય છે કે તપાસની પ્રક્રિયા દરમિયાન એસ.ડી.ઓ.પી. કોન્ટા અને તેમની ટીમે કથિત ફરિયાદીઓની મુલાકાત લીધી હતી, પરંતુ તે ફરિયાદીઓનો પત્તો લાગ્યો નહોતો. છત્તીસગઢ રાજ્યનો દૃઢ વિશ્વાસ છે કે તે ફરિયાદીઓ માત્ર નક્સલવાદીઓના ઇશારાએ કાર્ય કરી રહ્યા છે અને તેઓ નક્સલવાદીઓની ધમકી હેઠળ પણ છે. છત્તીસગઢ રાજ્યએ એવું માન્યું હતું કે અરજદાર નં. ૧ ફરિયાદીઓ સાથે સક્રિય સંપર્કમાં છે અને તેણે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ રિટ અરજિ પણ દાખલ કરવાનું પસંદ કર્યું છે, તેથી તપાસને ઝડપી બનાવવા માટે અરજદાર નં. ૧ પોતે તમામ ફરિયાદીઓ સાથે આગળ આવે તે યોગ્ય રહેશે. જોકે તપાસમાં સહકાર આપવા બાબત પોલીસની આ વિનંતી અંગે અરજદાર નં. ૧ દ્વારા આ માનનીય અદાલત સમક્ષ પ્રતિકૂળ ટિપ્પણીઓ કરવામાં આવી રહી છે.

સિક્યુરિટી ફોર્સિસના અહેવાલના આધારે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ તથા આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૨૭/૨૭ હેઠળ ગુનો નં. ૦૫/૨૦૦૯ નોંધવામાં આવ્યો છે, જ્યારે આ બાબતે સોયમ રામા દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજિના આધારે થયેલી તપાસ મુજબ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬, ૩૯૭ હેઠળ ગુનો નં. ૦૧/૨૦૧૦ નોંધવામાં આવ્યો છે. નંદિની સુંદરના

કેસમાં એન.એચ.આર.સી.ની ભલામણ મુજબ હાલમાં આ કેસની તપાસ સી.આઈ.ડી. દ્વારા કરવામાં આવી રહી છે.

૨. રિટ અરજીના પરિચ્છેદ નં.૨ની બાબતોનો જોરશોરથી ઇનકાર કરવામાં આવે છે. સ્પષ્ટ થશે કે ઉપરોક્ત ૧૭.૦૯.૨૦૦૯ની બે ઘટનાઓ અને ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ની એક ઘટનાના પરિણામે પોલીસ કર્મચારીઓને પણ અકથ્ય દુઃખ અને વંચિતતા સહન કરવી પડી છે અને અનેક પોલીસ કર્મચારીઓએ પોતાનું જીવન ગુમાવ્યું છે. આક્ષેપિત સામૂહિક હત્યાકાંડ સંબંધિત પરિચ્છેદ નં.૨ની બાબતો સંપૂર્ણપણે ભ્રામક છે અને હકીકત એ છે કે અરજીકર્તા નં.૧એ નક્કસલવાદી ઘટનાના અનુસંધાને ગામલોકોને ફરિયાદો નોંધાવવા ઉશ્કેર્યા હતા. કોઈ મહિલાનું સ્તન કાપી નાખવામાં આવ્યું હતું અને બે વર્ષની શિશુની ફૂરતાપૂર્વક હત્યા કરવામાં આવી હતી તે વાતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. તે જ રીતે, ૭૦ વર્ષના અંધ વ્યક્તિને મારી નાખવામાં આવ્યો હતો તે વાતનો પણ ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૩. અને ૪. રિટ અરજીના પરિચ્છેદ નં.૩ અને ૪ ની સામગ્રી, જેટલી હદ સુધી તે ૧૭.૦૯.૨૦૦૯ અને ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ ની ઘટનાઓને લગતી છે, તે નકારવામાં આવે છે. ૧૭.૦૯.૨૦૦૯ અને ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ ની ઘટનાઓ સંબંધિત એફ.આઈ.આર.ઓ પહેલેથી જ એન.એચ.આર.સી.ના અનુસંધાનમાં સી.આઈ.ડી.ને હસ્તાંતરિત કરવામાં આવી છે

નંદિની સુંદરના કેસમાં કરાયેલ ભલામણો. છત્તીસગઢ રાજ્ય ૧૭.૦૮.૨૦૦૮ અને ૦૧.૧૦.૨૦૦૮ની ઘટનાઓ અંગે એન.એચ.આર.સી.ની ભલામણનું પાલન કરશે અને કેસને સી.બી.આઈ.ને હસ્તાંતરિત કરવો સંપૂર્ણપણે અનાવશ્યક છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, કોઈ મામલો સી.બી.આઈ.ને હસ્તાંતરિત કરી શકાય કે નહીં તે બાબત આ માનનીય અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠ સમક્ષ પ્રલંબિત છે અને ચુકાદો હજી અપેક્ષિત છે.

૫. રિટ અરજિના પરિચ્છેદ નં. ૫ ની વિગતોના પ્રતિસાદરૂપે એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે કે જિલ્લા બીજાપુર ખાતે તા. ૧૮.૦૩.૨૦૦૮ ના રોજ બનેલી ઘટના તથા જિલ્લા દંતેવાડા ખાતે તા. ૦૮.૦૧.૨૦૦૮ ના રોજ બનેલી ઘટના સંબંધિત રિટ અરજીઓ, અનુરૂપ રીતે, માનનીય વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજી નં. ૨૧૧/૨૦૦૮ અને ૩૬૩/૨૦૦૮ તરીકે પહેલેથી જ પ્રલંબિત છે. છત્તીસગઢની માનનીય વડી અદાલત આ બાબતમાં વિચારાધીન છે અને નિવેદક દ્વારા છત્તીસગઢ વડી અદાલત સમક્ષના અરજપત્રોના કથનોનો પહેલેથી જ જવાબ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

૬. રિટ અરજીના ફકરા નં. ૬ ની બાબતોનું જ્ઞાનના અભાવે ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭. રિટ અરજિના પરિચ્છેદ નં. ૭ ની સામગ્રીના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૧૭.૦૧.૨૦૦૮ ની ઘટના અંગે ઉપરોક્ત અગાઉના પરિચ્છેદોમાં પહેલેથી જ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું છે અને તેથી તેના માટે વધુ કોઈ

જવાબ આપવાની આવશ્યકતા નથી. હકીકતોને સંપૂર્ણપણે તર્કવિરુદ્ધ કરવામાં આવી છે અને ખોટી રીતે રજૂ કરવામાં આવી છે. અગાઉથી જ જાણાવવામાં આવ્યું છે કે માડાવી દેવા યુનિફોર્મધારી નક્સલવાદી હતો, જેનું મૃતદેહ ૧૭.૦૯.૦૯ ના રોજ સિંગમપક્ષી ખાતે થયેલી ઘટનાના સમયે ઘટનાસ્થળ પરથી મળ્યું હતું. મુચાકી દેવાને ગરમ તેલમાં સળગાવવાના મામલે, જોકે પોલીસ સમક્ષ કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી નથી. આ બાબત માત્ર પી.યુ.સી.એલ. (છત્તીસગઢ), પી.યુ.ડી.આર. (દિલ્લી), વનવાસી ચેતના આશ્રમ (દંતેવાડા), હ્યુમન રાઈટ્સ લો નેટવર્ક (છત્તીસગઢ), એક્શન એઈડ (ઓરિસ્સા), મન્ના અધિકાર (મલ્કાનગીરી) અને જિલા આદિવાસી એકતા સંગઠન (મલ્કાનગીરી) ની તથ્યશોધક ટીમના તા. ૩૦.૧૦.૨૦૦૯ ના પત્રકાર પરિપત્રમાં જ જોવા મળે છે કે મુચાકી દેવાને તથ્યશોધક ટીમના સભ્યો દ્વારા ભદ્રાચલમ લઈ જવામાં આવ્યો હતો. જોકે, ગરમ તેલમાં સળગાવવાનો આ સમગ્ર આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે બનાવટી કથા હોવાનું હિંદુસ્તાન ટાઈમ્સમાં પ્રકાશિત લેખ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં ભદ્રાચલમના ડોક્ટરોએ એવો કોઈ દાઝવાનો કેસ ક્યારેય જોયો જ નથી એવું નકાર્યું છે. જ્યાં સુધી કેટલાક વ્યક્તિઓને ‘બાંધી’ને ફેરવવામાં આવ્યા હોવાના આક્ષેપનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી એવો અભિપ્રાય જાળવવામાં આવે છે કે સુરક્ષા દળોએ હુમલો પરત ધકેલી ગામ ગાયનપક્ષી પહોંચ્યા ત્યારે ત્યાં કોઈ મળ્યું નહોતું અને બધા જંગલમાં ભાગી ગયા હતા. આતંક ફેલાવતા તો નક્સલવાદીઓ જ છે અને તેનો દોષ રાજ્ય પર મૂકવામાં આવે છે. પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવે છે

કે સમગ્ર પ્રયાસ નક્સલવાદી આંદોલનનું મહિમાકરણ કરવા તથા નક્સલવાદને કાબૂમાં લેવા માટેના દરેક પ્રયત્નને ખરાબ પ્રકાશમાં દર્શાવવા માટેનો જણાય છે.

૦૧.૧૦.૨૦૦૯ની ઘટનાનું વર્ણન પૂર્વવર્તી પરિષદોમાં વિગતવાર કરવામાં આવ્યું છે અને જવાબ હેઠળના પરિષદમાં દર્શાવેલ તથ્યો સંપૂર્ણપણે વિકારિત છે અને સત્યથી ઘણાં દૂર છે. ૮ વ્યક્તિઓની ધરપકડ અને બે ગુમ થયાના આક્ષેપ અંગે એટલું કહી શકાય કે એફ.આઈ.આર. નં. ૨૭/૨૦૦૯ તારીખ ૦૨.૧૦.૨૦૦૯, પી.એસ. કોન્ટા, નોંધવામાં આવી છે, જે ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ નુલકાટોંગના જંગલમાં નક્સલવાદીઓ દ્વારા સુરક્ષા દળો પર કરાયેલા હુમલા સાથે સંબંધિત છે. ઉપરોક્ત ઘટનામાં બે મૃતદેહો મળી આવ્યા હતા અને આઠ વ્યક્તિઓની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. બે મૃતદેહોને પી.એસ. કોન્ટા ખાતે લાવવામાં આવ્યા હતા અને કાયદાની જોગવાઈઓ અનુસાર કાર્યપાલક મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તપાસ પંચનામું તથા શવપરીક્ષણ અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.

ચિંતાગુફા ખાતે થયેલી કથિત હત્યાઓ (સિગાનપક્ષીની ઘટનાથી ભિન્ન બીજી ઘટના) અંગેની જાણકારી છત્તીસગઢ રાજ્યને માત્ર આ રિટ અરજી પ્રાપ્ત થયા પછી જ થઈ હતી અને તે અંગે તપાસ કરવામાં આવી રહી છે.

આસરગુડા ગામના પાંડા સોમા અને ગંગાની ઓળખ સંપૂર્ણપણે ભ્રાંત છે. ફરીથી દોહરાવવામાં આવે છે કે દાંતેવાડાના પોલીસ રેકૉર્ડમાં આસરગુડા ગામના ગંગા નામનો કોઈ વ્યક્તિ એસ.પી.ઓ. તરીકે નોંધાયેલો નથી. પાંડા સોમા

નક્ષલવાદીઓ દ્વારા ૦૬.૦૫.૨૦૦૯ના રોજ વિસ્ફોટમાં માર્યા ગયા હતા અને તે બાબતનું મૃત્યુ પ્રમાણપત્ર પણ ઉપલબ્ધ છે. તેથી ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ પાંડા સોમાની હાજરી સંપૂર્ણપણે ખોટી સાબિત થાય છે. સુરક્ષા દળો દ્વારા લૂંટફાટ, મકાનો સળગાવવાના, હેરાનગતિ અને યાતના આપવાના આક્ષેપોનો પણ કડક ઈનકાર કરવામાં આવે છે.

૮. રિટ અરજીના પરિચ્છેદ નં. ૮ ની વિગતો નકારી કાઢવામાં આવે છે. કોઈ પણ ન્યાયબાહ્ય હત્યાઓ થયેલી નથી અને હકીકતમાં અનેક પોલીસ કર્મચારીઓએ પણ પોતાના પ્રાણ ગુમાવ્યા છે. અરજદારો નં. ૨ થી ૧૩ ને પોલીસ સ્ટેશન જવું ગમતું ન હોઈ શકે, પરંતુ તેઓ ચોક્કસપણે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ જઈ શકે છે.

તળિયાના સ્તર સુધીની ન્યાયિક પ્રણાલી પણ સ્વતંત્ર છે અને તપાસ પર અસરકારક રીતે નજર રાખવાની સ્થિતિમાં રહેશે.

૯. અને અન્ય. રિટ અરજીના ફકરા નં. ૯, ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨૦ અને ૨૧ ની સામગ્રીના પ્રતિભાવરૂપે, એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદોની તપાસ ચાલી રહી છે અને આ કથાઓ વધુમાં વધુ ‘બનાવટી માન્યતા’ સ્વરૂપની છે. સચ્ચી ઘટના અગાઉના ફકરામાં પહેલેથી જ વર્ણવવામાં આવી છે. તપાસ અધિકારીઓ દ્વારા તેમના નિવાસસ્થાનોએ મુલાકાત લેવાય ત્યારે ફરિયાદીઓ ક્યારેય મળ્યા નથી. એસ.પી., દંતેવાડાએ અરજદાર નં. ૧ ને

ફરિયાદીઓની વિગતો પૂરી પાડવા અથવા ફરિયાદીઓને જાતે હાજર કરવા વિનંતી કરી હતી જેથી આગળની તપાસ થઈ શકે. જોકે, અરજદાર નં. ૧ એ મનદુઃખ ધારણ કર્યું છે, જે આ માનનીય અદાલત સમક્ષના દાવાપત્રોમાંથી સ્પષ્ટ થશે. હકીકતમાં, પોલીસને અરજદાર નં. ૧ તરફથી કોઈ સહાય પ્રાપ્ત થઈ રહી નથી, જ્યારે તે પોતાને અરજદારો નં. ૨ થી ૧૩ ના પ્રતિનિધિ હોવાનું દાવો કરે છે.

૧૦. રિટ અરજિના પરિચ્છેદ નં. ૧૦ની સામગ્રીમાં ઉલ્લેખિત મુજબ કુંજન હિડમા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદના જવાબમાં તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી અને તપાસ અહેવાલ એસ.ડી.ઓ.પી. કોંટા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૦૭.૧૨.૨૦૦૮ના રોજ જ્યારે પોલીસ કર્મચારીઓ બેલપોચા ગામે ગયા ત્યારે ત્યાં કોઈપણ વ્યક્તિ મળી આવી નહોતી. ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક છે કે બેલપોચા ગામ પોલીસ સ્ટેશન કોંટાથી માત્ર ૧૪ કિ.મી. દૂર આવેલું છે, પરંતુ ફરિયાદીએ પોલીસ સ્ટેશન કોંટામાં આ બાબતની જાણ કરી નહોતી.

આ અદ્ભુત છે કે તેના પુત્ર કુંજમહુર્ણની હત્યા અંગે, ધોંધરા ગામ નજીક આવેલું હોવા છતાં, પોલીસને જાણ કરવામાં આવી નહોતી. ધોંધરા ગામના લોકો, સરપંચ મરકામ કૃષ્ણા, ભૂતપૂર્વ સરપંચ મરકામ સીતારામ, પૂનમ નૈય્યાની કથિત ઘટનાની બાબતે પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી. તેમણે આ

ઘટનાની કોઈ જાણકારી હોવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. તેથી કોઈ પુરાવો મળ્યો નહોતો અને ગુપ્ત તપાસ બાદ ફરિયાદ ખોટી હોવાનું જાણવા મળ્યું.

૧૬. રિટ અરજીના પરિચ્છેદ નં. ૧૬ની સામગ્રીના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે એસ.ડી.ઓ.પી., કોન્ટા દ્વારા એક તપાસ અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે એસ.ડી.ઓ.પી. કોન્ટાએ ૦૯.૧૧.૨૦૦૯ના રોજ તુલકાટોંગ ગામે ફરિયાદીનો સંપર્ક કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, પરંતુ ગામમાં કોઈ મળી આવ્યું નહોતું. ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક છે કે અજ્ઞાત નક્સલવાદીઓના બે મૃતદેહો પી.એસ. કોન્ટા ખાતે લાવવામાં આવ્યા હતા અને એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તપાસ પંચનામું પણ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. લગભગ ત્રણ દિવસ સુધી મૃતદેહોની ઓળખ માટે કોઈ હાજર થયું નહોતું. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ તથા આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૨૫ અને ૨૭ સાથે વાચવામાં આવતી એફ.આઈ.આર. નં. ૨૭/૨૦૦૯ પી.એસ. કોન્ટા ખાતે નોંધવામાં આવી છે. હવે એડિશનલ એસ.પી. દાંતેવાડાને તપાસ ઝડપથી કરવા માટેનો હવાલો સોંપવામાં આવ્યો છે.

૨૨. રિટ અરજીના ફકરા નં.૨૨ ની વિગતો નકારવામાં આવે છે. આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે ગ્રામજનો રાજ્યથી નહીં પરંતુ નક્સલવાદીઓથી ભયની સ્થિતિમાં જીવન વ્યતીત કરી રહ્યા છે.

૨૩. રિટ અરજીના ફકરા નં.૨૩ની મુદ્દાસર વિગતોનો જોરશોરથી ઇનકાર કરવામાં આવે છે. છત્તીસગઢ રાજ્યનું માનવું છે કે ગરમ ઉકાળાની વાર્તા પર અરજદાર નં.૧ પોતે પણ ગંભીરતાપૂર્વક વિશ્વાસ કરતો નથી અને તે કલ્પિત છે.

૨૪. રિટ અરજીના પરિષ્દ નં. ૨૪ની સામગ્રી નકારી કાઢવામાં આવે છે. કેટલાક મુદ્દાઓ બિલાસપુર સ્થિત માનનીય છત્તીસગઢ વડી અદાલત સમક્ષ વિચારાધીન છે, જ્યારે અન્ય મુદ્દાઓમાં ફરિયાદીઓ આગળ આવ્યા નથી અને તપાસમાં સહકાર આપ્યો નથી. છત્તીસગઢ રાજ્ય એફ.આઈ.આર. નોંધાવવા અને તપાસ હાથ ધરવા માટે પ્રતિબદ્ધ છે, શરતે કે ફરિયાદીઓ તપાસ પ્રક્રિયામાં સહકાર આપે. જે હોય તે હોય, ૧૭.૦૯.૦૯ અને ૦૧.૧૦.૦૯ની ઘટનાઓ સંબંધિત એફ.આઈ.આર.ઓ નિયમિત રીતે નોંધવામાં આવી છે અને તપાસ ચાલુ છે.

૨૫. થી ૨૭. રિટ અરજીના ફકરા નં. ૨૫ અને ૨૬ની સામગ્રીનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે અને આ વિષયવસ્તુ માનનીય છત્તીસગઢ વડી અદાલત સમક્ષ અગાઉથી દાખલ કરાયેલ રિટ અરજીનો પહેલેથી જ ભાગ છે.

૨૮. ૧ રિટ અરજીના પેરા નં. ૨૮.૧ ની વિગતો નકારી કાઢવામાં આવે છે અને ૧૭.૦૧.૨૦૦૯ તથા ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ ની ઘટનાઓનો ઉલ્લેખ અગાઉના પેરાઓમાં પહેલેથી જ કરવામાં આવ્યો છે.

૨૮. ૨ અને ૨૮.૩ રિટ અરજીના પરિષ્દ નં. ૨૮.૨ ની બાબતોનો જોરશોરથી ઇનકાર કરવામાં આવે છે. એન.એચ.આર.સી. ની નંદાની સુંદરના

કેસમાં કરાયેલ ભલામણો અનુસાર એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવી છે અને તપાસ સી.આઈ.ડી. ને સોંપવામાં આવી છે. કાયદાનો આ સિદ્ધાંત પણ સ્થિર થયેલો છે કે એક જ ઘટનાના સંબંધમાં એકથી વધુ એફ.આઈ.આર. હોઈ શકતી નથી અને એકવાર એફ.આઈ.આર. નોંધાઈ જાય પછી, તે જ ઘટનાને લગતી અનુગામી ફરિયાદોને દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળના નિવેદનો તરીકે ગણવામાં આવશે. તે જ ઘટનાના સંબંધમાં બીજી એફ.આઈ.આર. નોંધાય તો પણ, કેસની સમગ્ર તપાસ પર તેની અલ્પ અસર પડશે. છત્તીસગઢ રાજ્ય ફરિયાદોથી અવગત છે અને અહીંના અરજદાર નં. ૧ ને ફરિયાદીઓ સાથે આગળ આવવા માટે જણાવ્યું પણ છે જેથી તેમના નિવેદનો નોંધાવી શકાય અને તપાસ વિધિવત્ પૂર્ણ કરી શકાય. છત્તીસગઢ રાજ્ય પુનરોચ્ચાર કરે છે કે જો ફરિયાદીઓ અથવા અરજદારો આગળ આવશે, તો રાજ્ય તેમના નિવેદનો તત્કાળ નોંધશે અને અત્યાર સુધી પોલીસ દ્વારા નોંધાયેલી એફ.આઈ.આર. ઉપરાંત અલગ એફ.આઈ.આર. પણ નોંધશે.

૨૮. જ રિટ અરજીના પરિચ્છેદ નં. ૨૮.૪ની સામગ્રીનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે, કારણ કે તપાસ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવી છે અને તપાસમાં કોઈ પ્રત્યક્ષ અનિયમિતતા અથવા ચૂક નથી, જે સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ કરાવવાનું સમર્થન કરે. કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં, માનનીય અદાલતના નિર્દેશથી સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ કરાવી શકાય કે નહીં, તે પ્રશ્ન બંધારણીય ખંડપીઠ સમક્ષ વિચારાધીન છે.

૨૮. ૫ રિટ અરજીના પરિષેદ નં. ૨૮.૫ ની સામગ્રીનો જોરશોરથી ઇનકાર કરવામાં આવે છે. પોલીસએ એફ.આઈ.આર.ઓ યોગ્ય રીતે નોંધેલી છે અને તપાસ નંદિની સુંદરના કેસમાં એન.એચ.આર.સી. ની ભલામણો અનુસાર કરવામાં આવી રહી છે. પોલીસ કર્મચારીઓના દળ પર હુમલો નક્ષલીઓએ કર્યો છે અને ‘નરસંહાર’ નો આ આક્ષેપ આ માનનીય અદાલતને ભ્રમિત કરવા માટે કરવામાં આવ્યો છે. ૨૮.૬ રિટ અરજીના પરિષેદ નં. ૨૮.૬ ની સામગ્રીનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. ફરિયાદીઓ અરજીકર્તા નં. ૧ ના સંપર્કમાં છે અને છત્તીસગઢ રાજ્ય ફરીથી જણાવે છે કે જો ફરિયાદીઓ આગળ આવશે તો તેમના નિવેદનો નોંધવામાં આવશે અને તે મુજબ તપાસ કરવામાં આવશે. તેમ છતાં ફરિયાદીઓ ટાળટૂળ કરતા રહ્યા છે. સામાન્ય રીતે એક ઘટનાને માટે એક એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવે છે અને અનુવર્તી ફરિયાદો ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૬૧ હેઠળ નિવેદનો તરીકે નોંધવામાં આવે છે અને તે મુજબ તપાસ થાય છે. ઔપચારિક રીતે અલગ એફ.આઈ.આર. નોંધવામાં આવે તો પણ, ફરિયાદીઓ અને કેટલાક અરજીકર્તાઓએ તપાસમાં સહકાર આપવા માટે આગળ આવવું પડશે.

૨૮. ૭ રિટ અરજીના પરિષેદ નં. ૨૮.૭ ની સામગ્રી અસ્પષ્ટ છે અને તેથી તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૨૮. ૮ રિટ અરજીના ફરરા નં. ૨૮.૮ ની વિગતો નકારી કાઢવામાં આવે છે. વિનમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે ‘માસેકર’ શબ્દ ખોટો પ્રયોગ છે. રાજ્યએ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૯ અને ૨૧ નો ભંગ કર્યો નથી.”

૨૧. અમે આ હકીકતનો નોંધ લઈએ છીએ કે છત્તીસગઢ રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત જવાબના પ્રતિઉત્તરરૂપે એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર-પ્રત્યુત્તર દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જે અરજદાર નં. ૧ દ્વારા વિધિવત્ સમર્થિત કરવામાં આવ્યું છે. પ્રત્યુત્તરમાં, અરજદાર નં. ૧ એ રિટ અરજીમાં જે જાણાવવામાં આવ્યું છે તે જ બાબતને ફરી એકવાર પુનરોચ્ચાર કરી છે.

કોબ્રા ૨૦૧ બટાલિયન :

૨૨. પ્રતિવાદી નં.૩ ની તરફથી પણ એક પ્રત્યુત્તર સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે, જે શ્રી દિલીપ કુમાર કોટિયા (૨૦૧ કોબ્રા બીએન. – એસએએફ) દ્વારા વિધિવત્ સોગંદપૂર્વક સમર્થિત કરાયેલ છે. પ્રત્યુત્તરમાં કરવામાં આવેલા થોડાક સંબંધિત નિવેદનો નીચે મુજબ છે :

“૭(૧) ગાયનપક્ષી હત્યાકાંડ અંગે: કોબ્રા/એસ.એ.એફ. દળો દ્વારા કોઈ નાગરિક માર્યા ગયા નથી અથવા ઇજાગ્રસ્ત થયા નથી. ૦૨ વર્ષના બાળક અને ૭૦ વર્ષના ૦૧ અંધ વ્યક્તિની હત્યા થયાનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, નક્ષલવાદીઓ ઘણીવાર નાગરિકોને માનવીય ઢાલ તરીકે ઉપયોગ કરે છે, એ જાણીતી હકીકત છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે, ૧૭/૦૯/૦૯ના રોજ ગાયનપક્ષીમાં નક્ષલવાદીઓ દ્વારા ઘાતકી હુમલો કરવામાં આવ્યો ત્યારે કોબ્રા

દળોએ સ્વરક્ષા માટે તથા પોતાની રક્ષા કરવા નક્ષલવાદીઓની ઉશ્કેરણીને પગલે ગોળીબાર કર્યો હતો. તેથી, સ્થાનિક લોકોને ભયભીત કરી તેમને પોતાના નક્ષલ આંદોલનમાં જોડાવા માટે બળજબરી કરવા હેતુસર આતંકમય કૃત્યોમાં નક્ષલવાદીઓ પોતે જ સંલગ્ન થયા હોવાની સંભાવનાને નકારી શકાય નહીં.

(૨) મડવી દેવા ના કેસ બાબતે: કોબ્રા ૨૦૧ બી.એન. ના દળોએ ૧૭/૦૮/૦૮ના રોજ સિંધાનાપદ્મી ગામમાં કાર્યવાહી હાથ ધરી નહોતી. રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કાળા નક્સલ વેશમાં રહેલો અને મુઝલ લોડેડ બંદૂક ધારણ કરેલો એક નક્સલી, સિંધાનમડગુ ખાતે નક્સલીઓની બંદૂક બનાવવાની ફેક્ટરી બહાર કાઢવાની કાર્યવાહી દરમિયાન, કોબ્રા/એસ.એ.એફ. બી.એન. સાથેની અથડામણમાં માર્યો ગયો હતો. ત્યારબાદ તેનું મરણદેહ પોસ્ટમોર્ટમ તથા આગળની કાયદેસરની કાર્યવાહી માટે પી.એસ. ચિંતાગુફા, જિલ્લા દંતેવાડા ખાતે લાવવામાં આવ્યું હતું. ઘટનાને લગતી આઈ.પી.સી. ની કલમો ૩૦૭, ૩૮૫, ૩૮૭, આર્મ્સ એક્ટની કલમો ૨૫/૨૭ તથા એક્સ્પ્લોસિવ્ઝ એક્ટની કલમો ૩,૪ હેઠળની એફ.આઈ.આર. નં. ૧૦/૨૦૦૮, તારીખ ૨૦/૮/૨૦૦૮ પણ પી.એસ. ચિંતાગુફા (દંતેવાડા) ખાતે નોંધવામાં આવી હતી. અહીં ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે કે જો ઉક્ત વ્યક્તિ સિંધાનપદ્મી ગામનો મડવી દેવા હતો, તો તે નિશ્ચિતરૂપે નક્સલી હતો અને નિર્દોષ નાગરિક નહોતો. અહીં વધુમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે કે નક્સલીઓની શસ્ત્ર ફેક્ટરી બહાર કાઢવાની કાર્યવાહી દરમિયાન અને પાછા ફરતી વેળાએ, સિંધાનમડગુ ગામ નજીક અમારા દળો પર

નક્સલીઓએ ઘાતકી હુમલો કર્યો હતો, જેમાં કોબ્રા/એસ.એ.એફ. ના ૦૬ બહાદુર કમાન્ડોએ પોતાના અમૂલ્ય પ્રાણ ગુમાવ્યા હતા અને તે શહીદોના મરણદેહો ફક્ત ૧૯/૦૯/૦૯ની સવારે ૪ મળી આવ્યા હતા. કોબ્રા/એસ.એ.એફ. ના દળો પાસે પ્રતિહુમલો કરવાની સિવાય કોઈ વિકલ્પ ન હતો, અને તે અંદાજે દીડ કલાક સુધી ચાલ્યો હતો.

(૩) ગરમ તેલમાં દાઝી જવા બાબતે: કોબ્રા બી.એન./ સી.આર.પી.એફ.ના દળોએ ઑધેરપરા ગામમાં કોઈ કાર્યવાહી કરી નહોતી અને આક્ષેપ મુજબ કોઈ કૃત્ય પણ કર્યું નહોતું. તેથી, આ દળ વિરુદ્ધનો આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો અને નિરર્થક છે.

(૪) બાંધી રાખવા અને જાહેરમાં ફેરવવા અંગે: દળના કર્મચારીઓ વિરુદ્ધનો આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો છે, કારણ કે કામગીરી દરમિયાન કોઈપણ વ્યક્તિને પકડી પાડવામાં આવી નહોતી અથવા ધરપકડ કરવામાં આવી નહોતી.

(૫) બળજબરીપૂર્વકના સ્થળાંતર અને આતંક અંગે: માઓવાદી વિચારધારાના નામે જનસમુદાયમાં આતંક ફેલાવવા માટે નિર્દોષ લોકોને નક્સલવાદી દળો દ્વારા હત્યા અને યાતનાઓ આપવામાં આવતી હોવાના અવારનવાર અહેવાલો મળે છે અને ગુપ્તચર સ્ત્રોતો દ્વારા એ પણ જાણ કરવામાં આવી છે કે આ વિસ્તારમાં નક્સલવાદીઓ સુરક્ષા દળોના ગણવેશમાં જોવા મળે છે. તેથી, આદિવાસીઓને તેમના નક્સલવાદી આંદોલનને સમર્થન આપવા અને તેમાં જોડાવા માટે દબાણ કરવા હેતુથી આતંક ફેલાવવાના આ કૃત્યોમાં

નક્સલવાદીઓ પોતે જ સંલગ્ન રહ્યા હોવાની સંભાવનાને નકારી શકાય નહીં. એવું જણાય છે કે તેમના મજબૂત પકડવાળા વિસ્તારોમાં તેમની સામે ચાલી રહેલી કાર્યવાહીઓને અટકાવવા અને જોખમમાં મુકવા હેતુસર સુરક્ષા દળો વિરુદ્ધ ચલાવવામાં આવતું આ નક્સલવાદીઓના માનસિક યુદ્ધનો એક ભાગ છે.

(૬) ગોમપાડા ‘એન્કાઉન્ટર’ તા. ૧/૧૦/૦૯ અંગે: તા. ૩૦/૦૯/૦૯ના રોજ પી.એસ. ભેજુની અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવેલા ગોમપાડ ગામમાં નક્સલવાદીઓની હાજરી અંગે સ્ત્રોતોમાંથી મળેલ ગુપ્ત માહિતીના આધારે, એસ.એ.એફ. ૨૦૧ બી.એન., નાગરિક પોલીસ અને એસ.પી.ઓ.ઓનો સમાવેશ કરતું વિશેષ સંયુક્ત અભિયાન આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. દળને ગોમપાડ ગામે ઘેરાબંધી અને શોધ કામગીરી હાથ ધરવાનો કાર્ય સોંપવામાં આવ્યો હતો. દળો મેન પેક (દળોની વિવિધ વસ્તુઓ ધરાવતી થેલી) તથા ૦૩ દિવસના ગાળાને પૂરતા અન્ય તમામ લોજિસ્ટિક અને વહીવટી આધાર સામાન સાથે સજ્જ હતા. તે મુજબ, શ્રી રવિન્દ્ર સિંહ શેખાવત, અસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટના કમાન હેઠળ એ.સી.-૦૨, એસ.ઓ.ઓ-૦૪, અન્ય રેન્ક-૬૬, એચ.સી./આર.ઓ.-૦૨નો સમાવેશ કરતું કોબ્રા/એસ.એ.એફ. દળ, તેમજ નાગરિક પોલીસના એક એ.એસ.આઈ., નાગરિક પોલીસના ૦૮ કોન્સ્ટેબલ અને ૨૧ એસ.પી.ઓ.ઓ, તા. ૩૦/૦૯/૦૯ના રોજ પી.એસ. ભેજુના બેઝ કેમ્પ પરથી નીકળ્યા હતા. તા. ૦૧/૧૦/૦૯ના રોજ અંદાજે ૦૬૩૦ કલાકે, જ્યારે કોબ્રા/એસ.એ.એફ. દળો ગોમપાડ ગામથી આશરે ૦૧ કિ.મી. દૂર હતા,

ત્યારે નક્સલવાદીઓએ દળો પર ઘાતકી હુમલો કરી ભારે ગોળીબાર શરૂ કર્યો. કોબ્રા/એસ.એ.એફ. દળો પાસે અન્ય કોઈ વિકલ્પ ન હોવાથી તેઓ પ્રતિગોળીબાર કરવા મજબૂર બન્યા, જે આશરે ૨૦ મિનિટ સુધી ચાલ્યો, અને ત્યારબાદ નક્સલવાદીઓ ઘાતસ્થળેથી ભાગી ગયા. નક્સલવાદીઓ ભાગી રહ્યા હતા ત્યારે તેઓ તેમના ઈજાગ્રસ્ત સાથીઓને લઈને જતા હોવાનું જોવામાં આવ્યું હતું. નક્સલવાદીઓ ભાગી ગયા બાદ, અમારા દળોએ સમગ્ર વિસ્તારની સઘન શોધખોળ કરી અને ઘાતસ્થળેથી હેન્ડ ગ્રેનેડ-૦૨, ટિફિન બોમ્બ-૦૧, સોલાર પેનલ-૦૧, ૭.૬૨ x ૫૧ મી.મી. કાર્ટ્રિજના ફાયર થયેલા બોબા-૦૩, ડિટોનેટર-૦૨, ટોપી-૦૧ મળી આવ્યા, જે નક્સલવાદીઓ સ્થળ પરથી ઉતાવળમાં ભાગતા વખતે છોડી ગયા હતા. ત્યારબાદ દળો વધુ આગળ વધ્યા અને ગોમપાડ ગામની શોધખોળ કરી, જ્યાં કોઈ ગામવાસી મળ્યો નહોતો. ત્યારપછી અમારા દળો પરત ફર્યા. તેમ છતાં, એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે તા. ૧૬/૦૮/૦૮થી આગળ આંતરિક નક્સલગ્રસ્ત અને નક્સલ પ્રભુત્વ ધરાવતા ગામોમાં સંયુક્ત અભિયાન દરમિયાન કોબ્રા/એસ.એ.એફ. બી.એન. દ્વારા નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધ કરાયેલ કડક કાર્યવાહી, તેમજ નક્સલવાદીઓની હથિયાર ફેક્ટરીને નષ્ટ કરી અને બહાર લાવી નાખવાને કારણે, નક્સલવાદીઓએ પોતાનો પાયો ગુમાવ્યો છે અને તેઓ ગૂંચવાઈ ગયા છે. અને કોબ્રા/એસ.એ.એફ. બી.એન.ની આ કડક કાર્યવાહીનું ઊંચું મૂલ્યાંકન થયું હતું અને તે સ્થાનિક અખબારોમાં પ્રકાશિત પણ થયું હતું. તેથી, અરજદારોએ

નક્સલવાદીઓ સાથેની સાંઠગાંઠમાં, સ્થાનિક પોલીસ અને એસ.એ.એફ. ૨૦૧ વિરુદ્ધ ખોટા આક્ષેપો કર્યા છે, જેથી નક્સલવાદીઓ વિરુદ્ધની કાર્યવાહી સુવિચારિત દુર્ભાવનાપૂર્ણ રચનાઓ સાથે અટકાવી શકાય.

(૭) વધુ હત્યાઓ અંગે: અમારા દળે ૦૧/૧૦/૨૦૦૮ના રોજ ચિંતાગુફા ખાતે કોઈ કાર્યવાહી હાથ ધરી નહોતી અને કોઈ નિર્દોષ નાગરિકોને માર્યા કે ઇજા પહોંચાડી નહોતી. આ આક્ષેપ ખોટો છે. તેથી, આ આક્ષેપનો કડક ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

(૮) ૨ વર્ષના બાળકની પીડા અંગે: કામગીરી દરમિયાન દળના કર્મચારીઓ દ્વારા કોઈ નાગરિક અથવા બાળકને શારીરિક રીતે ઇજા પહોંચાડવામાં આવી નહોતી કે યાતના આપવામાં આવી નહોતી. કોબ્રા/એસ.એ.એફ. દળ વિરુદ્ધનો આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો અને બનાવટી છે. તેથી, તેનો કટોકટીપૂર્વક ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

(૯) ૮ અટકાયેલ અને ૨ ગુમ થયેલ અંગે: આ ૨૦૧ કોબ્રા/એસ.એ.એફ. એકમનો દળ મુકુંડટોંગ અને જૂનીટોંગ ગામોમાં ન તો કામગીરીની ફરજ માટે તહેનાત કરવામાં આવ્યો હતો અને ન તો તેમણે આક્ષેપમાં ઉલ્લેખિત એવું કોઈ કૃત્ય કર્યું છે. તેથી, આક્ષેપનો સખત ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

(૧૦) સંપત્તિ અને મકાનોની લૂંટફાટ તથા સળગાવવાના મુદ્દે: કામગીરી દરમિયાન ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બટાલિયનના દળકર્મીઓએ કોઈપણ

મકાનમાંથી કોઈ સંપત્તિ અથવા નાણાંની લૂંટફાટ કે ચોરી કરી નહોતી. વળી, દળકર્મીઓએ તેમના સ્થાને કામગીરી હાથ ધરી ત્યારે નક્સલવાદીઓએ પોતે જ તેમના તાલીમ માળખા અને છુપાવાનાં ઠેકાણાં સળગાવી દીધાં હતાં. દળકર્મીઓ વિરુદ્ધના આક્ષેપો બનાવટી અને સંપૂર્ણપણે ખોટા છે, કારણ કે કામગીરી દરમિયાન તેઓ પોતાના વ્યક્તિગત ઉપયોગ માટે જરૂરી પૂરતું રાશન અને અન્ય સામગ્રી સાથે રાખતા હતા.

(૧૧) હેરાનગતિ અને ચાતના અંગે: આક્ષેપ મુજબ ૨૦૧ કોબ્રા(એસ.એ.એફ.) બી.એન. દ્વારા હાથ ધરાયેલ કામગીરી દરમિયાન કોઈપણ નાગરિકને ન તો હેરાન કરવામાં આવ્યો હતો કે ન તો ચાતના આપવામાં આવી હતી. તેથી, દળના કર્મચારીઓ વિરુદ્ધનો આ આક્ષેપ ખોટો છે અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

(૧૨) સુરક્ષા દળો સાથે એસ.પી.ઓ.ઓ. તથા સલ્વાજૂડમ નેતાની હાજરી અંગે: ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.)ના કર્મચારીઓએ મુકુડતોંગ ગામમાં કોઈ કાર્યવાહી હાથ ધરી નહોતી અને તેથી તેમની સાથે સલ્વાજૂડમ નેતા હોવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. તેમ છતાં, કોબ્રાના કર્મચારીઓએ ૧/૧૦/૦૯ના રોજ ગોમાપાડા ગામમાં નાગરિક પોલીસ તથા એસ.પી.ઓ.ઓ. સાથે મળીને કાર્યવાહી કરી હતી.

(૧૩) બળજબરીથી સ્થળચ્યુતિ અને આતંક સંબંધે: દળના કર્મચારીઓ દ્વારા કોઈ પણ મકાનોને નુકસાન પહોંચાડવામાં આવ્યા ન હતા/ સળગાવવામાં

આવ્યા ન હતા અને ગામલોકોને બળજબરીપૂર્વક સ્થળચ્યુત પણ કરવામાં આવ્યા ન હતા. તેથી, દળના કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ આ આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો છે અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૮. પરિષ્કેદ-૮ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે એસ.એ.એફ. ૨૦૧૧ના કર્મચારીઓ દ્વારા કોઈ નાગરિકની હત્યા કરવામાં આવી નહોતી કે તેમને ચાતના આપવામાં આવી નહોતી અને આ દળ વિરુદ્ધના તમામ આક્ષેપો ખોટા અને બનાવટી છે. અર્ધસૈનિક દળનું કર્તવ્ય લોકોને સહાય માટે આગળ આવવાનું છે અને તેમને હેરાન કરવાનું અથવા માનવ અધિકારોને હાનિકારક એવી કોઈ પ્રવૃત્તિ કરવાનું નથી. હકીકતમાં, આ દળ નાગરિકોના જીવન અને સંપત્તિના સંરક્ષણમાં સંકળાયેલા પોતાના કર્મચારીઓના જીવનના જોખમે કાર્યરત છે.

૯. પરિષ્કેદ ૯ ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપ ખોટો છે, તેથી તે નકારવામાં આવે છે. હકીકતમાં, દળો પર આ ગામ ગોમપાડની નજીક ઘાતકી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને ગોળીબારીના આદાન-પ્રદાન પછી દળોએ હેન્ડ ગ્રેનેડ-૦૨ નંગ, ટિક્કિન બોમ્બ-૦૧, બૂબી ટ્રેપ-૧, સોલાર પેનલ-૦૧, ૭.૬૨x૫૧ એમ.એમ. કાર્ટના ફાયર થયેલા બોખાં-૦૩, ડેટોનેટર-૦૨, કેપ-૦૧ કબજે કર્યા હતા.

૧૦. પરિષ્કેદ ૧૦ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસએએફ) બટાલિયનના દળોએ ધોધરા ખાતે કોઈપણ કાર્યવાહી હાથ ધરી

નહોતી. આ આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે ખોટા અને નિરાધાર છે, તેથી તેમનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૧૧. પરિચ્છેદ ૧૧ના જવાબમાં, રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ યુનિટના કર્મચારીઓ દ્વારા કોઈ નાગરિકને ન તો પકડવામાં આવ્યો હતો અને ન તો મારવામાં આવ્યો હતો, તેમજ કોઈપણ રકમ ક્યારેય લૂંટવામાં આવી નહોતી. જોકે, ૧૭/૦૮/૨૦૦૮ના રોજ ગચનપદ્મીમાં અમારી સૈન્ય ટુકડીઓ પર નક્સલવાદીઓ દ્વારા ઘાતકી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને ટુકડીઓએ આત્મરક્ષણમાં પ્રત્યાઘાત કર્યો હતો. ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બી.એન. સામેનો આ આક્ષેપ ખોટો અને નિરાધાર છે અને તેથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૨. પરિચ્છેદ ૧૨ ના જવાબમાં, રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપ ખોટો છે, કારણ કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બટાલિયન દ્વારા એવો કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવ્યો નહોતો અને તેથી તે નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૩. પેરા ૧૩ના જવાબમાં, નમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે ખોટા છે, કારણ કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બેટાલિયન દ્વારા એવો કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું નહોતું અને તેથી તે નકારવામાં આવે છે.

૧૪. પેરા ૧૪ના જવાબમાં નમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો છે, કારણ કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બટાલિયન દ્વારા એવો કોઈ કૃત્યો કરવામાં આવ્યા નથી. દળના કર્મચારીઓ દ્વારા કોઈપણ વ્યક્તિને માર મારવામાં આવ્યો નહોતો, છરો મારવામાં આવ્યો નહોતો અથવા

તેની હત્યા કરવામાં આવી નહોતી. કોઈ સંપત્તિની લૂંટ ચલાવવામાં આવી નહોતી અથવા તેને સળગાવવામાં આવી નહોતી. તેમ છતાં, અરજિયદ્વિ કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની અસ્પષ્ટતા અથવા સત્યતા આ હકીકત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઉક્ત પેરામાં દર્શાવવામાં આવેલ અરજદારનું નામ અને નં. રિટ અરજીના કાર્યવિવરણ શીર્ષકમાં દર્શાવાયેલ અરજદારોની યાદી સાથે મેળ ખાતું નથી.

૧૫. પેરા ૧૫ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો છે, કારણ કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બીએન. દ્વારા એવો કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેમ છતાં, ઉક્ત પેરામાં આપવામાં આવેલ અરજદારનું નામ અને નંબર રિટ અરજીમાં અરજદારોની યાદી સાથે મેળ ખાતા નથી.

૧૬. ફકરા ૧૬ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૧/૧૦/૦૯ના રોજ ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બી.એન.ના દળ દ્વારા નુલકટોંગ ગામમાં કોઈ કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી નહોતી. તેથી, આ એકમ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલ આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે ખોટો અને નિરાધાર છે. તેમ છતાં, ફકરામાં આપેલ અરજદારનું નામ અને નંબર રિટ અરજીમાં દર્શાવેલ અરજદારોની યાદી સાથે મેળ ખાતા નથી.

૧૭. પેરા ૧૭ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસએએફ) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગામલોકોને માર્યા નહોતા અથવા તેમના ઘરો સળગાવ્યા નહોતા. તેમ છતાં, ૧૭/૯/૦૯ના રોજ ૨૦૧ કોબ્રા (એસએએફ) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગાયનપહી ગામમાં અભિયાન હાથ

ધર્યુ હતું, જેમાં અમારા કર્મચારીઓ પર ભારે હથિયારોથી સજ્જ નક્સલવાદીઓએ ઘાતકી હુમલો કર્યો હતો અને કર્મચારીઓએ સ્વ-બચાવમાં પ્રતિહુમલો કર્યો હતો.

૧૮. પેરા ૧૮ ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગામલોકોની હત્યા કરી નહોતી અને તેમના મકાનો સળગાવ્યા નહોતા. જો કે, ૧૭/૯/૦૯ના રોજ ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગાયનપદ્મી ગામમાં કામગીરી હાથ ધરી હતી, જે દરમિયાન અમારા કર્મચારીઓ પર ભારે હથિયારોથી સજ્જ નક્સલવાદીઓએ ઘાતકી હુમલો કર્યો હતો અને કર્મચારીઓએ આત્મરક્ષામાં પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો.

૧૯. પેરા ૧૯ ના જવાબમાં, રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસએએફ) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગામલોકોને મારી નાખ્યા નહોતા કે તેમના મકાનો સળગાવ્યા નહોતા. જોકે, ૧૭/૯/૦૯ ના રોજ ૨૦૧ કોબ્રા (એસએએફ) બટાલિયનના કર્મચારીઓએ ગાયનપદ્મી ગામમાં કામગીરી હાથ ધરી હતી, દરમિયાન અમારા કર્મચારીઓ પર ભારે હથિયારોથી સજ્જ નક્સલવાદીઓએ ઘાતકી હુમલો કર્યો હતો અને કર્મચારીઓએ આત્મરક્ષામાં તેનો પ્રતિસાદ આપ્યો હતો.

૨૦. પરિચ્છેદ ૨૦ના જવાબમાં, એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ આક્ષેપ ખોટો છે અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. જો કે ૧/૧૦/૦૯ના રોજ ગામ

ગોમપાડામાં ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) દ્વારા કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી હતી, પરંતુ એસ.એ.એફ.ના કર્મચારીઓ દ્વારા આવું કોઈ કૃત્ય કરવામાં આવ્યું નહોતું.

૨૧. ફરિયાદ ૨૧ના જવાબમાં, આ રજૂ કરવામાં આવે છે કે ૧૭/૦૮/૦૮ના રોજ સિંધનમડુગુ ખાતે નક્સલીઓની હથિયાર બનાવવાની ફેક્ટરીનો ભાંડો ફોડવાના સમયે, કાળા નક્સલ યુનિફોર્મમાં સજ્જ અને મઝલ લોડિંગ બંદૂક ધરાવતા નક્સલીઓમાંનો એક આ યુનિટના કર્મચારીઓ સાથે થયેલ મુઠભેડમાં માર્યો ગયો હતો. તેની લાશને બાદમાં પી.એસ. ચિંતાગુફા ખાતે લાવવામાં આવી હતી અને પોસ્ટમોર્ટમ તથા આગળની કાર્યવાહી માટે પોલીસ સ્ટેશનને સોંપવામાં આવી હતી. ઉક્ત સશસ્ત્ર ઉગ્રવાદીના ફોટોગ્રાફની એક નકલ અનુબંધક આર ૧૨ ખાતે મુકવામાં આવી છે. આ સંબંધમાં, ૨૦/૮/૨૦૦૮ તારીખની એફ.આઈ.આર. નં. ૧૦/૨૦૦૮ પણ પી.એસ. ચિંતાગુફા (દંતેવાડા) ખાતે નોંધવામાં આવી હતી. અહીં એ પણ ઉલ્લેખનીય છે કે નક્સલીઓની હથિયાર ફેક્ટરીનો ભાંડો ફોડ્યા બાદ પરત ફરી રહ્યા હતા ત્યારે, અમારા દળ પર નક્સલીઓ દ્વારા ઘાતકી હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં આ યુનિટના છ કમાન્ડોએ પોતાના અમૂલ્ય પ્રાણ ગુમાવ્યા હતા.

૨૨. પેરા ૨૨ના જવાબમાં, રજૂ કરવામાં આવે છે કે નક્સલવાદી કેડરો વારંવાર જનસમુદાયમાં આતંક ફેલાવવા, સુરક્ષા દળોને બદનામ કરવા અને

તેમનો મનોબળ તોડવા માટે સુરક્ષા દળોના ગણવેશ પહેરતા રહ્યા છે અને તેથી આ આક્ષેપ ખોટો છે અને તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૨૩. ફરિયાદ ૨૩ના જવાબમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૨૦૧ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) દળોએ ઓન્ટેરપરા ગામમાં કોઈ કામગીરી હાથ ધરી નહોતી. તેથી, આ આક્ષેપનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૨૪. પરા ૨૪ ના જવાબમાં કોઈ ટિપ્પણીઓ રજૂ કરવામાં આવતી નથી.

૨૫. પેરા ૨૫ ના જવાબમાં, એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે સી.આર.પી.એફ. કથિત મુજબની કોઈપણ ઘટનામાં સંકળાયેલું નથી અને તેથી તેનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૨૬. પરિષ્કેદ ૨૬ના જવાબમાં નમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ મુદ્દો સીઆરપીએફ/ એસએએફ એકમને સંબંધિત નથી. તેથી, આ આક્ષેપનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૨૭. પરિષ્કેદ ૨૭ના જવાબમાં, રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ મુદ્દો આ સી.આર.પી.એફ./ એસ.એ.એફ. એકમને સંબંધિત નથી. તેથી, આક્ષેપ નકારવામાં આવે છે.

આધારો પર જવાબ :

૨૮. ૨૮.૧: પરિષ્કેદ ૨૮.૧ના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આધાર ખોટા અને બનાવટી છે, કારણ કે રિટ અરજીમાં ઉલ્લેખિત કોઈપણ કૃત્ય આ એસ.એ.એફ./સી.આર.પી.એફ.

એકમના દળો દ્વારા કરવામાં આવ્યું નથી. તેમ છતાં, સંઘની વિશિષ્ટ સશસ્ત્ર દળ તરીકે, આ દળોને દેશના કાયદાનો અમલ કરાવવા તથા સામાન્ય નાગરિકોના જીવન અને સંપત્તિનું રક્ષણ કરવા માટે તહેનાત કરવામાં આવે છે. માઓવાદી વિચારધારાના નામે જનસમૂહમાં ભય ફેલાવવા માટે નક્સલવાદી કેડરોએ સુરક્ષા દળોના યુનિફોર્મ પહેરીને નિર્દોષ નાગરિકોની હત્યા અને ચાતનાના બનાવો અવારનવાર અંજામ આપ્યાના અહેવાલો મળતા રહે છે અને સુરક્ષા દળોને બદનામ કરવા તથા તેમની હિંમત ખંડી પાડવા, તેમજ તેમના મજબૂત પ્રભાવક્ષેત્રોમાં ચાલતી કામગીરીને અટકાવવા અને પાટા પરથી ઉતારવાના આશયથી તેઓએ આવા કૃત્યોમાં સંડોવણી દર્શાવી હોવાની સંભાવના છે.

૨૮. ૨: પરિચ્છેદ ૨૮.૨ ના જવાબમાં કોઈ ટિપ્પણીઓ રજૂ કરવામાં આવતી નથી.

૨૮. ૩ થી ૨૮.૯: ફક્ત ૨૮.૩ થી ૨૮.૯ ના જવાબમાં કોઈ ટિપ્પણીઓ રજૂ કરવામાં આવતી નથી

પ્રાર્થના :

ક) કે સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ માટેની અરજદારની વિનંતી, રાજ્ય પોલીસ દ્વારા નક્સલવાદીઓ સામે પહેલેથી જ કરવામાં આવી રહેલી ફોજદારી તપાસમાં વિલંબ કરવાના હેતુથી કરવામાં આવેલી હોવાનું જણાય છે. તેથી, આ પ્રાર્થના ગ્રાહ્ય ગણવા લાયક નથી.

બી) અત્યંત આદરપૂર્વક અને વિનમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે સિંઘનમડુગુ ગામ ખાતે ૨૦૧ કોબ્રા/એસ.એ.એફ. બટાલિયન દ્વારા મારવામાં આવેલ એવા નક્સલવાદી, જે નક્સલવાદી ગણવેશમાં હતો તથા મુખલોડેડ બંદૂક ધારણ કરેલો હતો, તેને વળતર આપવાની અરજદારોની પ્રાર્થનાનો વિચાર અને/અથવા મંજૂરી આપવી સર્વથા ભ્રમિત અને ગેરસ્થાને છે; તેમજ સદ્ભાવથી એવું માનવામાં આવે છે કે સરકારના નાણાં, એટલે કે કરદાતાઓની કઠિન મહેનતે કમાયેલ રકમ, એવા વ્યક્તિઓને વળતર આપવા માટે ખર્ચવામાં આવવી યોગ્ય નથી, જેઓ ઉગ્રવાદી નક્સલ કૃત્યોમાં ભાગ લેતા હોય ત્યારે પોતાનું જીવન ગુમાવે છે; કારણ કે તેનાથી નક્સલવાદીઓ સામે લડતી દળોની મનોબળહાનિ થશે, જેઓનું કર્તવ્ય લોકોના જીવન અને સંપત્તિનું રક્ષણ કરવાનું તથા દેશની અખંડિતતા અને સુરક્ષાનું સંરક્ષણ કરવાનું છે. તેથી, અરજદારોની આ પ્રાર્થના પણ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. તેથી, આધારવિહોણા, ખોટા અને અસંગત આક્ષેપો ઉઠાવ્યા અને કર્યા હોવાથી, રિટ અરજી અરજદારો પર ભારે ખર્ચ સાથે ડગાવી દેવા પાત્ર છે.”

૨૩. અમે પ્રતિવાદી નં. ૩ ની તરફથી દાખલ કરવામાં આવેલ વધુ એક જવાબી સોગંદનામાની પણ નોંધ લઈએ છીએ, જે ગૃહ મંત્રાલય, પોલીસ-૨ વિભાગના નિયામક (કર્મચારી), શ્રી બરુણ કુમાર સાહુ દ્વારા વિધિવત્ સોગંદપૂર્વક પુષ્ટિ કરવામાં આવેલ છે. તેમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોને અમે નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરીએ છીએ :

“૨. હું કહું છું કે, અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા તા. ૨૨.૦૪.૨૦૧૦ના સોગંદનામામાં ઉલ્લેખિત સમાવિષ્ટ વાંચ્યા અને સમજ્યા છે અને અરજદારે માનનીય અદાલત સમક્ષ તેમને હાજર કરી શક્યા ન હોવાથી, રિટ અરજીમાં નં. ૯ સુશ્રી માદવી હુરેના અસ્તિત્વને સાબિત કરવા માટે જવાબરૂપે આ સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે. એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે, અરજદારે તેહેલકા સામયિકના પાનાઓની અનેક નકલો દાખલ કરી છે, જેના આધારે તે પ્રશ્નાધીન અરજદારના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે. સામયિક કે અખબાર કોઈ પણ સામગ્રી અથવા હકીકતના પ્રાથમિક પુરાવા અથવા પ્રામાણિક સાબિતી નથી અને તેમની કોઈ સ્વતંત્ર પુરાવાકીય કિંમત નથી. તેથી, તેહેલકા સામયિકના પાનાઓની નકલોનું ઉત્પાદન ગ્રાહ્ય નથી અને તેનો વિરોધ કરવામાં આવે છે. વધુમાં, અરજદાર નં. ૧ શરૂઆતથી જ નક્સલવાદીઓ સામે લડતાં સુરક્ષા દળો પર અત્યાચાર/આગજનીના કલ્પિત આક્ષેપો મૂકી દોષારોપણ કરવાનો પ્રયત્ન કરતો આવ્યો છે, જેને સાબિત કરવામાં તેઓ દયનીય રીતે નિષ્ફળ ગયા છે, અને કેસ સાથે કોઈ સંબંધ ન ધરાવતી વિવિધ પરચુરણ અરજીઓ કરી વિવાદને અનાવશ્યક રીતે લંબાવવાનો પણ પ્રયાસ કરી રહ્યો છે. સમયાંતરે સુરક્ષા દળો સામે જે રીતે ખોટા આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે, તે નોંધપર ઉપલબ્ધ બાબત છે. સમગ્ર પ્રયાસ સુરક્ષા દળોની પ્રતિષ્ઠાને કલંકિત કરીને અને તેમનો આત્મવિશ્વાસ ડગમગાવીને તેમનું મનોબળ ખંખેરી નાખવાનો છે. અહીં આ ઉલ્લેખ કરવો પણ યોગ્ય છે કે, અરજદાર જે તેહેલકા સામયિક પર આધાર રાખે છે, તેની

પ્રામાણિકતા પર વિશ્વાસ રાખી શકાય તેમ નથી, કારણ કે સામયિકમાં દર્શાવેલ તારીખો યોગ્ય નથી.

પરિચ્છેદવાર જવાબ :

૧. ફક્ત ૧ ની સામગ્રી અંગે કોઈ ટિપ્પણી જરૂરી નથી.

૨ પેરા ૨ ની બાબતોના જવાબમાં એવું જણાવવામાં આવે છે કે મડાવી હુરેનું નામ માત્ર અરજદારોની યાદીમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે અને રિટ અરજીમાં એવો કોઈ ઉલ્લેખ નથી કે તેણીને સુરક્ષા દળોના હાથે કોઈ નુકસાન કે ઈજા પહોંચી છે. રિટ અરજીમાં એ પણ ઉલ્લેખિત નથી કે તે મડવી દેવાની પત્ની છે. અરજદારે વકલતનામા પરના તેના અંગૂઠાના નિશાનના આધારે તેના અસ્તિત્વને સાબિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, પરંતુ તે દસ્તાવેજ અનુબંધ તરીકે રજૂ કરવામાં આવેલ નથી. તેથી, આ હકીકત સાબિત થયેલી છે એમ સ્વીકારી શકાય નહીં. અરજદાર અદાલતમાં સાક્ષીને રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે. જો તે ઉપલબ્ધ હોય, તો માનનીય અદાલત સમક્ષ તેણીની હાજરી કરાવવામાં કોઈ વાંધો હોવો જોઈએ નહીં. મડાવી હુરેના ૨૦.૧૦.૨૦૦૮ના રોજ દિલ્હી જવાના તથ્યનું બિલકુલ સાબિતી થયેલ નથી. બીજી તરફ, નમ્રતાપૂર્વક એ પણ જણાવવામાં આવે છે કે રજૂ કરાયેલા તમામ ૧૦ અરજદારોએ પણ રિટ અરજીમાં અરજદાર નં. ૧ દ્વારા આક્ષેપ કરવામાં આવેલ કોઈપણ હત્યા/ અત્યાચાર બાબતે સી.આર.પી.એફ./ કોબ્રા (એસ.એ.એફ.) સામે દોષારોપણ કર્યું નથી.

૩. ફક્ત ૩ થી ૮ ની મુદ્દાસર બાબતોના જવાબમાં, હું કહું છું કે તેલકા મેગેઝિન (૭મી નવેમ્બર, ૨૦૦૮ ના પી/૩૭ પર) એ એક સ્ત્રીનું તેના ખોળામાં બાળક સાથેનું છાયાચિત્ર પ્રકાશિત કર્યું છે. મેગેઝિને તેણીને ગામ સિંગાનમદગુની રહેવાસી તરીકે વર્ણવી છે, જ્યારે તેણીને ગામ : ગંચાપક્ષીની રહેવાસી તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે; હવે અરજદારે પણ ઉમેર્યું છે કે તેણી ગામ સિંગાનપક્ષી/સિંગાનમદગુની રહેવાસી છે. ગામોના નામોમાંનો વિરોધાભાસ સ્પષ્ટ છે અને તેથી તે અવિશ્વસનીય છે. મેગેઝિને આ અહેવાલમાં જણાવ્યું છે કે ઘટના ૧૭ ઓક્ટોબરે બની હતી, જે ખોટું છે, અને મેગેઝિને હકીકતોની ચકાસણી કર્યા વિના તેને પ્રકાશિત કર્યું છે, જે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે અરજદારનો મુખ્ય હેતુ નક્કસલ વિરોધી કામગીરીમાં સંકળાયેલ સુરક્ષા દળો, સીઆરપીએફ/કોબ્રા (એસએએફ), ની પ્રતિષ્ઠાને કલંકિત કરવાનો છે; અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો પણ સંબંધિત છે કે અરજદારે માત્ર તે વ્યક્તિઓનાં નામો જ દર્શાવ્યાં છે જેઓ, તેના મુજબ, તે સ્ત્રીને મળ્યા હતા અને તેણીની મુલાકાત લીધી હતી, છતાં પણ તે રિટ અરજીફર તેણીની સહી સ્થાપિત કરી શક્યો નથી અને તેથી તેના પર ભરોસો રાખી શકાય તેમ નથી.

૪. પેરા ૮ ના વિષયવસ્તુના જવાબમાં, હું કહું છું કે લગભગ બધી અરજીઓ/સોગંદનામાંમાં અરજદાર નં.૧ જ પહેલ કરતો દેખાય છે અથવા ક્યારેક પી.યુ.સી.એલ.ના એક શ્રી પુષ્કર રાજ વિવિધ કારણોસર પક્ષકાર તરીકે જોડવા માટે માંગ કરતા દેખાય છે; જેનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અન્ય અરજદારો

એટલે કે ૨ થી ૧૩ ને અનાવશ્યક રીતે તેમના પ્રેરણે સામેલ કરવામાં આવ્યા છે, જ્યારે માનનીય અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલા ૧૦ અરજદારોએ રિટ અરજિયક્ષિ આક્ષેપ મુજબ થયેલા કોઈપણ અત્યાચાર માટે સી.આર.પી.એફ./કોબરા (એસ.એ.એફ.) કર્મચારીઓ સામે કોઈ દોષારોપણ કર્યું નથી. અરજદાર નં.૧ અને શ્રી પુષ્કર રાજ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીઓની યાદીની નકલ આ સાથે અનુબંધ-અ/૧ તરીકે જોડવામાં આવે છે.

અહીં એ ઉલ્લેખ કરવો પણ સપ્રસંગ છે કે ૦૬.૦૪.૨૦૧૦ના રોજ થયેલી એક ઘટનામાં નક્સલવાદીઓએ સી.આર.પી.એફ.ના ૭૫ કર્મચારીઓની હત્યા કરી હતી. ૬/૪/૨૦૧૦ના રોજ સી.આર.પી.એફ.ના ૭૫ કર્મચારીઓ અને નાગરિક પોલીસના એક કર્મચારીનું મૃત્યુ છત્તીસગઢ રાજ્યમાં નક્સલવાદના ઉપદ્રવને સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે અને દળો લોકશાહી પ્રણાલીની અખંડિતતા તથા વાસ્તવમાં તેના અસ્તિત્વના રક્ષણ માટે નક્સલવાદ સામે લડવામાં સંકળાયેલા છે. હવે અરજદારે એન.ડી.ટી.વી. ઈન્ડિયા જેવા વિવિધ ઇલેક્ટ્રોનિક માધ્યમોના ચેનલોને આપેલા તેના મુલાકાતો તથા તેમની વિવિધ ચર્ચા મંચો દ્વારા સી.આર.પી.એફ./કોબરા (એસ.એ.એફ.) પર આક્ષેપ મૂકી તેમની છબી ખરાબ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, જ્યારે આ મામલો માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વિચારાધીન છે, તેથી આ મામલામાં અરજદારે પોતે જ ન્યાયાધીશની ભૂમિકા ધારણ કરી છે, જે આ મામલામાં અરજદાર નં. ૧ના આશયોને સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે."

૨૪. હવે અમે છત્તીસગઢના દંતેવાડા મુખ્યાલયના અધિક પોલીસ અધીક્ષક શ્રી રાજેશ કુકરેજા દ્વારા યથાવિધિ શપથપૂર્વક કરવામાં આવેલ સોગંદનામું નિહાળી શકીએ છીએ. આ સોગંદનામામાં મૃતકના પરિવારના સભ્યોને ચુકવવામાં આવેલ વળતર અંગેની માહિતી આપવામાં આવી છે. અમે તેને નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરીએ છીએ :

“૩. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તા. ૨૩.૦૪.૨૦૧૦ના સોગંદનામામાં અરજદારે જણાવ્યું છે કે મદવી હુરે સિંગનપદ્મી/સિંગનમડગુનો રહેવાસી છે, જે રિટ અરજીમાં ઉલ્લેખિત ગામના નામ (ગચ્છનપદ્મી)થી ભિન્ન છે. તે જ સોગંદનામામાં અરજદારે ઉલ્લેખ કર્યો છે કે સ્વર્ગસ્થ મદવી દેવા અરજદાર નં. ૯ના પતિ હતા. આ રિટ અરજીમાં દર્શાવેલ પતિના નામથી ભિન્ન છે, જે મદવી હુરો છે.

૪. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદાર નં. ૯ અંગે કરવામાં આવેલી વધુ તપાસમાં આ હકીકત પ્રકાશમાં આવી છે કે સિંગનપદ્મી/સિંગનમડગુ ગામમાં મદવી હુરે નામનો કોઈ એવો વ્યક્તિ અસ્તિત્વમાં નથી. આ બાબતની પુષ્ટિ કોન્ટા ઉપવિભાગના તહસીલદાર દ્વારા પણ કરવામાં આવી છે. તહસીલદાર, કોન્ટા, બુરકાલંકા ગ્રામ પંચાયતના સરપંચ અને સચિવ તથા પેન્ટાપાર ગ્રામ પંચાયતના સચિવ દ્વારા જારી કરાયેલ અહેવાલ અને પ્રમાણપત્રની નકલ સંયુક્તરૂપે અહીં સાથે જોડવામાં આવી છે અને તેને અનુબંધક આર-૧ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. ગચ્છનપદ્મી અને સિંગનમડગુ

ગામોની મતદાર યાદી અનુસાર પણ એવો કોઈ વ્યક્તિ નથી. ગંચાપક્ષી અને સિંગાનમડગુ ગામોની મતદાર યાદીની નકલ સંયુક્તરૂપે અહીં સાથે જોડવામાં આવી છે અને તેને અનુબંધક આર-૨ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે.

૫. વધુમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વધુ તપાસ અને પૂછપરછમાં એ ખુલ્લું છે કે અરજદાર નં. ૬ મડવી પોજ્જા હજુ પણ આંધ્ર પ્રદેશમાં છે.

૬. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રૂપિયા ૪,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ અરજદાર નં. ૨ સોયમ રામાને તેના પરિવારના ચાર સભ્યોના અવસાન બદલ વળતર તરીકે, કલેક્ટર દંતેવાડાના આદેશ નં. ૭૫૨, તારીખ ૪.૦૩.૨૦૧૦ મુજબ, ચૂકવવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૭. એ રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદાર નં. ૪ મડવી હિડમા, મડવી પોડિયાનો પુત્ર, ને તેના કુટુંબના કઝિન ભાઈના અવસાન બદલ વળતરરૂપે રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- ચૂકવવા માટે કલેક્ટર દંતેવાડાના આદેશ નં. ૭૫૬, તા. ૪.૦૩.૨૦૧૦ મુજબ મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

૮. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે તા. ૧૧.૦૩.૨૦૧૦ના રોજ નોંધાયેલા ૧૬૪ના નિવેદનમાં અરજદાર નં. ૫ (માડવી સુકડા)એ જણાવ્યું છે કે તેનો પુત્ર ત્રણ વર્ષ પહેલાં મારવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે રિટ અરજી સાથે દાખલ કરાયેલ ફરિયાદમાં તેણે જણાવ્યું છે કે તેનો પુત્ર તા. ૧૭.૦૮.૨૦૦૮ના રોજ મારવામાં આવ્યો હતો. બંને નિવેદનો અલગ હોવાથી, સત્ય સુધી પહોંચવા માટે વધુ

તપાસ કરવામાં આવી રહી છે. ઉપર દર્શાવેલા કારણોસર અરજદાર નં. ૫ને કોઈ વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું નથી.

૯. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજદાર નં. ૬ના કુટુંબના સભ્ય (દુધી ભીમા)ને, તેના કુટુંબના કઝિન ભાઈના અવસાન બદલ વળતર સ્વરૂપે, કલેક્ટર દંતેવાડાના તા. ૪.૦૩.૨૦૧૦ના આદેશ નં. ૭૫૬ દ્વારા રૂપિયા એક લાખની રકમ ચૂકવવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૦. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રૂપિયા બે લાખની રકમ અરજદાર નં. ૭ ને તેના પરિવારના બે સભ્યોના મૃત્યુ બદલ વળતર રૂપે ચૂકવવા માટે કલેક્ટર દંતેવાડાના આદેશ નં. ૭૫૨, તા. ૪.૦૩.૨૦૧૦ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૧. રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજીકર્તા નં. ૩ અને ૮ ને વળતર ચૂકવવામાં આવ્યું નથી, કારણ કે તપાસ હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.

૧૨. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રૂ.૧,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ કલેક્ટર — દંતેવાડા ના આદેશ નં. ૭૫૬, તા. ૦૪.૦૩.૨૦૧૦ અનુસાર અરજદાર નં. ૧૦ (મડાવી રાજા) ને ચૂકવવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૩. આ રજૂ કરવામાં આવે છે કે રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ અરજદાર નં. ૧૧ - શ્રીમતી મડકમ મુકેને કલેક્ટર - દાંતેવાડાના તા. ૦૪.૦૩.૨૦૧૦ના આદેશ નં. ૭૫૬ દ્વારા ચૂકવવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૪. રજૂ કરવામાં આવે છે કે રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦/- ની રકમ અરજદાર નં. ૧૨ — શ્રી કોવાસી કોસા ને કલેક્ટર — દાંતેવાડા ના આદેશ નં. ૭૫૬ તારીખ ૦૪.૦૩.૨૦૧૦ દ્વારા ચૂકવવા માટે મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૫. રજૂ કરવામાં આવે છે કે અરજીકર્તા નં. ૧૩ — શ્રીમતી સોડી સામ્બોને ઇજા થવા બદલ રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/- ની રકમ કલેક્ટર — દાંતેવાડાના આદેશ નં. ૮૮૮ તારીખ ૧૧.૦૩.૨૦૧૦ મુજબ મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૧૬. આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે નોંધાયેલા કેસોમાં વધુ તપાસ રાજ્ય સી.આઈ.ડી. દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.”

પ્રતિવાદીઓની સ્થિતિનો સારાંશ:

૨૫. તેથી, જો અમારે પ્રતિવાદીઓના વલણનો સાર સંક્ષેપ કરવો હોય, તો તે એવો છે કે રિટ અરજદારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો સમગ્ર કેસ, જેમાં અનુક્રમે ૧૭મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૮ અને ૧લી ઓક્ટોબર ૨૦૦૮ની ઘટનાઓને વિવિધ પોલીસ અને અર્ધસૈનિક દળોના સભ્યો દ્વારા કરવામાં આવેલા ફૂર સામૂહિક હત્યાકાંડ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે, તે સ્પષ્ટપણે ખોટો છે. રિટ અરજિના આવેદનપત્રમાં કરવામાં આવેલ તમામ નિવેદનો પ્રથમ દ્રષ્ટ્યે ખોટા અને બનાવટી છે. આ અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. ઘટનાઓનો વર્ણન બદલવાના ક્ષેપપૂર્વકના ઇરાદાથી, એટલે કે દેશના સુરક્ષા દળો સામે સશસ્ત્ર બળવો ચલાવતા અને દેશની સર્વભૌમતા તથા અખંડિતતાને જોખમમાં મૂકતા ભયંકર ડાબેરી ઉગ્રવાદીઓ (નક્ષલીઓ)ને, સુરક્ષા દળો દ્વારા

હત્યાકાંડના ભોગ બનેલા નિર્દોષ આદિવાસી પીડિતો તરીકે દર્શાવવા માટે, પોલીસ અને અર્ધસૈનિક દળો સામે ખોટા આક્ષેપો મૂકવામાં આવ્યા છે.

૨૬. પ્રતિવાદીઓનો એવો કેસ છે કે સુરક્ષા દળો દ્વારા નિર્દોષ આદિવાસીઓના નરસંહારનું આ ખોટું વર્ણન સંબંધિત સશસ્ત્ર ડાબેરી ઉગ્રવાદીઓ વિરુદ્ધ સુરક્ષા દળોની આગળ વધતી કાર્યવાહીનો તાત્કાલિક વિરામ કોઈ રીતે પ્રાપ્ત થાય તે માટે રચવામાં આવ્યું હતું. હાલના રિટ અરજદારોનો હેતુ અને પ્રેરણા પણ ડાબેરી ઉગ્રવાદી ચળવળ અને સશસ્ત્ર ડાબેરી ઉગ્રવાદીઓને નિષ્ક્રિય કરવા માટે સુરક્ષા દળોના ચાલુ પ્રયત્નોને પાટા પરથી ઉતારવાનો; સુરક્ષા દળોની ગૌરવ અને વિશ્વસનીયતા છીનવી લેવાનો; તેમને રાક્ષસો અને રાષ્ટ્રીય ખલનાયકો, અર્થાત્ નિર્દોષ આદિવાસી લોકોના સંહારીઓ તરીકે દર્શાવી સુરક્ષા એજન્સીઓનું મનોબળ ઘટાડવાનો; અને તેમના વિરુદ્ધ ખોટા કેસો લાદવાનો હતો, જેથી ભવિષ્યમાં આવા ખોટા કેસો પ્રતિબંધક તરીકે કાર્ય કરે. સંક્ષેપમાં, પ્રતિવાદીનો એવો કેસ છે કે સમગ્ર રિટ અરજી અદાલત સાથે કરાયેલ છેતરપિંડી સિવાય બીજું કંઈ નથી.

૨૭. તમામ પ્રથમ માહિતી અહેવાલોની સઘન તપાસ કરવામાં આવી હતી અને ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (સંક્ષેપમાં, “આઈ.પી.સી.”) તથા અન્ય અધિનિયમો હેઠળના વિવિધ ગુનાઓ બાબતે સંબંધિત અદાલતોમાં આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. આરોપપત્રોમાં નામ દર્શાવવામાં આવેલા તમામ આરોપીઓને ફરાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે. એવું નથી કે તપાસ કરવામાં

આવી નથી. આરોપપત્રોનું દાખલ કરવું તેમાં નામ દર્શાવવામાં આવેલા આરોપીઓને નીચલી અદાલતમાં વિચારણા માટે મુકવા પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ પૂરતું સાધન છે. તેમાં નામ દર્શાવવામાં આવેલા આરોપીઓ વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવેલા આરોપપત્રો આ હકીકતનું સ્પષ્ટ અને વકતૃત્વપૂર્ણ સાક્ષ્ય આપે છે કે પોલીસ અને અર્ધલશ્કરી દળો વિરુદ્ધ લગાવવામાં આવેલા આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે ખોટા અને અવિવેકપૂર્ણ છે.

૨૮. અરજદારો એ કઈ રીતે હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસને ઉપરછાલી કહી શકાય તે દર્શાવવામાં સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયા છે. ચાર્જશીટોનો અભ્યાસ કર્યા વિના, તપાસ એજન્સીઓ દ્વારા કશું જ કરવામાં આવ્યું નથી એવો દાવો તેઓ કેવી રીતે કરી શકે? વધુ તપાસ માટેનો કેસ સ્થાપિત કરવા માટે પણ, ચાર્જશીટોમાં રહેલી ખામીઓ અદાલતના સંતોષાર્થે દર્શાવવી આવશ્યક છે. આવા પ્રકારની કોઈ બાબત આ અદાલત સમક્ષ દર્શાવવામાં આવી નથી.

રિટ અરજદારો તરફથી રજૂઆતો :

૨૯. અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કોલિન ગોન્સાલ્વેસે જોરશોરથી રજૂઆત કરી કે આદિવાસીઓની હત્યાની કથિત ફૂર ઘટનાઓની તપાસ સી.બી.આઈ. મારફતે થવી જોઈએ. તેમણે રજૂ કર્યું કે અરજદારોના કુટુંબના સભ્યોની છત્તીસગઢ પોલીસ, છત્તીસગઢ સરકારે નિયુક્ત કરેલા વિશેષ પોલીસ અધિકારીઓ (એસ.પી.ઓઝ), સલવા જુડુમના કાર્યકરો (છત્તીસગઢ સરકાર દ્વારા પ્રાયોજિત સતર્કતાવાદીઓના જૂથ) સાથેની

મિલીભગતમાં અને સી.આર.પી.એફ. તથા કોબ્રા બટાલિયનનો સમાવેશ કરતી કેન્દ્રીય અર્ધલશ્કરી દળોએ, અનુક્રમે તારીખ ૧૭મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૯ અને ૧લી ઑક્ટોબર ૨૦૦૯ના રોજ થયેલા બે અલગ અલગ હુમલાઓમાં, ઠંડા કલેજે હત્યા કરી હતી.

૩૦. શ્રી ગોન્સાલ્વેસ રજૂ કરશે કે છત્તીસગઢ રાજ્ય અને છત્તીસગઢ પોલીસએ આ સુધી કંઈ પણ કર્યું નથી, તે હકીકત હોવા છતાં કે કેટલીક બાબતોમાં પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ આરોપી વ્યક્તિઓની ઓળખ કરી છે. તેઓ રજૂ કરશે કે આજદિન સુધી એકપણ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીને તેનું નિવેદન નોંધવાના હેતુસર બોલાવવામાં આવ્યો નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ રજૂ કરશે કે એકમાત્ર આશા સી.બી.આઈ. છે.

૩૧. ઉપર ઉલ્લેખિત પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી ગોન્સાલ્વેસ પ્રાર્થના કરે છે કે આ અદાલત ઉપર ઉલ્લેખિત તમામ પ્રથમ માહિતી અહેવાલોની તપાસ હાથ ધરવા માટે સી.બી.આઈ.ને નિર્દેશ આપતો પરમાદેશનો રિટ જારી કરે. પ્રતિવાદીઓ વતી રજૂઆતો :

૩૨. ભારત સંઘ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલ શ્રી તુષાર મહેતાએ, બીજી તરફ, વર્તમાન રિટ અરજીનો જોરદાર વિરોધ કર્યો છે. તેઓ રજૂ કરે છે કે આ અરજીને માત્ર ઉદાહરણરૂપ ખર્ચ સાથે જ ફગાવી દેવાની પાત્રતા નથી, પરંતુ દરેક અરજદારને સુરક્ષા દળોના કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ મૃત્યુદંડયોગ્ય ગુનો અથવા આજીવન કેદ માટે દોષસિદ્ધિ મેળવવાના આશયથી,

તેમજ ડાબેરી પાંખના (નક્સલ) આતંકવાદના વાસ્તવિક ગુનેગારોને બચાવવાના હેતુથી, આ અદાલત સમક્ષ ગુનાના ખોટા આક્ષેપો મૂકવા અને ખોટા તથા બનાવટી પુરાવા આપવા બદલ દોષિત ઠરાવવો જોઈએ.

૩૩. શ્રી મહેતા રજૂ કરશે કે જો કોઈ એન.જી.ઓ.ની પ્રેરણાથી દાખલ કરવામાં આવેલી આવી સ્પષ્ટપણે ખોટી અને પ્રેરિત રિટ અરજી આ અદાલત દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે, તો તેના વિનાશકારી પરિણામો આવી શકે છે, કારણ કે નક્સલો સામે લડી રહેલા વિવિધ પોલીસ તથા અર્ધલશ્કરી દળોનું મનોબળ જ ડગમગી જશે.

૩૪. શ્રી.મહેતા એ, પોતાની રજૂઆતો દરમિયાન, ખૂબ જ ચોંકાવનારું ચિત્ર ઉજાગર કર્યું કે કેવી રીતે નક્સલવાદીઓએ સમયગાળા દરમિયાન પોલીસ દળોના સભ્યોની નિર્દયતાપૂર્વક હત્યા કરી છે. શ્રી.મહેતા મુજબ, આ રિટપિટિશન પાછળનો મુખ્ય સૂત્રધાર અરજદાર નં.૧ છે, જે આદિવાસીઓના કલ્યાણ અને હિત માટે એક એનજીઓ ચલાવવાનો દાવો કરે છે. શ્રી.મહેતા મુજબ, અરજદારો નં.૨ થી ૧૩ સંપૂર્ણપણે ગ્રામ્ય અને નિરક્ષર આદિવાસીઓ છે. અરજદાર નં.૧ ના ઉશ્કેરણે તેઓએ અરજદાર તરીકે જોડાવું યોગ્ય ગણ્યું હોય તેવી શક્યતા છે.

૩૫. શ્રી.મહેતા રજૂ કરશે કે આ અરજી વર્ષ ૨૦૦૮ ની છે. આજ તારીખ સુધીમાં લગભગ ૧૩ વર્ષ વીતી ગયા છે. તેમ છતાં, આ જાણીને અત્યંત

આઘાતજનક છે કે અરજદારોમાંના કોઈને પણ દરેક એફ.આઈ.આર. સંદર્ભે પોલીસ દ્વારા પહેલેથી હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ વિશે કોઈ માહિતી નથી.

૩૬. શ્રી.મહેતાએ આ અદાલતનું ધ્યાન તા. ૧૫મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૦ના રોજ સમન્વય પીઠ દ્વારા પસાર કરાયેલા એક આદેશ તરફ દોર્યું. તે આ મુજબ છે:

“આદેશ

અમારા નિર્દેશોના અનુસંધાને મુખ્ય સચિવે તેમનો અહેવાલ રજૂ કર્યો છે, જે નોંધપોથીનો ભાગ બનશે અને જેને સીલબંધ કવરમાં મૂકવામાં આવશે.

તા. ૮.૨.૨૦૧૦ના રોજ, પક્ષકારોની રજૂઆતો સાંભળ્યા બાદ, અમે નીચે મુજબના નિર્દેશો જારી કર્યા છે :

“અરજદારો તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે રજૂ કરે છે કે આ રિટ અરજીને ૫મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ મુલતવી રાખ્યા પછી, અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ને પ્રતિવાદી-પોલીસ દ્વારા ગેરકાયદેસર રીતે કસ્ટડીમાં લેવામાં આવ્યા હતા અથવા તેમનું ગાયબ થવું કરાવવામાં આવ્યું હતું. છત્તીસગઢ રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે, અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ના ગાયબ થવા માટે પોલીસ જવાબદાર હોવા અંગે વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલા આ નિવેદનની સાચાઈનો ગંભીરતાપૂર્વક વિવાદ કર્યો છે.

અમે આ તબક્કે અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ ના કથિત ગાયબ થવા સંબંધિત આ મુદ્દા અંગે કોઈપણ પ્રકારનો કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવાની પ્રસ્તાવના રાખતા નથી.

જેમ બને તેમ હોય, તેમ છતાં, અમે અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ ની તપાસ કરવા અને તેઓનું વર્ણન સાંભળવા ઈચ્છીએ છીએ કે આ અરજાની સુનાવણી અમે ૫મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ સાંભળી અને મુલતવી રાખ્યા પછી અથવા તે પહેલાં આ મામલામાં શું બન્યું હતું.

ન્યાયહિતમાં અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ ને આ અદાલત સમક્ષ હાજર કરાવવું આવશ્યક છે. તેથી, અમે પ્રતિવાદી નં. ૧ ને આ અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ ને આ અદાલતમાં આ અરજીએ અંગેની વધુ સુનાવણીના હેતુસર ૧૫મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ હાજર કરાવવા આદેશ કરીએ છીએ.

છત્તીસગઢ રાજ્યના મુખ્ય સચિવને આ આદેશનું પાલન સુનિશ્ચિત કરવા તથા પોતાનો અહેવાલ તા. ૧૫મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૦ના રોજ અથવા તે પહેલાં રજૂ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.”

અમારા નિર્દેશોના અનુસંધાનમાં પ્રથમ પ્રતિવાદીએ ૧૩ અરજદારોમાંથી ૬ અરજદારો, એટલે કે, શ્રી સોયમ રામા, શ્રી કુન્જામ હિડમા, શ્રી મડાવી હિડમા, શ્રી સોયમ ડુલા, શ્રીમતી મુચકી સુકરી અને શ્રીમતી સોધી સામ્બો (અરજદાર નં. ૨, ૩, ૪, ૭, ૮ અને ૧૩ અનુક્રમે) રજૂ કર્યા હતા. અમને જાણ કરવામાં આવી છે કે આજે અમારી સમક્ષ રજૂ કરાયેલા આ ૬ અરજદારો માત્ર ‘ગોંડી ભાષા’ જ બોલે છે અને બીજી કોઈ ભાષા બોલતા નથી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, તેમની પાસેથી કોઈ માહિતી મેળવવી તથા તેમની સાથે સંવાદ સ્થાપિત કરવો પણ અમારા માટે શક્ય બનશે નહીં.

અમારો એવો મત છે કે તેમની સુરક્ષા સર્વોપરી વિચારણા છે.

તે એટલું જ મહત્વનું છે કે તેમને કોઈપણ બાહ્ય સંસ્થા અથવા વ્યક્તિઓના પ્રભાવ હેઠળ આવ્યા વિના પોતાની વાત મુક્તપણે વ્યક્ત કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવવી જોઈએ.

પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે શ્રી જી.પી. મિતલ, જિલ્લા ન્યાયાધીશ-૧, ત્રીસ હજારી, દિલ્હી ને વિનંતી કરવી યોગ્ય માનીએ છીએ કે તેઓ દુભાષિયા, એટલે કે, મોહન સિંહા, તેમજ પ્રથમ અરજીકર્તા શ્રી હિમાંશુ કુમાર, જેઓ તેમની ભાષાથી પરિચિત હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે, તેમની હાજરીમાં તેમના નિવેદનો નોંધે. જિલ્લા ન્યાયાધીશે પ્રથમ પોતાની જાતને આ બાબતે સંતુષ્ટ કરવું રહેશે કે જે અરજીકર્તાઓની તેમના દ્વારા તપાસ કરાવવાની છે તેઓ કોઈપણ તરફથી કોઈપણ પ્રકારના દબાણ અથવા ધમકી હેઠળ નથી. અમે જિલ્લા ન્યાયાધીશને આ બાબત પણ સુનિશ્ચિત કરવા વિનંતી કરીએ છીએ કે તેઓ દિલ્હીમાં જેટલો સમય રહે, તેટલો સમય તેમની સુરક્ષા જળવાઈ રહે, અને તે હેતુસર ભારત સંઘ જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા સમયાંતરે આપવામાં આવતી એવી દિશાઓનું પાલન કરશે. ભારત માટેના વિદ્વાન એટર્ની જનરલે અમારી સમક્ષ જણાવ્યું છે કે જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવનારી દિશાઓના અનુસંધાને ભારત સંઘ તેમની સુરક્ષા અને રક્ષણ સુનિશ્ચિત કરશે.

અમે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી કોલિન ગોન્સાલ્વિસ અથવા તેમના દ્વારા નામાંકિત કરવામાં આવેલ કોઈ અન્ય વકીલને પણ ભારત સંઘના વકીલ

તથા છત્તીસગઢ રાજ્યના વકીલ સાથે જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન હાજર રહેવાની મંજૂરી આપીએ છીએ.

અમે આ બાબત અત્યંત સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે જિલ્લા ન્યાયાધીશ તેમના સમક્ષ હાજર કરવામાં આવેલા વ્યક્તિઓ કોઈપણ દબાણથી મુક્ત છે અને બહારની કોઈ એજન્સી અથવા પક્ષોના પ્રભાવ વગર સ્વતંત્રપણે નિવેદન આપવા સક્ષમ છે તે અંગે પોતાને સંતોષ થાય ત્યાર પછી જ નિવેદન નોંધવાની કાર્યવાહી આગળ વધારશે. માનનીય જિલ્લા ન્યાયાધીશને સમગ્ર કાર્યવાહીનું વિડિયોગ્રાફી કરાવવાની વ્યવસ્થા કરવા વિનંતી કરવામાં આવે છે.

ન્યાયિક રજિસ્ટ્રાર આ આદેશ તાત્કાલિક જિલ્લા ન્યાયાધીશને સંપ્રેષિત કરશે. આ આદેશની નકલ તમામ પક્ષકારોના વકીલને પણ આપવામાં આવશે. આ બાબતને આવતીકાલે બપોરે ૧- ૧૫ વાગ્યે અદાલતમાં વધુ નિર્દેશો માટે ચાલીબઢ્ઢ કરશે.”

૩૭. શ્રી મહેતાના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત આદેશના સંદર્ભમાં, અરજદારોએ આપેલ વિવિધ નિવેદનો જિલ્લા ન્યાયાધીશ-૧ અને સેશન્સ જજ, દિલ્હી દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા હતા. અરજદારોના આવા નિવેદનોનું સાદું વાચન દર્શાવે છે કે રિટ અરજીના સ્મૃતિપત્રમાં શું જણાવવામાં આવ્યું છે અને કયા કારણોસર રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી તે અંગે તેમને કોઈ જાણકારી નથી. ઉપરોક્ત સંદર્ભિત આદેશ દ્વારા આ અદાલતની સમક્ષ ખંડપીઠે આપેલા

નિર્દેશો અનુસાર ન્યાયિક અધિકારીએ નોંધેલ નિવેદનો, રિટ અરજદાર નં. ૧ દ્વારા રજૂ કરાયેલા સમગ્ર કેસને નષ્ટ કરે છે.

૩૮. શ્રી મહેતાએ આ અદાલત સમક્ષ મામલાને કડક દૃષ્ટિએ જોવાનો આગ્રહ કર્યો. શ્રી મહેતાએ એ પણ દર્શાવ્યું કે ભારત સંઘે અરજદારો વિરુદ્ધ યોગ્ય પગલાં લેવા માટે વર્ષ ૨૦૨૨ ની અંતરવર્તી અરજી નં. ૫૨૨૯૦ દાખલ કરી છે. અમે થોડું મોડું અંતરવર્તી અરજીની તપાસ કરી તેની સાથે વ્યવહાર કરીશું.

૩૯. ઉપર ઉલ્લેખિત આવી પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી મહેતા પ્રાર્થના કરે છે કે આ રિટ અરજી આદર્શ ખર્ચ સાથે નામંજૂર કરવામાં આવે અને રિટ અરજદારો વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે.

છત્તીસગઢ રાજ્ય તરફથી રજૂઆતો :

૪૦. છત્તીસગઢ રાજ્ય તરફથી હાજર રહેલા વિદ્યાવાન વકીલ શ્રી સુમીર સોધીએ પણ આ રિટ અરજીનો કડક વિરોધ કર્યો છે. અમને આપવામાં આવેલી લેખિત નોંધમાં, શ્રી સોધીએ છત્તીસગઢ પોલીસે બંને ઘટનાઓની તપાસ કઈ રીતે હાથ ધરી હતી તેમજ એફ.આઈ.આર.ની નોંધણી સંબંધિત વિગતો પણ વિશદ રીતે દર્શાવી છે. તે આ મુજબ છે :

“ગુનો નં.: ૦૪/૨૦૦૯

પોલીસ સ્ટેશન: ભેજ્જી

નોંધણીની તારીખ: ૧૮/૦૯/૨૦૦૯

કલમો: ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ ભારતીય દંડ સંહિતા; ૨૫, ૨૭ શસ્ત્ર અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ: ૧૭.૦૯.૨૦૦૯.

ફરિયાદી: શ્રી રવિન્દ્ર સિંહ, સહાયક કમાન્ડન્ટ. ૨૦૧ કોબ્રા બટાલિયન.

આરોપી: અજ્ઞાત માઓવાદી કેડર અને સંગમ સભ્યો આક્ષેપો: નક્સલ કેડરોની હાજરી અંગે મળેલી માહિતીના આધારે, સુરક્ષા દળો દ્વારા પી.એસ. ભેજીથી ગરછનપદ્મી, ઐત્રાજપાડ અને એન્ટાપાડ તરફ ૧૬.૦૯.૨૦૦૯ના રોજ વિરોધી-નક્સલ કામગીરી શરૂ કરવામાં આવી હતી. નક્સલોએ ગરછનપદ્મી નજીક સુરક્ષા દળો પર જીવલેણ હુમલો કર્યો અને પોતાનું આશ્રયસ્થાન સળગાવીને ભાગી ગયા.

અંતિમ અહેવાલનો સાર : દીર્ઘ શોધખોળ પછી પણ કોઈ આરોપી મળી આવ્યા નહોતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, માનનીય અદાલત સમક્ષ ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ના રોજ સમાપન અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

વર્તમાન સ્થિતિ: તપાસ અધિકારી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા સમાપન અહેવાલ મુજબ, લાંબા સમય સુધી શોધખોળ કર્યા પછી પણ કોઈ આરોપી મળી આવ્યા નથી અને નજીકના ભવિષ્યમાં મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તા. ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ના રોજ સમાપન અહેવાલ સ્વીકાર્યો હતો.

ગુનો નં.: ૧૦/૨૦૦૯ :

પોલીસ સ્ટેશન: ચિંતાગુફા

નોંધણીની તારીખ: ૨૦/૦૯/૨૦૦૯

કલમો: ૩૯૫, ૩૯૭, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈ.પી.સી.; ૨૫, ૨૭ આર્મ્સ અધિનિયમ; ૩,૪ એક્સ્પ્લોઝિવ સબ્સ્ટાન્સિસ અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ: ૧૭.૦૯.૨૦૦૯ અને ૧૮.૦૯.૨૦૦૯.

ફરિયાદી: શ્રી પ્રેમપ્રકાશઅવધીયા, ઉપ નિરીક્ષક, પી.એસ્.- સુકમા

આરોપી: અજ્ઞાત યુનિફોર્મધારી મહિલા અને પુરુષ નક્સલીઓ આશરે ૨૦૦-૩૦૦.

આક્ષેપો: ૧૬/૦૯/૨૦૦૯ ના રોજ, પોલીસ સ્ટેશન ચિંતાગુફાથી પોલીસ દળ એન્ટી નક્સલ કામગીરી માટે સિંગનમડગુ તરફ નીકળ્યું હતું. ૧૭/૦૯/૨૦૦૯ ની સવારે, જ્યારે દળ સિંગનમડગુના ઘન જંગલોમાં પહોંચ્યું, ત્યારે નક્સલીઓનો કેમ્પ નજરે પડ્યો અને ગોળીબારની આપ-લે થઈ. એન્કાઉન્ટર બાદ, ઘટનાસ્થળની શોધખોળ દરમિયાન હથિયારો તથા એક નક્સલીનો મૃતદેહ મળી આવ્યો. ત્યારબાદ થોડા સમય પછી, એક કિ.મી. આગળ ૨૦૦-૩૦૦ અજાણ્યા નક્સલીઓએ ફરીથી પોલીસ દળને ઘેરી લીધું અને સુરક્ષા દળો પર હુમલો કર્યો, જેમાં - કોબ્રા કંપનીના આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ શ્રીરામ મનોરજન , આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ શ્રી રાકેશ કુમાર ચૌરસિયા, સબ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી સુશીલ કુમાર વર્મા, હેડ-કોન્સ્ટેબલ

લલિત કુમાર, કોન્સ્ટેબલ મનોહરલાલ ચંદ્રા અને કોન્સ્ટેબલ ઉદય કુમાર યાદવ શહીદ થયા અને અન્ય ચાર, કોન્સ્ટેબલ સતપાલ, કોન્સ્ટેબલ હરિશ ઠાકુર, કોન્સ્ટેબલ કમલવોશે અને કોન્સ્ટેબલ મોહમ્મદ હુસૈન કુરૈશી, પણ ઇજાગ્રસ્ત થયા હતા. અંતિમ અહેવાલનો સાર: તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા મુજબ, દીર્ઘ સમય સુધી શોધખોળ કરવા છતાં કોઈ આરોપી મળ્યા ન હતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, માનનીય નીચલી અદાલત સમક્ષ ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ સમાપન અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. વર્તમાન સ્થિતિ: તપાસ અધિકારીએ રજૂ કરેલા સમાપન અહેવાલ મુજબ, દીર્ઘ સમય સુધી શોધખોળ કરવા છતાં કોઈ આરોપી મળ્યા ન હતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, શીખેલ મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ ના રોજ સમાપન અહેવાલ સ્વીકાર્યો હતો.

ગુનો નં.: ૦૬/૨૦૧૦

પોલીસ સ્ટેશન: ભેજ્જી

નોંધણીની તારીખ: ૨૧/૦૨/૨૦૧૦

કલમો: ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ ભારતીય દંડ સંહિતા; ૨૫, ૨૭ શસ્ત્ર અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ: ઘટનાની તારીખથી અંદાજે ત્રણ-ચાર મહિના પહેલાં સવારે ૭.૦૦ વાગ્યે, (આથી, અહીં સંભવિત ઘટના ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ છે)

ફરિયાદી: શ્રી માદવીહડમા સરનામું: ગરછનપક્ષી (અરજદાર નં. ૪)

આરોપી: ૨૦-૨૫ અજાણ્યા ગણવેશધારી વ્યક્તિઓ, જેઓ બંદૂક અને બાંડા ધરાવતા હતા.

ફરાર આરોપી-

૧-વેનકટેશ પુત્ર અજ્ઞાત

૨-રાજેશ ઉર્ફે જોગા પુત્ર અજ્ઞાત

૩-વિજય ઉર્ફે વિજય ઉર્ફે એકના

૪-સાવિત્રી ભાઈ, અજ્ઞાતની પત્ની

૫-મનીલા પતિ અજ્ઞાત

૬-ભીમા પુત્ર અજ્ઞાત

૭-જયરામ એસ/ઓ અનનોન

૮-સમિતા ડબલ્યુ/ઓ ચંદ્રના

૯-ભાસ્કર ઉપનામ રાજેશ, પુત્ર વેનકટેશ્વરલુ

૧૦-કવિતા ડી/ઓ જયરામ

આક્ષેપો: તા. ૨૧/૦૨/૨૦૧૦ના રોજ ગરછનપદ્મીના રહેવાસી અરજદાર મડવી હડમાની અહેવાલ પર મડવી હિડમા, મડવી જોગા, કવાસી ગંગા, મડકામી ચુલા અને દુધી મુચેની હત્યા બાબતે અજ્ઞાત નક્સલીઓ વિરુદ્ધ પોલીસ સ્ટેશન ભેજી જાતે એફ.આઈ.આર. નં. ૦૬/૨૦૧૦ હેઠળ કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ ભારતીય દંડ સંહિતા તથા ૨૫, ૨૭ આર્મ્સ એક્ટ મુજબ નોંધવામાં આવી હતી.

અંતિમ અહેવાલનો સારાંશ: ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ તથા હથિયાર અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ નામજોગ ૧૦ ફરાર આરોપીઓ વિરુદ્ધ ૦૯/૦૯/૨૦૧૦ના રોજ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું.

વર્તમાન સ્થિતિ: ફરાર આરોપી વિરુદ્ધ માનનીય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગ, કોંટા દ્વારા કાયમી વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યો છે.

ઘટના ર: ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ (ગોમપાડ)

૬. ગોમપાડ ખાતે થયેલી તા. ૦૧.૧૦.૨૦૧૦ ની ઘટનાના સંદર્ભમાં, છત્તીસગઢ રાજ્યએ તે દિવસે થયેલા ગુનાઓ બાબતે નીચે મુજબની એફ.આઈ.આર.ઓ પહેલેથી જ નોંધેલી છે. એફ.આઈ.આર.ઓની વિગતો નીચે મુજબ છે:

અપરાધ નં.: ૦૫/૨૦૦૯

પોલીસ મથક: ભેજ્જી

નોંધણીની તારીખ: ૨૫/૧૧/૨૦૦૯

કલમો: ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૭ ભારતીય દંડ સંહિતા; ૨૫, ૨૭ શસ્ત્ર અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ: ૦૧.૧૦.૨૦૦૯.

ફરિયાદી: શ્રી માત્રમબરીહા, હેડ કોન્સ્ટેબલ, પી.એસ.- ભેજ્જી

આરોપી: મોટી સંખ્યામાં અજ્ઞાત યુનિફોર્મધારી નક્ષલવાદીઓ. આક્ષેપો: ગોમપાડ ગામ, પી.એસ. ભેજી ખાતે સશસ્ત્ર નક્ષલવાદીઓની વધેલી પ્રવૃત્તિઓ અને કેમ્પોની માહિતીના આધારે, કોબ્રા ૨૦૧ બીએનની ત્રણ ટુકડીઓ ૩૦/૦૮/૨૦૦૮ના રોજ ઇંજરામથી નક્ષલ વિરોધી અભિયાન માટે નીકળી હતી. ૦૧.૧૦.૨૦૦૮ના રોજ ગોમપાડ ખાતે આ સંયુક્ત દળ પર નક્ષલવાદીઓએ ઘાતકી હુમલો કર્યો હતો.

અંતિમ અહેવાલનો સાર: તપાસ અધિકારીના જણાવ્યા મુજબ, લાંબી શોધખોળ છતાં કોઈપણ આરોપી મળ્યા નથી અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેઓ મળી આવવાની કોઈ શક્યતા ન હોવાથી, માનનીય અદાલત સમક્ષ ૨૦.૧૦.૨૦૧૦ના રોજ સમાપન અહેવાલ દાખલ કરવામાં આવ્યો છે

વર્તમાન સ્થિતિ : તપાસ અધિકારીએ રજૂ કરેલ સમાપન અહેવાલ અનુસાર, લાંબી શોધખોળ છતાં કોઈ આરોપી મળી આવ્યા નહોતા અને નજીકના ભવિષ્યમાં તેઓ મળી આવવાની કોઈ સંભાવના ન હોવાથી, વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટે તા. ૨૬.૧૦.૨૦૧૦ના રોજ સમાપન અહેવાલ સ્વીકાર્યો હતો.

ગુનાનો નં.: ૦૧/૨૦૧૦

પોલીસ સ્ટેશન: ભેજી

નોંધણીની તારીખ : ૦૮/૦૧/૨૦૧૦

કલમો : ૩૮૬, ૩૮૭ આઈ.પી.સી., ૨૫, ૨૭ હથિયાર અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ : દિવાળીથી અંદાજે એક અઠવાડિયા અગાઉ.ફરિયાદી :

શ્રી સોયમ રામા (અરજદાર નં. ૨)

આરોપી : અજ્ઞાત શસ્ત્રસજ્જ યુનિફોર્મધારી વ્યક્તિ ૨૦-૨૫

ફરાર આરોપી-

૧-વેંકટેશ પુત્ર અજાણ્યા

૨-રાજેશ અલિયાસ જોગા પુત્ર અજ્ઞાત

૩-વિજય ઉર્ફે વિજય ઉર્ફે એકત્રા

૪-સાવિત્રી ભાઈ પતિ અજ્ઞાત

૫-મનિલા પતિ અજ્ઞાત

૬-ભીમા પુત્ર અજ્ઞાત

૭-જયરામ એસ/ઓ અનનોન

૮-સમિતા ડબલ્યુ/ઓ ચંદ્રના

૯-ભાસ્કર ઉર્ફે રાજેશ પુત્ર વેંકટેશ્વર્લુ

૧૦-કવિતા ડી/ઓ જયરામ

આક્ષેપો: ૦૮/૦૧/૨૦૧૦ના રોજ અરજદાર સોયમ રામા, પુત્ર સોયમકન્ના, રહેવાસી ગામ ગોમપાડ, દ્વારા આપવામાં આવેલી માહિતીના આધારે અજ્ઞાત નક્ષત્રવાદીઓ વિરુદ્ધ, જેમણે મૃતક ૭ વ્યક્તિઓ એટલે કે મડવી બજાર, મડવીસુબ્બી, મડવીમુટ્ટી, કટ્ટમકન્ની, મડવી એન્કા, સોયમસુબ્બા અને સોયમ જોગીની હત્યા કરી, તેના સંબંધમાં ભેજ્જી પોલીસ

સ્ટેશનમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬, ૩૯૭ તેમજ આયુધ અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ પ્રથમ માહિતી અહેવાલ-૦૧/૨૦૧૦ નોંધવામાં આવ્યો અને તપાસ હાથ ધરવામાં આવી.

અંતિમ અહેવાલનો સાર: ૧૦ નામદાર ફરાર આરોપીઓ સામે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૯૬, ૩૯૭ તથા શસ્ત્ર અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ ૦૯/૦૯/૨૦૧૦ના રોજ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું.

વર્તમાન સ્થિતિ: ફરાર આરોપી વિરુદ્ધ માનનીય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગ કોન્ટા દ્વારા કાયમી વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું છે.

ગુનો નં.: ૦૭ ૨૦૧૦

પોલીસ સ્ટેશન: ભેજી

નોંધણીની તારીખ: ૨૨/૦૨/૨૦૧૦

કલમો: ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ આઈ.પી.સી., ૨૫, ૨૭ હથિયાર અધિનિયમ.

ઘટનાની તારીખ: ઘટનાની તારીખથી આશરે પાંચ મહિના પહેલાં સવારે, (અથવા, અહીં સંભવિત ઘટના ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ છે)

ફરિયાદી: શ્રી. કોમરામલચ્છા, સરનામું-ચિંતાગુફા આરોપી: ૨૦-૨૫ અજાણ્યા યુનિકોર્મધારી વ્યક્તિઓ, બંદૂક અને બંદા ધારણ કરનાર.

ફરાર આરોપી-

૧-વેંકટેશ પુત્ર અજ્ઞાત

૨-રાજેશ ઉર્ફે જોગા પુત્ર અજ્ઞાત

૩-વિજય ઉર્ફે વિજય ઉર્ફે એકના

૪-સાવિત્રી ભાઈ ડબલ્યુ/ઓ અનનોન

૫-મનીલા પતિ અજ્ઞાત

૬-ભીમા પુત્ર અજ્ઞાત

૭-જયરામ એસ/ઓ અનનોન

૮-સમિતા ડબલ્યુ/ઓ ચંદ્રના

૯-ભાસ્કર ઉર્ફે રાજેશ પુત્ર વેંકટેશ્વરુ

૧૦-કવિતા ડી/ઓ જયરામ

આરોપો: તા. ૨૨/૦૨/૨૦૧૦ના રોજ ચિંતાગુફાના રહેવાસી અરજદાર કોમરામલચ્છાના અહેવાલના આધારે, કોમરામ મુત્તાની હત્યા બાબતે અજ્ઞાત નક્સલાઈટો સામે પોલીસ સ્ટેશન - ભેજ્જીમાં એફ.આઈ.આર. નં. ૦૭/૨૦૧૦, કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ ભારતીય દંડ સંહિતા તથા આર્મ્સ અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ નોંધવામાં આવી હતી.

અંતિમ અહેવાલનો સાર: ૧૦ નામજોગ ફરાર આરોપીઓ વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૦૨ તથા શસ્ત્ર અધિનિયમની કલમ ૨૫, ૨૭ હેઠળ ૦૯/૦૯/૨૦૧૦ના રોજ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું.

વર્તમાન સ્થિતિ: માનનીય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગ કોન્ટા દ્વારા ફરાર આરોપી વિરુદ્ધ કાયમી વોરંટ જારી કરવામાં આવ્યું છે."

૪૧. શ્રી.સોધીએ અરજદારોના કેસમાં નીચે દર્શાવેલ વિરોધાભાસો અને અસંગતતાઓને પણ ઉજાગર કર્યા :

“૧. ગરમ તેલનો સિદ્ધાંત પાછો ખેંચવામાં આવ્યો:

અરજદારે સંક્ષિપ્ત વિગતોના પૃષ્ઠ ૬ તથા અરજપત્રકના પૃષ્ઠ ૮ પરની રિટ અરજીમાં એવો દાવો કર્યો હતો કે ઑધેપારા ગામના મુચકી દેવા (૬૦ વર્ષ) ૧૭મી સપ્ટેમ્બરના સવારના સમયે પશુઓ ચરાવી રહ્યા હતા. તેમને સુરક્ષા દળોએ પકડી લીધા, માર માર્યો અને ગામમાં ખેંચી લાવવામાં આવ્યા. તેમને વૃક્ષ પરથી ઊંધા લટકાવવામાં આવ્યા અને નીચે તેલથી ભરેલું વાસણ સળગાવવામાં આવ્યું અને ત્યારબાદ તેમને તેમાં નાખી દેવામાં આવ્યા. પરિણામે, તેમના શરીરનો ઉપરનો ભાગ ગંભીર રીતે દાઝી ગયો હતો અને તેમના ઘાવોમાં કીડા પડી ગયા હતા.

તથાપિ, ત્યારબાદ અરજદારો દ્વારા આ માનનીય અદાલત સમક્ષ દિનાંક ૦૨.૦૨.૨૦૧૦ની ફોજદારી વિવિધ અરજી નં. ૩૧૭૩/૨૦૧૦ દાખલ કરીને આ માનનીય અદાલત પાસેથી દિશાનિર્દેશોની માંગ કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત અરજામાં, અરજદારોએ અરજીના ફકરા ૧૮માં હોટ ઓઈલ થિયરીથી પીછેહઠ કરતાં જણાવ્યું હતું કે તે અનુવાદ દરમિયાન થયેલી ભૂલ હતી. હવે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો કે મુચકીને તેના માથા સાથે તાર જોડીને વીજપ્રહારથી દાઝાવવામાં આવ્યો હતો.

અહીં નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે હાલની રિટ અરજી અંદાજે ૨૭.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી, આ અદાલત દ્વારા રિટ અરજીમાં સમાવિષ્ટ નિવેદનોના આધારે ૨૩.૧૧.૨૦૦૯ના રોજ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, અને ક્રિ. એમપી નં. ૩૧૭૩.૨૦૧૦ ધરાવતી આંતરકાલીન અરજી ૦૨.૦૨.૨૦૧૦ના રોજ રજૂ કરવામાં આવી હતી. તેથી, આ નોંધવું સસંગત છે કે અરજદારો દ્વારા દેશના રક્ષણ દળો અને છત્તીસગઢ પોલીસ વિભાગ સામે કરવામાં આવેલા ગંભીર આક્ષેપોના સંદર્ભમાં અનેક વખત પોતાનો અભિગમ બદલવામાં આવ્યો છે.

૨. હત્યાઓ અંગે ફરિયાદમાં દર્શાવેલ વિરોધાભાસો વિ.-અ.-વિ. કલમ ૧૬૪ ના નિવેદનો -

હાલની રિટ અરજી સાથે રજૂ કરાયેલ ફરિયાદમાં અરજદાર નં. ૫ એ, જે પેપરબુકના પાનું ૩૫ પર છે, એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે તેના પુત્રની ૧૭.૦૮.૨૦૦૯ ના રોજ એસ.પી.ઓ.ઓ. દ્વારા હત્યા કરવામાં આવી હતી. નોંધપાત્ર છે કે છત્તીસગઢ રાજ્યએ પોતાના તા. ૩૦.૦૮.૨૦૧૦ ના સોગંદનામામાં પરિષ્દે ૮ માં એવું જણાવ્યું છે કે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૬૪ હેઠળ તા. ૧૧.૦૩.૨૦૧૦ ના રોજ નોંધાયેલ અરજદાર નં. ૫ ના નિવેદનમાં તેણે એવું જણાવ્યું છે કે તેના પુત્રની ત્રણ વર્ષ પહેલાં હત્યા કરવામાં આવી હતી.

૩. અરજદારની લેખિત રજૂઆતોમાં ખોટું વર્ણન ઉભું કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે –

અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલા લેખિત નિવેદનોના પરિચ્છેદ ૧૩નું સાદું વાચન સુરક્ષા દળો વિશે એવો કૂર છાપ ઊભો કરે છે કે અરજદાર નં. ૧૩ના બે વર્ષના પૌત્ર/પૌત્રીને બાળકની આંગળીઓ કાપી નાખ્યા પછી મારી નાખવામાં આવ્યો/આવી હતી. અરજદાર નં. ૧૩ની કથિત સાઈકલોસ્ટાઈલ ફરિયાદ પાનું ૫૩ પર છે, જ્યારે આ અદાલતના આદેશો હેઠળ નોંધાયેલ તેનું નિવેદન પેપરબુકના પાનું ૧૭૧ પર મળી આવે છે. આ બંને દસ્તાવેજોના અવલોકનથી ખુલાસો થાય છે કે સોધી સામ્નો અર્થાત્ અરજદાર નં. ૧૩ દ્વારા આવો કોઈ કેસ ક્યારેય રજૂ કરવામાં આવ્યો નહોતો.

૪. આ અદાલત દ્વારા નિયુક્ત જિલ્લા ન્યાયાધીશ સમક્ષ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનો સાથે રિટ અરજીની સામગ્રીનું પુષ્ટિકરણ ન થવું —

રિટ અરજીમાં સમાવાયેલ આક્ષેપોની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં લેતા, જેઓનો રાજ્ય દ્વારા જોરદાર ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો, આ અદાલતે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે અરજદાર નં. ૨-૧૩ના નિવેદનો નવી દિલ્હીમાં જિલ્લા ન્યાયાધીશ દ્વારા નોંધવામાં આવે. અરજદારોએ કરેલા નિવેદનોના માત્ર અવલોકનથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે કોઈપણ અરજદાર રિટ અરજીમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને સમર્થન આપતા નથી. વધુમાં, અરજદારો એવું પણ કહેતા નથી કે તેમના સર્ગાઓને ગણવેશધારી વ્યક્તિઓ દ્વારા મારી નાખવામાં આવ્યા હતા. –

નિવેદનો તરફ ઉલ્લેખ કરી શકાય છે – પાનું ૧૫૪ અને ત્યારબાદ

૫. અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ તરફથી અધિકૃત કરવાની કોઈ સોગંદનામું નથી

આ નોંધપાત્ર છે કે હાલની અરજી અરજદાર નં. ૧ (હિમાંશુ કુમાર) દ્વારા અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ ની તરફથી દાખલ કરવામાં આવી છે. તેમ છતાં, નોંધ પર એવું કોઈ સોગંદનામું ઉપલબ્ધ નથી જેના દ્વારા અરજદાર નં. ૨ થી ૧૩ એ અરજદાર નં. ૧ ને અધિકૃત કર્યા હોય.”

૪૨. ઉપર ઉલ્લેખિત તેવી પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી સોધી પ્રાર્થના કરે છે કે હાલની રિટ અરજીમાં કોઈ ગુણવત્તા ન હોવાથી, તેને દૃષ્ટાંતરૂપ ખર્ચ સાથે નામંજૂર કરવામાં આવે અને અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવા તથા ખોટા પુરાવા ઘડવા બદલ દરેક રિટ અરજદાર સામે યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવે.

વિશ્લેષણ :

૪૩. પક્ષકારોની તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા બાદ અને નોંધ પર રહેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, અમારી વિચારણા માટે ઊભો થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું રિટ અરજદારો દ્વારા બંને ઘટનાઓની સી.બી.આઈ. મારફતે તપાસ માટે કોઈ કેસ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં.

કાયદાની સ્થિતિ :

૪૪. હવે તે સ્થિર કાનૂન છે કે જો કોઈ નાગરિક, જે ઉચ્ચ સરકારી અધિકારીઓ અથવા પ્રભાવશાળી વ્યક્તિઓ સામે પોતાની કાનૂની અથવા

મૂળભૂત હકોના ઉલ્લંઘનને અસર કરતી સંજોય ગુનાની આચરણ બાબતના ફોજદારી કેસમાં વાસ્તવિક ફરિયાદી હોય, તે ઉક્ત કથિત ગુનાની તપાસ સી.બી.આઈ. દ્વારા કરાવવાનો નિર્દેશ આપવા અદાલત સમક્ષ પ્રાર્થના કરે, તો માત્ર એવી માંગણી કરવામાં આવી છે એટલા આધારે તેવી પ્રાર્થના મંજૂર કરવી જોઈએ નહીં. આ અદાલતની સંવિધાન પીઠે, સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાલ અને અન્ય વિ. કમિટી ફોર પ્રોટેક્શન ઓફ ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સ, વેસ્ટ બંગાલ, જેનો અહેવાલ (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫૭૧ માં પ્રકાશિત છે, તે મામલામાં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા છે, જેમાં એવી પરિસ્થિતિઓ દર્શાવવામાં આવી છે કે જ્યાં સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ માટેની પ્રાર્થના મંજૂર થવી જોઈએ :

૭૦..... જ્યાં સુધી કોઈ કેસમાં તપાસ હાથ ધરવા માટે સી.બી.આઈ.ને દિશાનિર્દેશ આપવાનો પ્રશ્ન સંબંધિત છે, ત્યાં સુધી આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે કઠોર અને અચલ માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરી શકાય તેવી નથી, તેમ છતાં વારંવાર પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો છે કે એવો આદેશ નિયમિત પ્રથારૂપે અથવા માત્ર એટલા માટે આપવામાં આવવાનો નથી કે કોઈ પક્ષકારે સ્થાનિક પોલીસ સામે કેટલાક આક્ષેપો કર્યા છે. આ અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ મિતવ્યયી રીતે, સાવચેતીપૂર્વક અને અસાધારણ પરિસ્થિતિઓમાં જ કરવો જોઈએ, જ્યાં તપાસમાં વિશ્વસનીયતા પ્રદાન કરવી અને વિશ્વાસ સ્થાપિત કરવો આવશ્યક બને અથવા જ્યાં ઘટનાના રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રભાવ હોઈ શકે અથવા જ્યાં સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા અને

મૂળભૂત અધિકારોનો અમલ કરાવવા માટે એવો આદેશ આવશ્યક બની શકે. અન્યથા, સી.બી.આઈ. પર મોટા પ્રમાણમાં કેસોનો બોજો આવી પડશે અને મર્યાદિત સાધનોને કારણે તે ગંભીર કેસોની પણ યોગ્ય રીતે તપાસ કરવામાં મુશ્કેલી અનુભવી શકે છે અને તે પ્રક્રિયામાં અસંતોષકારક તપાસના કારણે તેની વિશ્વસનીયતા અને હેતુ ગુમાવી બેસે.

(ભાર મુકવામાં આવ્યો છે)

૪૫. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં, એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે તે જ અદાલતે સેક્રેટરી, માઈનર ઇરિગેશન એન્ડ રૂરલ એન્જિનિયરિંગ સર્વિસિસ, યુ.પી. વિ. સહનૂરામ આર્ય અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૫ એસ.સી.સી. ૫૨૧, માં જણાવ્યું હતું કે સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ કરવા માટેનો નિર્દેશ આપતો આદેશ માત્ર ત્યારે જ પસાર થવો જોઈએ જ્યારે વડી અદાલત, નોંધાયેલ સામગ્રીનો વિચાર કર્યા બાદ, આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે આવી સામગ્રી પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ એવો મામલો દર્શાવે છે જે સી.બી.આઈ. અથવા અન્ય કોઈ સમાન એજન્સી દ્વારા તપાસ માંગે છે.

૪૬. યોગ્ય કેસમાં, જ્યારે અદાલતને એવું લાગે કે પોલીસ સત્તાધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવતી તપાસ યોગ્ય દિશામાં નથી, અને કેસમાં પૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે તથા જો આક્ષેપિત ગુનામાં ઉચ્ચ પોલીસ અધિકારીઓ સંકળાયેલા હોય, તો આવી પરિસ્થિતિમાં તપાસ સી.બી.આઈ. જેવી સ્વતંત્ર સંસ્થાને સોંપવા અદાલત યોગ્ય ઠરી શકે છે. હવે સુધી આ સિદ્ધાંત સુસ્થાપિત થઈ ગયો છે કે આરોપપત્ર

દાખલ થયા પછી પણ, યોગ્ય કેસમાં, તપાસ સી.બી.આઈ. જેવી સ્વતંત્ર સંસ્થાને સોંપવાનો અધિકાર અદાલતને પ્રાપ્ત છે.

૪૭. ભારતના સંવિધાનની અનુક્રમે કલમ ૩૨ અને ૨૨૬ હેઠળ, તપાસ હાથ ધરવા માટે સી.બી.આઈ.ને દિશાનિર્દેશો જારી કરવા બાબતે સંવિધાનિક અદાલતોને પ્રાપ્ત અસાધારણ સત્તાનો ઉપયોગ અત્યંત સાવચેતીપૂર્વક થવો જોઈએ, એમ આ અદાલતે કમિટી ફોર પ્રોટેક્શન ઓફ ડેમોક્રેટિક રાઇટ્સ, વેસ્ટ બંગાળ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, જેમ કે ઉપર અહીં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, રેખાંકિત કર્યું હતું; અને નોંધ્યું હતું કે, ભલે આ બાબતમાં કોઈ અચલ માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરી શકાતી ન હોય, તથાપિ એ ઉપર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે એવો આદેશ નિયમિત રીતે કે ફક્ત એટલા માટે આપી શકાય નહીં કે પક્ષકારોએ સ્થાનિક પોલીસ વિરુદ્ધ કેટલાક આક્ષેપો કર્યા છે; અને આવી સત્તાનો આશ્રય માત્ર અસાધારણ પરિસ્થિતિઓમાં જ લેવાઈ શકે, જ્યાં તપાસને વિશ્વસનીયતા પ્રદાન કરવી અને તેમાં વિશ્વાસ સ્થાપિત કરવો આવશ્યક બને, અથવા જ્યાં ઘટનાના રાષ્ટ્રીય કે આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રભાવ હોઈ શકે, અથવા જ્યાં સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા તથા મૂળભૂત અધિકારોના અમલીકરણ માટે એવો આદેશ આવશ્યક બને. અમને આ હકીકતનું ભાન છે કે યોગ્ય, ન્યાયસંગત, નિષ્પક્ષ અને અસરકારક તપાસના અભાવે તેની વિશ્વસનીયતા અને ભરોસાપાત્રતા ક્ષીણ થતી હોવાની સંતુષ્ટિ, વધુ તપાસ અથવા પુનઃતપાસ માટે દિશાનિર્દેશ આપવાની પૂર્વશરત છે, છતાં આરોપપત્રની રજૂઆત માત્ર તેનાથી જ અથવા

વાદની સુનાવણી પ્રલંબિત હોવું, કોઈપણ રીતે પ્રતિબંધક અડચણ બની શકે તેમ નથી. સત્યનો ઉકેલ મેળવવા અને પક્ષકારોને ન્યાય પહોંચાડવા માટે વધુ તપાસ અથવા પુનઃતપાસની આવશ્યકતા છે કે નહીં તે નક્કી કરવા, પ્રસંગસંગત તથ્યો અને સંબંધિત પરિસ્થિતિઓનું વિશિષ્ટ રીતે મૂલવણ અને વિશ્લેષણ કરવું આવશ્યક છે. કાયદાની અદાલતની મુખ્ય ચિંતા અને પ્રયત્ન એ હોવા જોઈએ કે પ્રતિબદ્ધ, દૃઢનિશ્ચયી અને સક્ષમ તપાસ એજન્સી દ્વારા બહાર લાવવામાં આવનાર સત્ય તથ્યોના આધારે ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે.

૪૮. ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતને કે.વી. રાજેન્દ્રન વિ. સુપરિન્ટેન્ડન્ટ ઓફ પોલીસ, સીબીસીઆઈડી સાઉથ ઝોન, ચેન્નઈ, (૨૦૧૩) ૧૨ માં પુનરુક્ત કરવામાં આવ્યો છે

એસ.સી.સી. ૪૮૦. ડૉ. બી.એસ. ચૌહાણ, ન્યાયાધીશે, આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ માટે નિર્ણય વ્યક્ત કરતાં, આ મુજબ ઠરાવ્યું:

૧૩. ...આ અદાલતે વારંવાર આ પ્રશ્નનો વિચાર કર્યો છે કે કઈ પરિસ્થિતિઓમાં તપાસ રાજ્યની તપાસ એજન્સી પાસેથી સી.બી.આઈ. જેવી અન્ય કોઈ સ્વતંત્ર તપાસ એજન્સીને સોંપી શકાય. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે આવી તપાસ હસ્તાંતરિત કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ દુર્લભ અને અપવાદરૂપ કેસોમાં જ થવો જોઈએ, જ્યાં પક્ષકારો વચ્ચે ન્યાય કરવા તથા જનમાનસમાં વિશ્વાસ પ્રસ્થાપિત કરવા માટે અદાલત તેને આવશ્યક માને, અથવા જ્યાં રાજ્ય પોલીસ દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસમાં વિશ્વસનીયતાનો અભાવ હોય અને

“નિષ્પક્ષ, પ્રામાણિક અને સંપૂર્ણ તપાસ” માટે તે આવશ્યક બને, અને વિશેષ કરીને ત્યારે, જ્યારે રાજ્યની એજન્સીઓની નિષ્પક્ષ કાર્યપ્રણાલીમાં લોકોનો વિશ્વાસ જળવાઈ રહે તે અનિવાર્ય હોય. ...

૪૯. આ સિદ્ધાંતનું વધુ વિસ્તૃત સ્પષ્ટીકરણ કરતાં, આ અદાલતે આગળ વધુ અવલોકન કર્યું હતું:

૧૭. ... અદાલત રાજ્યની તપાસ એજન્સી પાસેથી તપાસને સી.બી.આઈ. જેવી કોઈ અન્ય સ્વતંત્ર તપાસ એજન્સીને સોંપવા માટે તેની સંવિધાનિક સત્તાઓનો ઉપયોગ માત્ર દુર્લભ અને અસાધારણ કિસ્સાઓમાં જ કરી શકે. જેમ કે, જ્યાં રાજ્ય સત્તાધિકારીઓના ઉચ્ચ અધિકારીઓ સંકળાયેલા હોય, અથવા આક્ષેપ પોતે જ તપાસ એજન્સીના સર્વોચ્ચ અધિકારીઓ વિરુદ્ધ હોય અને તેથી તેમને તપાસને પ્રભાવિત કરવાની છૂટ મળતી હોય, અને આગળ એવું કરવું ન્યાય કરવા તથા તપાસ પ્રત્યે વિશ્વાસ પ્રસ્થાપિત કરવા માટે આવશ્યક હોય, અથવા જ્યાં પ્રથમ દૃષ્ટિએ તપાસ દૂષિત/પક્ષપાતી જણાય.

૫૦. અદાલતે પુનરોચ્ચાર કર્યો કે તપાસને સી.બી.આઈ.ને માત્ર “દુર્લભ અને અપવાદરૂપ કેસોમાં” જ હસ્તાંતરિત કરી શકાય. અદાલતો જે પરિબલોમાંથી એક પર વિચાર કરી શકે તે એ છે કે રાજ્યની સંસ્થાઓની નિષ્પક્ષ કામગીરીમાં “જાહેર વિશ્વાસ જળવાઈ રહે” તે માટે આવું હસ્તાંતરણ “અનિવાર્ય” હોય. આ અવલોકનનું વાચન, કમિટી ફોર પ્રોટેક્શન ઓફ ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સ, વેસ્ટ બંગાળ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં બંધારણીય ખંડપીઠે કરેલા અવલોકનો સાથે

કરવું આવશ્યક છે કે પોલીસ વિરુદ્ધના માત્ર આક્ષેપો તપાસ હસ્તાંતરિત કરવા માટે પૂરતો આધાર બનતા નથી.

૫૧. રોમિલા થાપર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૮) ૧૦ એસ.સી.સી. ૭૫૩ માં, અમારામાંથી એક, એ.એમ. ખાનવિલકર, ન્યાયાધીશે, આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની પીઠ તરફથી (ડૉ. ડી.વાય. ચંદ્રચૂડ, ન્યાયાધીશનો મતભેદ હતો) બોલતા, પૂર્વનિર્ણયો ની એક શ્રેણીમાં પ્રતિપાદિત તે સિદ્ધાંતનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો કે આરોપી પાસે “તપાસ એજન્સીની નિમણૂકના મામલે કંઈ કહેવાનો અધિકાર નથી”. આ સિદ્ધાંતને પુનરોચ્ચાર કરતાં, આ અદાલતે નર્મદા બાઈ વિ. સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત, (૨૦૧૧) ૫ એસ.સી.સી. ૭૯, સંજીવ રાજેન્દ્ર ભટ્ટ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૬) ૧ એસ.સી.સી. ૧, ઈ. શિવકુમાર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, (૨૦૧૮) ૭ એસ.સી.સી. ૩૬૫, અને ડિવાઈન રિટ્ટીટ સેન્ટર વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ, ૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૨ માં આપેલા પોતાના અગાઉના નિર્ણયોમાં આધાર રાખ્યો હતો. આ અદાલતે નોંધ્યું હતું:

૩૦...આ અદાલતનો સાતત્યપૂર્ણ અભિપ્રાય એવો છે કે આરોપી તપાસ એજન્સી બદલવાની અથવા અદાલતની દેખરેખ હેઠળની તપાસ સહિત કોઈ વિશિષ્ટ રીતે તપાસ કરાવવા માટે માંગ કરી શકતો નથી.

૫૨. આ અદાલતે સી.બી.આઈ. અને અન્ય વિ. રાજેશ ગાંધી અને અન્ય, ૧૯૯૭ સી.આર.એલ.જે ૬૩ માં એવું ઠરાવ્યું છે કે કોઈપણ વ્યક્તિ એવો આગ્રહ

કરી શકતી નથી કે કોઈ ગુનાની તપાસ કોઈ નિશ્ચિત સંસ્થા દ્વારા જ કરવામાં આવે. ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય સાથે અમે સંપૂર્ણપણે સહમત છીએ. પીડિત વ્યક્તિ માત્ર એટલો જ દાવો કરી શકે કે તે જે ગુનાનો આક્ષેપ કરે છે તેની યોગ્ય રીતે તપાસ કરવામાં આવે, પરંતુ તેને પોતાની પસંદગીની કોઈ નિશ્ચિત સંસ્થા દ્વારા તેની તપાસ કરવામાં આવે એવો દાવો કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

૫૩. આ અદાલતના પૂર્વનિવિષ્ટ નિર્ણયોમાંથી પ્રગટ થતો કાનૂની સિદ્ધાંત એવો છે કે તપાસ હસ્તાંતરિત કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ “અતિ મર્યાદિત રીતે” અને માત્ર “અપવાદરૂપ પરિસ્થિતિઓમાં” જ થવો જોઈએ. અરજદારે ઉઠાવેલી આ દલીલનું મૂલ્યાંકન કરતી વખતે કે તપાસ સી.બી.આઈ.ને હસ્તાંતરિત થવી જોઈએ, અમે આ અદાલતે તે અસાધારણ સત્તાના પ્રયોગ માટે નિર્ધારિત કરેલા પરિમાણોથી માર્ગદર્શિત થઈએ છીએ.

૫૪. ઉપર ચર્ચાયેલ કાયદાની સ્થિતિ ધ્યાનમાં રાખીને, હવે અમે આ વિચારણા કરવા આગળ વધીએ છીએ કે વર્તમાન કેસના તથ્યોમાં, વિશેષ કરીને, નોંધપત્ર પર રહેલી સામગ્રીમાંથી, શું પ્રથમદ્રષ્ટ્યા એવું સ્થાપિત થયું છે કે આ સી.બી.આઈ. દ્વારા તપાસ માટે રિટ અરજદારોની પ્રાર્થનાઓ મંજૂર કરવા યોગ્ય કેસ છે.

૫૫. અમને ખરેખર આશ્ચર્ય થાય છે કે રિટ અરજીકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ આ હકીકતથી સંપૂર્ણપણે અજાણ છે કે તમામ

એફ.આઈ.આર.ની તપાસ સંબંધિત તપાસ એજન્સીઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને તપાસના અંતે, આઈ.પી.સી. હેઠળના હત્યા, લૂંટફાટ વગેરે જેવા ગુનાઓ માટે છત્તીસગઢ રાજ્યની વિવિધ અદાલતોમાં આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા.

૫૬. નોંધપાત્ર સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેતા, અમારો એવો મત છે કે વધુ તપાસ અથવા પુનઃતપાસ માટે નામમાત્રનો પણ કોઈ કેસ સ્થાપિત થયો હોવાનું પણ કહી શકાય તેમ નથી.

૫૭. ઉપર ઉલ્લેખિત વિવિધ એફ.આઈ.આર. અંગેની તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હોવું એ દર્શાવે છે કે કથિત સામૂહિક હત્યાકાંડ નક્કસલવાદીઓ (માઓવાદીઓ) દ્વારા આચરવામાં આવ્યો હતો. આરોપપત્રોના સ્વરૂપે એકત્રિત થયેલ સામગ્રી પ્રતિવાદીઓએ રજૂ કરેલા આ કેસને સમર્થન આપે છે કે ગામલોકો પર નક્કસલવાદીઓએ હુમલો કર્યો હતો અને તેમની હત્યા કરી હતી. તપાસમાં આવતું એવું રતીભાર પણ કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી કે જેના આધારે પોલીસ દળના સભ્યો તરફ આંગળી પણ ચીંધી શકાય.

૫૮. જો અમે રિટ અરજીના સ્વર પરથી જઈએ, તો એવો આભાસ થાય છે કે યોગ્ય તપાસ કરવામાં આવી રહી નથી અને તેથી તે સીબીઆઈને સોંપવી જોઈએ. પરંતુ હકીકત એ છે કે તપાસ પહેલેથી જ હાથ ધરવામાં આવી ચૂકી છે અને આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. દુર્ભાગ્યવશ, રિટ અરજદારો તરફથી

હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલને કે રિટ અરજદારોમાંથી કોઈને, ખાસ કરીને રિટ અરજદાર નં. ૧ ને, જે એક એનજીઓ ચલાવે છે અને વર્તમાન રિટ અરજી દાખલ કરાવવા પાછળનો મુખ્ય પ્રેરક છે, આરોપપત્રો તથા તપાસ દરમિયાન એકત્રિત કરવામાં આવેલી સામગ્રી અંગે કોઈ જાણકારી નથી. જો તપાસ પહેલેથી જ હાથ ધરવામાં આવી ચૂકી હોય અને આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા હોય અને હવે અદાલતે રિટ અરજદારોની રજૂઆત પર વિચાર કરવો હોય, તો તે પછીની વધુ તપાસનો મામલો બની જશે.

૫૯. ઉપર મુજબ અમે આપું કેમ કહી રહ્યા છીએ તે અમે સ્પષ્ટ કરીશું. હવે અમે આ અદાલતની સમક્ષ પીઠ દ્વારા તા. ૧૫મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૦ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશ તરફ પાછા ફરીએ છીએ. તે અનુસંધાને, અરજદારોના નિવેદનો દિલ્લી જિલ્લાના અને સેશન્સ જજ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યા હતા. તેવા જ એક નિવેદનનો, એટલે કે અરજદાર નં. ૨ સોયમ રામાનું, જે જિલ્લા અને સેશન્સ જજ દ્વારા નોંધાયેલ છે, અમે ઉદ્ધરણ આપી શકીએ. નીચે મુજબ અમે સંપૂર્ણ નિવેદન ઉદ્ધૃત કરીએ છીએ :

“હાજર:

અરજદાર નં. ૧ હિમાંસુ કુમાર તેમના વકીલ શ્રી કોલિન ગોન્સલ્વેસ, પરિષ્ઠ વકીલ, સાથે તથા શ્રી દિવ્ય જ્યોતિ, વકીલ. શ્રી અતુલ ઝા, વકીલ, સાથે તથા શ્રી ડી.કે. સિંહા, વકીલ, છત્તીસગઢ રાજ્ય તરફથી વકીલ.

શ્રી પી.કે. દે, ભારતીય સંઘ તરફથી વકીલ, સાથે શ્રી જીતેન્દ્ર, વકીલ.

શ્રી આર.કે. તનવાર, દિલ્હી ના એન.સી.ટી. સરકાર તરફથી વધારાના સરકારી વકીલ, સાથે શ્રી નવીન કુમાર, સહાયક સરકારી વકીલ

બપોરે ૩:૪૯ વાગ્યે, હિમાંશુ કુમાર અને અન્ય વિ. છત્તીસગઢ રાજ્ય શીર્ષકવાળી રિટ અરજી (ફોજદારી) ૧૦૩/૦૯ માં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તા. ૧૫.૨.૨૦૧૦ ના રોજ પસાર કરાયેલ માનનીય આદેશ, મારા કાર્યાલયમાં હિમાંશુ ક. અને અન્ય શીર્ષક સાથે પ્રાપ્ત થયો હતો.

તે પહેલાં, મને શ્રી ટી.શિવદાસન, રજિસ્ટ્રાર (ન્યાયિક) તરફથી ટેલિફોનિક કૉલ પ્રાપ્ત થયો હતો, જેમાં તેમણે મને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશ અંગે જાણ કરી હતી.

સાંજે લગભગ ૫ વાગ્યે રિટ અરજિની ફાઇલ પ્રાપ્ત થઈ. તે પછી આ આદેશનું સુધારાપત્ર, જેમાં અર્જદાર નં. ૮ નું નામ આદેશના પાનું ૨ પર ઉલ્લેખિત હતું, તે પણ પ્રાપ્ત થયું. સાંજે લગભગ ૬ વાગ્યે અર્જદારો મારી અદાલત નં. ૩૦૧ ખાતે પહોંચ્યા હતા. ઉપરોક્ત પક્ષકારોના વકીલો પણ હાજર હતા. મેં પક્ષકારોના વકીલો તેમજ અદાલતમાં હાજર અર્જદાર નં. ૧ સાથે વાત કરી અને સમજાવ્યું કે હું દરેક અર્જદાર સાથે અલગથી વાત કરીશ. અર્જદારો સિવાય, વકીલો સહિત તમામ વ્યક્તિઓને અદાલતખંડમાંથી બહાર જવા વિનંતી કરવામાં આવી. હું ડાયસ પરથી નીચે ઉતર્યો અને અર્જદાર નં. ૧ હિમાંશુ કુમાર મારફતે અર્જદારો સાથે વાત કરી. મેં અર્જદારોને અનુકૂળતા અનુભવાય તેવો પ્રયત્ન કર્યો અને તેમને આ તથા બિસ્કિટ આપવામાં આવ્યા. મેં તેમની પાસેથી પૂછપરછ કરી કે

કોઈ પણ તરફથી કોઈ ભય કે દબાણ હતું કે નહીં, જેને તેમણે નકાર્યું. મેં હાજર અર્જદારોને જણાવ્યું કે તેમના નિવેદનો નોંધવા હેતુથી હું તેમને ત્રિસ હજારી અદાલતના બાજુના કક્ષ નં. ૩૦૨ માં એક પછી એક બોલાવીશ. પ્રથમ તબક્કામાં, અર્જદાર નં. ૨ શ્રી સોયમ રામાને બોલાવવામાં આવ્યા. ઉપરોક્ત પક્ષકારોના વકીલો ઉપરાંત, અર્જદાર નં. ૧ શ્રી હિમાંશુ કુમાર અને દુભાષિયા શ્રી મોહન સિંહાને પણ કક્ષ નં. ૩૦૨ માં બોલાવવામાં આવ્યા. અર્જદાર નં. ૨ ને અર્જદાર નં. ૧ અને દુભાષિયા શ્રી મોહન સિંહાની વચ્ચે બેસાડવામાં આવ્યા.

શ્રી સોયમ રામાનું નિવેદન નોંધવામાં આવે.

પ્રશ્ન: તમારું નામ શું છે ?

ઉ. : મારું નામ સોયમ રામા છે

પ્રશ્ન: તમે ક્યાં રહે છો?

ઉત્તર. હું ગામ ગોમપાડનો રહેવાસી છું.

પ્ર. તમારી પાસે ઓળખનો કોઈ પુરાવો છે:

ઉત્તર: મારી પાસે કોઈ નથી.

પ્ર. શું તમને ખબર છે કે તમને અહીં ક્યા હેતુ માટે લાવવામાં આવ્યા છો?

અ. અમારા પરિવારના વ્યક્તિઓનું અવસાન થયું છે અને તેથી, હું આવ્યો છું.

પ્ર. તમને કોઈ ચોક્કસ નિવેદન કરવા માટે કોઈએ તમારા પર કોઈ દબાણ કર્યું છે? તમને કોઈએ ધમકાવ્યા છે?

જવાબ: મારા પર કોઈએ દબાણ કર્યું નથી અથવા મને ભયભીત કર્યો નથી.

પ્ર. શું તમે તમારી સ્વેચ્છાથી નિવેદન આપવા ઈચ્છો છો ?

અ. હા.

(હું સંતોષ પામ્યો છું કે શ્રી સોયમ રામા નિવેદન કરવા માટે કોઈપણ દબાણ, બળજબરી કે ભય હેઠળ નથી.)

મને એવું લાગે છે કે તેના દ્વારા કરવામાં આવતું નિવેદન તેની સ્વૈચ્છિક ઈચ્છાથી છે.

નિવેદન શપથ પર નોંધવામાં આવે. બંને દુભાષિયાઓને પણ શપથ અપાવવામાં આવે.

શ્રી સોયમ રામા પુત્ર શ્રી સોયમકન્ના, વય ૩૮ વર્ષ, રહેવાસી ગામ ગોપડે, નું એસ.એ. અંગેનું નિવેદન (દુભાષિયા શ્રી મોહન સિંહા મારફતે, અરજદાર હિમાંશુ કુમારની હાજરીમાં. બન્ને દુભાષિયાઓએ પણ સોગંદપૂર્વક એવું જણાવ્યું છે કે સાક્ષીને જે કંઈ પૂછવામાં આવશે તથા તેના જવાબોનું અર્થઘટન યોગ્ય અને સત્ય રીતે કરવામાં આવશે).

તા. ૧.૧૦.૨૦૦૮ના રોજ, મારા કાકા મધવીબજારના ઘરમાં ગોળીબાર થયો હતો. તે ગોળીબારમાં મારા કાકા મધવીબજાર અને કાકી શ્રીમતી મધવીસુદવીસુબી તથા ભત્રીજી મધવીમુદ્દી અને શ્રીમતી કર્તનકઢીનું મૃત્યુ થયું હતું. વધુ એક વ્યક્તિ, જેમનું નામ હું કહી શકતો નથી, તેમનું પણ તે

ગોળીબારમાં મૃત્યુ થયું હતું. અમે ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગયા હતા અને તેથી, ગોળીબાર કોણે કર્યો હતો તે અમે જોઈ શક્યા નહોતા.

પ્રશ્ન: શું તમને ખાતરી છે કે આ ગોળીબાર ૧.૧૦.૨૦૦૯ ના રોજ અથવા તેના પહેલાં થયો હતો?

ઉત્તર: હું નિશ્ચિત છું કે ગોળીબાર ૦૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ થયો હતો.

કેટલાક અન્ય વ્યક્તિઓ પણ માર્યા ગયા હતા, પરંતુ મારી હાજરીમાં નહીં. પ્રશ્ન: શું તમે કહી શકો કે ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત હત્યામાં કોઈ અન્ય હથિયારનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે માત્ર ગોળીઓ દ્વારા જ કરવામાં આવી હતી?

ઉત્તર: પ્રથમ પ્રસંગે, ઉપરોક્ત નામિત ચાર વ્યક્તિઓને છરીથી ઘા મારવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ, તેમને ગોળીબાર કરીને ગોળીઓ મારી હતી.

પ્રશ્ન: શું તમે હથિયારનું વર્ણન આપી શકો કે તે મોટી બંદૂક હતી કે પિસ્તોલ?

ઉ. હું તે જ કહી શકતો નથી. મેં ગોળી ચલાવવાનો અવાજ સાંભળ્યો અને પછી ત્યાંથી ભાગી ગયો.

પ્રશ્ન: ઉક્ત ઈજા કોણે પહોંચાડી હતી અને ગોળીબાર કોણે શરૂ કર્યો હતો?

ઉત્તર: ઉપરોક્ત જણાવેલ વ્યક્તિઓને જેમણે છરી મારી હતી અને ગોળીબાર કર્યો હતો, તેઓ જંગલ તરફથી આવ્યા હતા. ઉપરોક્ત જણાવેલ

વ્યક્તિઓને છરી માર્યા બાદ અને ગોળીબાર શરૂ થયા પછી હું ભાગી ગયો હતો.

પ્રશ્ન: શું તમે હુમલાખોરોને ઓળખી શકો તેવી સ્થિતિમાં હશો.

ઉત્તર: હું તેમને ઓળખી શકું તેવી સ્થિતિમાં ન હોઉં.

પ્રશ્ન: શું તમે વધુ કંઈ કહેવા માંગો છો.

જવાબ. હું વધુ કંઈ કહેવા માંગતો નથી.

ડાબા અંગૂઠાનો છાપ એસડી/—

સોયમ રામા જિલ્લા ન્યાયાધીશ-૧/દિલ્લી

૧૫.૦૨. ૨૦૧૦

શ્રી જી.પી. મિતલ

જિલ્લા ન્યાયાધીશ-૧ અને સેશન્સ જજ

(અમે પ્રશ્નો અને જવાબોનું સાચી રીતે અર્થઘટન કર્યું છે અને ઉપર

નોંધાયેલ સાક્ષીના નિવેદનમાંથી પસાર થયા છીએ. તે જ સાચું છે

હસ્તા./— હસ્તા./—

(હિમાંશુ કુમાર) ડી.જે.,-૧/૧૫-૨-૨૦૧૦

શ્રી જી.પી. મિતલ

જિલ્લા ન્યાયાધીશ-૧ અને સેશન્સ જજ

હસ્તાક્ષર/—

(મોહન સિંહા)”

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૬૦. બાકીના રિટ અરજદારોનાં અન્ય બધા નિવેદનો પણ સમાન ધોરણ અને સમાન આધાર પર છે.

૬૧. જ્યારે અમે શ્રી ગોન્સાલ્વેસને અમને સમજાવવા જણાવ્યું કે તેમના મોકીલોએ ન્યાયિક અધિકારી સમક્ષ આવા નિવેદનો કેમ કરવા પડ્યા, ત્યારે શ્રી ગોન્સાલ્વેસ તરફથી અત્યંત વિસ્મયજનક જવાબ આવ્યો. શ્રી ગોન્સાલ્વેસના કહેવા મુજબ, જિલ્લા અને સેશન્સ જજના દરજ્જાના ન્યાયિક અધિકારીએ જે સમગ્ર રીત અને પ્રકારે નિવેદનો નોંધ્યા હતા તે સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય હતી. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત આ અદાલતના તા. ૧૫મી ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૦ના આદેશ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશો અનુસાર, ન્યાયિક અધિકારીએ નિવેદનો નોંધતી વખતે દરેક રિટ અરજીકર્તાને વિશિષ્ટ પ્રશ્નો પૂછવા જોઈએ હતા.

૬૨. અમને ભય છે કે લગભગ ૧૨ વર્ષના અવધિ પછી અમે આવી રજૂઆત સ્વીકારવાની સ્થિતિમાં નથી. અમે જે નિવેદનોનો ઉલ્લેખ કરી રહ્યા છીએ તે ન્યાયિક અધિકારીએ વર્ષ ૨૦૧૦માં નોંધેલા છે. છેલ્લા ૧૨ વર્ષમાં, નિવેદનો નોંધવાની રીત અને પદ્ધતિ અંગે, આ અદાલત સમક્ષ એક પણ વખત મૌખિક અથવા લેખિત રીતે કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી નથી. આવી ફરિયાદ ૧૨ વર્ષમાં પ્રથમ વખત કરવામાં આવી છે. જો રિટ અરજદારોએ યોગ્ય સમયે અને તે સમયે જ નિવેદનો નોંધવાની રીત અને પદ્ધતિ અંગે આવી દલીલ ઉઠાવી હોત, તો આ અદાલતે ન્યાયિક અધિકારીને નિર્ધારિત રીતથી આગળના નિવેદનો નોંધવા

જાણાવતાં આવશ્યક આદેશો કર્યા હોત. હવે, આ અદાલતના નિર્દેશો હેઠળ કાર્ય કરનાર જિલ્લા અને સેશન્સ જજના દરજ્જાના ન્યાયિક અધિકારી વિરુદ્ધ કોઈ ઇશારો કે આક્ષેપ કરવો ઘણો મોડું થઈ ગયું છે.

૬૩. અમે જે વ્યક્ત કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છીએ તે એ છે કે ન્યાયિક અધિકારી સમક્ષ નોંધવામાં આવેલા અરજીકર્તા નં. ૨ થી ૧૩ ના નિવેદનો, એનજીઓ ચલાવતા અરજીકર્તા નં. ૧ દ્વારા રજૂ કરાયેલા સમગ્ર મામલાને ધ્વસ્ત કરી નાખે છે.

૬૪. નોંધપાત્ર સામગ્રી પરથી એવું જણાય છે કે જેમને આરોપી તરીકે આરોપપત્રમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા છે અને જેઓ વિરુદ્ધ આરોપપત્રો દાખલ કરવામાં આવ્યા છે, તે બધા વ્યક્તિઓ ફરાર છે. હવે આ બાબતમાં યોગ્ય પગલાં લેવા સંબંધિત નીચલી અદાલતની ફરજ છે. જો આરોપપત્રોમાં આરોપી તરીકે નામ દર્શાવાયેલા વ્યક્તિઓ ફરાર હોય, તો તેમની ધરપકડ માટે જરૂરી પગલાં લેવા તપાસ એજન્સી પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. કોઈપણ દૃષ્ટિએ, હવે કાયદા અનુસાર જે જરૂરી હોય તે કરવાની ફરજ નીચલી અદાલતની છે.

૬૫. સમગ્ર પ્રકરણના સર્વાંગી દૃષ્ટિકોણથી, અમે આ નિષ્કર્ષે પહોંચ્યા છીએ કે રિટ અરજદારો દ્વારા વધુ તપાસ માટે, અને ખાસ કરીને આ અદાલત દ્વારા નિમણૂક કરવાપાત્ર સ્વતંત્ર એજન્સી મારફતે તપાસ માટે તો દૂરની વાત છે, નામમાત્રનો પણ કોઈ કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી. ઉપરોક્ત કેસના તથ્યોમાં, અમારી એવી દૃષ્ટિ છે કે ડેમોક્રેટિક રાઈટ્સના સંરક્ષણ માટેની કમિટી, પશ્ચિમ

બંગાળ (સુપ્રા) ના કેસમાં આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલી અને અગાઉ ઉદ્ઘૃત કરેલી શરતો પૂર્ણ થતી નથી.

૬૬. તદનુસાર, આ રિટ અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તેને રૂ. ૫,૦૦,૦૦૦/- (રૂપિયા માત્ર પાંચ લાખ) ના દષ્ટાંતરૂપ ખર્ચ સાથે આથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતની આવશ્યક રકમ અરજીકર્તા નં. ૧, એટલે કે હિમાંશુ કુમાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવશે. અરજીકર્તા નં. ૧ આજથી જ અઠવાડિયાની અંદર તે રકમ સર્વોચ્ચ અદાલત કાનૂની સેવા સત્તામંડળમાં જમા કરાવશે; તેમ કરવામાં નિષ્ફળ રહે તો, સંબંધિત સત્તામંડળને આવશ્યક રકમની વસૂલાત માટે કાયદા મુજબ યોગ્ય પગલાં લેવાનો વિકલ્પ ખુલ્લો રહેશે. બાકી રહેલી અરજી, જો કોઈ હોય, તેનો નિકાલ કરવામાં આવેલ ગણાશે.

વચગાળાની અરજી નં. ૫૨૨૯૦/૨૦૨૨

૬૭. આ ભારત સંઘ દ્વારા નીચેની પ્રાર્થનાઓ સાથે કરવામાં આવેલ અરજી છે :

“(એ) અરજદારોને સુરક્ષા દળોના કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ મૃત્યુદંડપાત્ર ગુના અથવા આજીવન કેદ માટે દોષસિદ્ધિ મેળવવાના આશયથી તેમજ ડાબેરી પંથી (નક્ષલ) આતંકવાદના વાસ્તવિક ગુનેગારોને બચાવવાના હેતુથી આ માનનીય અદાલત સમક્ષ ખોટા ગુનાના આક્ષેપો મૂકવા અને ખોટા તથા બનાવટી પુરાવા આપવા બદલ દોષિત ઠરાવવા;

(બી) જેમ આ માનનીય અદાલત યોગ્ય અને સમુચિત ગણે તે મુજબ, સીબીઆઈ/એનઆઈએ અથવા કોઈ અન્ય કેન્દ્રીય તપાસ એજન્સી અથવા કોઈ અન્ય દેખરેખ સમિતિને એફ.આઈ.આર. નોંધવા અને સઘન તપાસ હાથ ધરવા માટે દિશાનિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કરવો, જેથી તે વ્યક્તિઓ/સંસ્થાઓની ઓળખ કરી શકાય, જેઓ આ માનનીય અદાલત સમક્ષ તેમજ માનનીય વડી અદાલતો સમક્ષ ખોટા અને બનાવટી પુરાવા પર આધારિત અરજીઓ દાખલ કરવાની સાજિશ કરતા આવ્યા છે, પ્રેરણા આપતા આવ્યા છે અને તેને સુગમ બનાવતા આવ્યા છે, એ હેતુસર કે એક તો સુરક્ષા એજન્સીઓને લેફ્ટ વિંગ (નક્સલ) મિલિશિયા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવાથી ખોટા આક્ષેપો મૂકી નિવારવી અથવા લેફ્ટ વિંગ (નક્સલ) મિલિશિયાને ન્યાય સમક્ષ લાવવામાંથી બચાવવા માટે માનનીય અદાલતો સમક્ષ પીડિતીકરણનું ખોટું વર્ણન ઉભું કરવું;

(સી) અને ઉપરોક્ત ખોટી સાક્ષીના કૃત્યો માટે જવાબદાર અરજદારો તથા અન્ય વ્યક્તિ/વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવાનો નિર્દેશ કરે;

(ડી) ન્યાયના હેતુઓ સિદ્ધ કરવા માટે અન્ય કોઈ યોગ્ય અને વાજબી આદેશો પસાર કરવામાં આવે."

૬૮. અમે મધ્યવર્તી અરજીમાં કરવામાં આવેલ કથનોનું નજીકથી અવલોકન કર્યું છે.

૬૯. શ્રી તુષાર મહેતા, વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે આ અરજી અત્યંત ભારપૂર્વક દબાવી છે.

૭૦. જોકે આ અરજીને કોઈ વિશિષ્ટ નામકરણ આપવામાં આવ્યું નથી, તેમ છતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે તે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (સંક્ષેપમાં, “સીઆરપીસી”) ની કલમ ૩૪૦ સાથે સીઆરપીસીની કલમ ૧૯૫ વાચવામાં આવે તે હેઠળ છે. ભારત સંઘ ઈચ્છે છે કે આ અદાલત ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૧૯૩ હેઠળ દંડનીય ખોટી સાક્ષી આપવાના ગુના માટે રિટ અરજદારો વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી પ્રારંભ કરે. ભારત સંઘ જોરદાર રીતે દાવો કરે છે કે રિટ અરજદારો વિવિધ ગુનાઓ અંગે ખોટા આક્ષેપો મૂકવામાં દોષિત છે અને એવું કહી શકાય કે તેમણે આ અદાલત સમક્ષ ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવા ઘડ્યા છે. ભારત સંઘ દાવો કરે છે કે રિટ અરજદાર નં.૧ એ રિટ અરજિયક્ષિ કરવામાં આવેલા ખોટા નિવેદનોને શપથપૂર્વક પુષ્ટિ આપી છે. એવું કહી શકાય કે તેણે ખોટું સોગંદનામું કર્યું છે. ખોટું સોગંદનામું કરવું અને ખોટા પુરાવા આપવું ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૧૯૧ ના પરિધિમાં આવે છે.

૭૧. ભારત સંઘ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી આ અરજીની તપાસ કરવા આગળ વધીએ તે પહેલાં, તેમાં કરવામાં આવેલા થોડાક નિવેદનો પર નજર કરવી આવશ્યક છે :

“૪. આઘાતજનક રીતે, અરજિયક્ષિ, અરજદારએ ૧૭.૯.૨૦૦૯ અને ૧.૧૦.૨૦૦૯ની ઘટનાઓને માત્ર અદાલતબાહ્ય હત્યાઓ સુધી મર્યાદિત ન રહી એવી ક્રિયા તરીકે દર્શાવી હતી, પરંતુ આવી ક્રિયાઓને સુરક્ષા દળો દ્વારા આચરાયેલ બરબરતાના કૃત્યો તરીકે રજૂ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો, જેમાં

પોલીસ તથા અર્ધલશ્કરી દળોની વિશેષ કામગીરી ટીમોએ એનકાઉન્ટર થયેલા લોકોના પરિવારજનો ઉપર ચાતના, લૂંટફાટ અને લાજભંગમાં પ્રવૃત્ત થયાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, અરજદારોએ સોગંદનામા પર, ૧૭.૯.૨૦૦૯ અને ૧.૧૦.૨૦૦૯ના રોજ નિર્દોષ આદિવાસી ગ્રામજનોની ભયાનક હત્યાઓ અને નરસંહાર થયાનો આક્ષેપ કરતાં ઘટનાઓનું વર્ણન અરજિયલ્લિ કર્યું હતું.

અહીં ઉલ્લેખ કરવો સગવડભર્યો છે કે ગામલોકો પર થયેલા ચાતના અને હત્યાના કૃત્યોને એટલા પશુસ્વભાવના અને ભયાનક સ્વરૂપના હોવાનું અપીલમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે કે જેથી આ માનનીય અદાલત તરફથી તાત્કાલિક આક્રોશભર્યો પ્રતિસાદ ઉપજાવી અને પ્રેરિત કરી શકાય, જે નિઃસંદેહ અરજીમાં માગવામાં આવેલા રાહત/વચગાળાના રાહતના મંજૂર થવામાં પરિણમે. સારરૂપે અને તત્ત્વરૂપે, માંગવામાં આવેલ રાહતો એવી પ્રકૃતિની હતી જેમાં સુરક્ષા દળોની કાર્યવાહી રોકવાની માગણી કરવામાં આવી હતી અને પીડિત બનાવ્યાના વર્ણનના આડમાં ડાબેરી ઉગ્રવાદીઓને કાનૂની રક્ષણ આપવામાં આવે એવી માંગ કરવામાં આવી હતી.

૮. આદરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે માનનીય જિલ્લા ન્યાયાધીશે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ રજૂ કરેલા રેકૉર્ડિંગ્સ વગેરેના માત્ર સરસરી નિરીક્ષણથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજીકર્તાએ અરજીમાં કરેલા તમામ કથનો પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ ખોટા અને બનાવટી હતા, અને હવે સ્પષ્ટ થયેલ છે કે ઉપરોક્ત તમામ કપટપૂર્ણ

કથનો અરજીકર્તાએ આ માનનીય અદાલતને ભ્રમિત કરવાની દુરાશયપૂર્ણ અને દુસ્સાહસિક કોશિશથી તથા આ અદાલતની અંતરાત્મા અને ઉદારતાની સાથે છેતરપિંડી કરીને આ અદાલત પાસેથી આદેશો પ્રાપ્ત કરવા માટે કર્યા હતા.

૯. અરજદારની સવિનય રજૂઆત મુજબ, સ્પષ્ટ થાય છે કે ઉક્ત ધૃષ્ટ અને ખોટા આક્ષેપો દુર્ભાવનાપૂર્ણ હેતુસર, ઘટનાક્રમની કથા બદલવા માટે અને ઢ્રેષપૂર્ણ મનસૂબાઓ સાથે કરવામાં આવ્યા હતા, એટલે કે દેશની સુરક્ષા દળો સામે સશસ્ત્ર બળવો ચલાવતા અને દેશની સર્વભૌમત્વ તથા અખંડિતતાને ધમકી આપતા ભયંકર ડાબેરી ઉગ્રવાદીઓ (નક્સલીઓ) ને સુરક્ષા દળો દ્વારા હત્યાકાંડના ભોગ બનતા નિર્દોષ આદિવાસી પીડિતો તરીકે દર્શાવવા માટે.

૧૦. આ માનનીય અદાલતમાંથી તાત્કાલિક આકોશપૂર્ણ પ્રતિક્રિયા ઉદ્ભવિત થાય અને તથ્યો અંગેની ભૂલભરેલી ધારણાના આધારે સુરક્ષા દળો વિરુદ્ધ પ્રતિકૂલ આદેશો પસાર કરવામાં અદાલતને ભ્રમિત કરવામાં આવે, જેથી સુરક્ષા દળોની કામગીરી અને મનોબળ પર પ્રતિકૂળ તથા નિરોત્સાહક અસર થાય, તેવા કપટપૂર્ણ ષડયંત્રપૂર્વક આ કરવામાં આવ્યું હતું. નમ્રતાપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન કેસમાં અપનાવવામાં આવેલી રીત સમય જતાં એક સામાન્ય પ્રથા બની ગઈ છે, જેમાં એવા વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ દ્વારા ખોટી અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવે છે, જેઓ અથવા તો ડાબેરી ઉગ્રવાદના સમર્થકો હોય છે અથવા ડાબેરી ઉગ્રવાદી પ્રવૃત્તિઓમાંથી આર્થિક અને રાજકીય લાભ મેળવે છે, અને અદાલતો સાથે છેતરપિંડી કરીને સંરક્ષાત્મક આદેશો પ્રાપ્ત કરે છે.

વધુમાં, અદાલત સાથે છેતરપિંડી કરવા બદલ તેમના વિરુદ્ધ કડક કાર્યવાહી ન કરવામાં આવવાથી તેઓ વધુ હિંમતવાન બન્યા છે અને હવે પોતાના હિતસાધક/પોતે જ ઉત્પન્ન કરેલા તથ્યશોધ અહેવાલોના આધારે આવી ખોટી અને સતામણીકારક અરજીઓ દાખલ કરવાની પ્રથા પાડી છે.

૧૧. અનુપરિણામે, હવે સ્પષ્ટ થયું છે કે સુરક્ષા દળો દ્વારા નિર્દોષ આદિવાસીઓના સામૂહિક હત્યાકાંડ અંગેનું આ ખોટું વર્ણન, ઘેરાયેલા સશસ્ત્ર વામપંથી ઉગ્રવાદીઓ વિરુદ્ધ સુરક્ષા દળોની આગળવધતી કાર્યવાહી તાત્કાલિક બંધ કરાવવાનો કોઈક રીતે હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે રચવામાં આવ્યું હતું. ઉક્ત હેતુ હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન અરજદારે આ માનનીય અદાલતને ભ્રમિત કરીને, અદાલત સમક્ષ ખોટા તથ્યો/ચિત્ર રજૂ કરીને સુરક્ષા દળો વિરુદ્ધ પ્રતિકૂલ આદેશો માંગીને તથા આ માનનીય અદાલત સાથે છેતરપિંડી આચરીને કર્યો હતો, અને હકીકતમાં તે હેતુ સિદ્ધ પણ કર્યો હતો.

૧૨. ઉપરોક્ત ઉપરાંત, વર્તમાન અરજાનો હેતુ અને પ્રેરણા એ પણ હતી કે ડાબેરી પંખી અતિવાદી આંદોલન અને સશસ્ત્ર ડાબેરી પંખી અતિવાદીઓને નિષ્ક્રિય કરવા સુરક્ષા દળો દ્વારા ચાલી રહેલા પ્રયત્નોને પાટા પરથી ઉતારી દેવા; સુરક્ષા દળોની ગૌરવભાવના અને વિશ્વસનીયતા તથા સશસ્ત્ર ડાબેરી પંખી અતિવાદીઓ દ્વારા ચાલતા સશસ્ત્ર બળવાખોરીને નિષ્ક્રિય કરવા તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા પ્રયાસોને હણી નાખવા; સુરક્ષા એજન્સીઓને નિર્દોષ આદિવાસી લોકોના સંહારકો, એટલે કે રાક્ષસો અને રાષ્ટ્રીય ખલનાયકો તરીકે

રજૂ કરીને તેમનું મનોબળ ઘટાડવા; અને તેમના વિરુદ્ધ ખોટા કેસો લાદવા, જેથી ભવિષ્યમાં આવા ખોટા કેસો સમાન પ્રકારની કાર્યવાહીનું આયોજન કરવા અથવા તેમાં ભાગ લેવા બાબતે સશસ્ત્ર દળોના બાકીના સભ્યો માટે પ્રતિબંધક અને ભયજનક પરિબળ તરીકે કાર્ય કરે. એવો નિવેદન કરવામાં આવે છે કે આ બધું દેશની સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અને રાષ્ટ્રીય સુરક્ષિતા બલિવેદી પર કરવામાં આવ્યું હતું. આ બંધારણીય ઉપચારો પર રમાયેલી છેતરપિંડી હતી અને તેનો અત્યંત ગંભીર દરજ્જાનો દુરુપયોગ હતો.

૧૩. અરજદાર/ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયાની વિનમ્ર રજૂઆત મુજબ, હવે એ પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે વર્તમાન પ્રત્યક્ષ રીતે ખોટી અને કપટપૂર્ણ અરજદારખાસ્ત આ માનનીય અદાલતને છેતરવા અને ડાબેરી પંથી અતિરમણીય સંગઠનોના સભ્યોને કાનૂની રક્ષણાત્મક ઢાલ પૂરી પાડવા માટે દાખલ કરવામાં આવી હતી. અરજદારની વિનમ્ર રજૂઆત મુજબ વર્તમાન અરજદારખાસ્ત માત્ર એક બહાનું છે અને ડાબેરી પંથી અતિરમણીયોએ કરેલ ગુનાને ઢાંકવા તથા સુરક્ષા દળોને નબળા બનાવી, જે તેમના આશયો અને કાર્યોને રોકતો એકમાત્ર પડકાર છે, તેમના ભવિષ્યના કાર્યોને અવિરોધિત રીતે સુગમ બનાવવા માટેની સાજિશનો એક ભાગ છે. અરજદારની વિનમ્ર રજૂઆત મુજબ, અરજદારો દ્વારા આ વર્તમાન છેતરપિંડીપૂર્ણ અરજદારખાસ્ત રજૂ કરીને, તેમણે માત્ર ગુનાના આચરણમાં સાજિશ અને દુષ્પ્રેરણા જ કરી નથી, પરંતુ ગુનાને ઢાંકવામાં અને ડાબેરી પંથી

(નક્શલ) આતંકવાદના ગુનેગારો/કર્તાઓને બચાવવામાં પણ સાજિશ અને દુષ્પ્રેરણા કરી છે.

૧૪. એમ રજૂ કરવામાં આવે છે કે દેશના સુરક્ષા કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા અતિનિંદાત્મક આક્ષેપોએ, તેમ છતાં, દળોના સભ્યોમાં દળભાવના અને સ્વાભિમાનને હતોત્સાહિત કરવાનો ભયજનક પ્રભાવ પેદા કર્યો છે, જે ત્યારથી રાષ્ટ્રીય હિતોના વિરુદ્ધ કાર્યરત બન્યો છે.

૧૫. આ દૃષ્ટિકોણથી, જ્યારે સ્પષ્ટ થાય છે કે વર્તમાન અરજી આ માનનીય અદાલત પર કરવામાં આવેલ છેતરપિંડી સિવાય કંઈ જ નહોતી, જેમાં કપટપૂર્ણ યોજનાઓ/બનાવટી અને ખોટા નિવેદનો દ્વારા આ માનનીય અદાલત પાસેથી આદેશો મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે ન્યાયના હિતમાં તેમજ રાષ્ટ્રની સુરક્ષાના હિતમાં પણ, બંધારણીય ઉપાયોની પ્રક્રિયા સાથે છેતરપિંડી કરવામાં સંકળાયેલા લોકો અને સંસ્થાઓની, અને જેમના પ્રેરણે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ ખોટાં સોગંદનામા, દાવાપત્રો અને પુરાવા રજૂ કરવામાં આવ્યા છે, તેમની ઓળખ કરવી અને તેમની સામે યોગ્ય ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અનિવાર્ય અને આવશ્યક બની ગયું છે. આવા પ્રકારની પદ્ધતિનું પુનરાવર્તન ન થાય તે માટે નિર્વારક અસર ઊભી કરવી જરૂરી છે.

૨૨. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે આ પ્રક્રિયામાં સુરક્ષા કર્મચારીઓને ખોટા આક્ષેપોનો ભાર સહન કરવા માટે બલિનો બકરો બનાવવામાં આવ્યા છે. આ સ્વીકારેલી હકીકત છે કે આવા આક્ષેપોનો વિરોધ કરવા માટે ભાગ્યેજ કોઈ

વ્યક્તિગત સુરક્ષા કર્મચારી આગળ આવે છે, કારણ કે તેમની સેવા-આચરણ પદ્ધતિ તેમને એવું કરવાથી નિવારે છે. અજાણતાં અને અયોગ્ય રીતે, તેઓ આવા આક્ષેપોના સહેલાં નિશાન બની જાય છે, જેના પરિણામે ફરજના અંગરૂપે આવા કલંકોને સ્વીકારી લેવાની નિરાશાભરી માનસિકતા ઉભી થાય છે. કોઈપણ દેશમાં સુરક્ષા તંત્રના કાર્ય માટે આવું પર્યાવરણ અત્યંત અનિચ્છનીય અને વાસ્તવમાં રાષ્ટ્ર તથા તેની પ્રજાની સુરક્ષા માટે જોખમકારક છે. સમાજ દ્વારા પોલીસ અને અન્ય સુરક્ષા કર્મચારીઓમાં મૂકવામાં આવેલ વિશ્વાસ કોઈપણ વહીવટના સુચારુ સંચાલન માટે મૂલ્યવાન અને આવશ્યક છે. કાનૂન અમલવારી તંત્ર કલંકિત નથી અને તે કલંકિત જણાય એવું પણ થઈ શકતું નથી. વધુમાં, આ પણ હકીકત છે કે જ્યાં જ્યાં આવા કોઈ તંત્ર ગેરકાયદેસર અથવા અનિયમિત પ્રવૃત્તિઓમાં સંડોવાયેલું હોવાનું જણાય છે, ત્યાં ત્યાં આ માનનીય અદાલત તથા અન્ય અદાલતોએ આવા કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં તાત્કાલિકતા અને નિર્ભયતા દર્શાવી છે. જોકે, સુરક્ષા કર્મચારીઓ વિરુદ્ધ બેદરકાર, અયોગ્ય ઠરતા અને અત્યંત નિર્લજ્જ ખોટા આક્ષેપોથી રક્ષણ આપવા માટે તાત્કાલિક અને અગત્યની જરૂરિયાત છે.”

કાયદાની સ્થિતિ :

“ ભારતીય દંડ સંહિતા

કલમ ૧૯૧. ખોટો પુરાવો આપવો.—જે કોઈ, શપથ દ્વારા અથવા સત્ય કહેવા માટે કાયદાની સ્પષ્ટ જોગવાઈ દ્વારા કાનૂની રીતે બંધાયેલ હોય, અથવા

કોઈ વિષય અંગે જાહેરાત કરવા માટે કાયદાથી બંધાયેલ હોય, તેવું કોઈ નિવેદન કરે છે જે ખોટું હોય, અને જે તે જાણે છે અથવા ખોટું હોવાનું માને છે અથવા સાચું હોવાનું માનતો નથી, તો તે ખોટો પુરાવો આપે છે એવું કહેવાય છે.

કલમ ૧૮૨. ખોટા પુરાવાનું ઘડતર.—જે કોઈ કોઈ પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં લાવે છે અથવા કોઈ પુસ્તક અથવા અભિલેખમાં, અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક અભિલેખમાં કોઈ ખોટી નોંધ કરે છે, અથવા ખોટું નિવેદન ધરાવતો કોઈ દસ્તાવેજ બનાવે છે, એ આશયથી કે તેવી પરિસ્થિતિ, ખોટી નોંધ અથવા ખોટું નિવેદન ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવામાં પ્રગટ થાય, અથવા કાયદા મુજબ કોઈ જાહેર સેવક સમક્ષ તેની એવી હેસિયતમાં લેવાતી કાર્યવાહી દરમિયાન, અથવા કોઈ લવાદ સમક્ષ, અને એવી પરિસ્થિતિ, ખોટી નોંધ અથવા ખોટું નિવેદન, આ રીતે પુરાવામાં પ્રગટ થવાથી, તેવી કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવાના આધારે અભિપ્રાય રચવાનો જે કોઈ વ્યક્તિનો ફરજિયાત વિષય હોય, તે વ્યક્તિને તેવી કાર્યવાહીનું પરિણામ નક્કી કરવા માટે મહત્વના કોઈ મુદ્દા અંગે ખોટો અભિપ્રાય બનાવે તેવું કારણ બને, તો તે “ખોટા પુરાવાનું ઘડતર કરવું” કહેવાય છે.કલમ ૧૮૩. ખોટા પુરાવા બદલ દંડ. – જે કોઈ ન્યાયિક કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે જાણપૂર્વક ખોટો પુરાવો આપે છે, અથવા ન્યાયિક કાર્યવાહીના કોઈપણ તબક્કે ઉપયોગમાં લેવાય તે હેતુથી ખોટા પુરાવાનું ઘડતર કરે છે, તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની એવી મુદતથી દંડિત કરવામાં આવશે જે સાત વર્ષ સુધી લંબાઈ શકે છે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે, અને જે કોઈ અન્ય કોઈ કેસમાં

જાણપૂર્વક ખોટો પુરાવો આપે છે અથવા ખોટા પુરાવાનું ઘડતર કરે છે, તેને કોઈપણ વર્ણનની કેદની એવી મુદતથી દંડિત કરવામાં આવશે જે ત્રણ વર્ષ સુધી લંબાઈ શકે છે, અને તે દંડને પણ પાત્ર રહેશે.”

ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩

કલમ ૧૯૫. જાહેર સેવકોની કાયદેસર સત્તાના અદબભંગ બદલ, જાહેર ન્યાય વિરુદ્ધના ગુનાઓ બદલ તથા પુરાવામાં આપવામાં આવેલ દસ્તાવેજોને સંબંધિત ગુનાઓ બદલ ફરિયાદ પક્ષ.—(૧) કોઈપણ અદાલત જ્ઞાનમાં નહીં લે—

(એ)

(બી) (૧) ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો જપ) ની નીચેની કોઈપણ કલમો હેઠળ દંડનીય કોઈપણ ગુનાના સંદર્ભમાં, એટલે કે, કલમો ૧૯૩ થી ૧૯૬ (બંને સહિત), ૧૯૯, ૨૦૦, ૨૦૫ થી ૨૧૧ (બંને સહિત) અને ૨૨૮, જ્યારે એવો ગુનો કોઈપણ અદાલતમાં કોઈપણ કાર્યવાહી દરમિયાન, અથવા તેની સંબંધિત રીતે, કરવામાં આવ્યો હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હોય, અથવા

(૨) ઉક્ત સંહિતાની કલમ ૪૬૩ માં વર્ણવાયેલ કોઈપણ ગુનાનો, અથવા કલમ ૪૭૧, કલમ ૪૭૫ અથવા કલમ ૪૭૬ હેઠળ દંડનીય એવા કોઈપણ ગુનાનો, જ્યારે એવો આરોપ કરવામાં આવે કે એવો ગુનો કોઈપણ અદાલતમાં ચાલતી કાર્યવાહીમાં રજૂ કરાયેલ અથવા પુરાવા તરીકે આપવામાં આવેલ દસ્તાવેજના સંદર્ભમાં કરવામાં આવ્યો છે, અથવા

(૩) ઉપકલમ (૧) અથવા ઉપકલમ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ ગુનો કરવા માટેની કોઈપણ ફોજદારી સાજિશ, અથવા એવો ગુનો કરવાનો પ્રયાસ, અથવા તેના પ્રેરણ અંગે,

તે અદાલતની લેખિત ફરિયાદ સિવાય, અથવા આ હેતુસર તે અદાલત લેખિતમાં સત્તાપ્રદાન કરે એવા અદાલતના અધિકારીની ફરિયાદ સિવાય, અથવા તેવી અન્ય કોઈ અદાલતની ફરિયાદ સિવાય કે જેના અધિન તે અદાલત આવે છે.

કલમ ૩૪૦. કલમ ૧૯૫ માં ઉલ્લેખિત પ્રકરણોમાં પ્રક્રિયા. — (૧) જ્યારે આ બાબતે તેની સમક્ષ કરવામાં આવેલી અરજીના આધારે અથવા અન્યથા, કોઈ અદાલત એવો અભિપ્રાય ધરાવે કે ન્યાયના હિતમાં કલમ ૧૯૫ ની ઉપ-કલમ (૧) ના ખંડ (બી) માં ઉલ્લેખિત કોઈ ગુનાની, જે તે અદાલતમાં ચાલતી કાર્યવાહી દરમિયાન અથવા તે સંબંધે, અથવા પ્રસંગોચિત હોય તો, તે અદાલતમાં ચાલતી કાર્યવાહીમાં પુરાવા તરીકે રજૂ કરાયેલા અથવા સાબિતીમાં આપવામાં આવેલા દસ્તાવેજ અંગે, થયેલો જણાય છે, તેની તપાસ કરવી આવશ્યક અને યોગ્ય છે, તો આવી અદાલત, તે જરૂરી માને તેવી પ્રાથમિક તપાસ, જો કોઈ હોય, કર્યા પછી, —

(એ) તે બાબતે તે જ અર્થનો નિષ્કર્ષ નોંધવો;

(બી) તેની લેખિતમાં ફરિયાદ કરવી;

(સી) અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતા પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટને તે મોકલવો;

(ડી) આવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આરોપીની હાજરી સુનિશ્ચિત કરવા માટે પૂરતી જામીનગીરી લેવાય, અથવા જો આક્ષેપિત ગુનો બિનજામીનપાત્ર હોય અને અદાલતને એવું કરવું આવશ્યક લાગે, તો આરોપીને અટકાયત હેઠળ આવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવામાં આવે; અને

(ઈ) એવી મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવા અને પુરાવો આપવા માટે કોઈપણ વ્યક્તિને બાંહેધરી હેઠળ બાંધવી;

(૨) ઉપકલમ (૧) દ્વારા કોઈ ગુનાના સંબંધમાં અદાલતને આપવામાં આવેલી સત્તા, જે કોઈપણ બાબતમાં એવી સ્થિતિ હોય કે તે અદાલતે તે ગુનાના સંબંધમાં ઉપકલમ (૧) હેઠળ ન તો ફરિયાદ કરી હોય અને ન તો એવી ફરિયાદ કરવાની અરજી નામંજૂર કરી હોય, ત્યારે, કલમ ૧૮૫ ની ઉપકલમ (૪) ના અર્થમાં જે અદાલતને આવી પૂર્વવર્તી અદાલત અધિનસ્ત હોય તે અદાલત દ્વારા વાપરી શકાય છે.

(૩) આ કલમ હેઠળ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવેલ હોવા જોઈએ, –

(એ) જ્યાં ફરિયાદ કરનાર અદાલત વડી અદાલત હોય, ત્યાં અદાલત જે અધિકારીને નિમણૂક કરે તે અધિકારી દ્વારા;

(બી) અન્ય કોઈપણ મામલામાં, અદાલતના અધ્યક્ષ અધિકારી દ્વારા અથવા અદાલત આ હેતુસર લેખિતમાં સત્તાધિકૃત કરે તેવા અદાલતના અધિકારી દ્વારા.

(જ) આ કલમમાં, “અદાલત” નો અર્થ કલમ ૧૯૫ માં જે અર્થ છે તે જ રહેશે.”

૭૨. આથી, ઉપરોક્તમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે એવી બે શરતો છે, જેઓ પૂર્ણ થવા પર, અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન ખોટું સોગંદનામું અથવા પુરાવો આપનાર વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરી શકાય છે. પહેલી શરત એ છે કે વ્યક્તિએ અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી દરમિયાન ખોટું સોગંદનામું આપ્યું હોય અને, બીજું, અદાલતના મતે, તે વ્યક્તિએ કરેલા ગુના અંગે તેની વિરુદ્ધ તપાસ કરવી ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને આવશ્યક હોય.

૭૩. કે. કરુણાકરણ વિ. ટી.વી. ઇચારા વારિયર અને અન્ય એક, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૨૯૦ માં અહેવાલિત પ્રકરણમાં, આ અદાલતે પરિચ્છેદ ૧૯, ૨૦ અને ૨૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું :

“૧૯. ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ના અધ્યાય ૨૬ માં ન્યાયના વહીવટને અસર કરતા ગુનાઓ અંગે જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે. કલમ ૩૪૦, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, જેનાથી આ અધ્યાય શરૂ થાય છે, તે જૂની ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૮૮૮ ની જૂની કલમ ૪૭૬ ને સમકક્ષ છે. અપીલની જોગવાઈ સંબંધે, જે જૂની કલમ ૪૭૬-બી, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા હેઠળ હતી, આ અધ્યાયમાં એક મહત્વપૂર્ણ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. કલમ ૪૭૬-બી, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા (જૂની) હેઠળ, અધીનસ્થ અદાલતના આદેશ સામે તે ઉચ્ચ અદાલતમાં અપીલ કરવાનો અધિકાર હતો, જ્યાં સામાન્ય રીતે

એવી અગાઉની અદાલતની અપીલયોગ્ય ડિક્રી અથવા સજામાંથી અપીલો જતી હતી. કલમ ૪૭૬-બી (જૂની) હેઠળ, વડી અદાલતના આદેશ સામે આ અદાલતમાં અપીલ કરવાનો અધિકાર સામાન્ય રીતે રહેલો હોત. જોકે, કલમ ૩૪૧, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા (નવી) હેઠળ, કલમ ૩૪૦ મુજબ વડી અદાલતના આદેશ સામે આ અદાલતમાં અપીલ બાબતે, તે સ્થિતિથી સ્પષ્ટ ભિન્નતા છે. કલમ ૩૪૦ ની ઉપ-કલમ (૧) અથવા ઉપ-કલમ (૨) હેઠળ કરવામાં આવેલ વડી અદાલતનો આદેશ, કલમ ૩૪૧ (૧), ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા (નવી) હેઠળ ઉચ્ચ અદાલતમાં અપીલના હેતુસર સ્પષ્ટપણે બાકાત રાખવામાં આવ્યો છે. તેથી, જ્યારે અપીલકર્તા બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ આવે છે ત્યારે તેના માર્ગમાં આ એક નવી મર્યાદા છે.

૨૦. શું, સ્વપ્રેરણાથી, અથવા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ (૧) હેઠળ કોઈ પક્ષકાર દ્વારા કરાયેલ અરજી પર, કોઈ મુદ્દો અગાઉથી જ પોતાના વિચારાધીન રાખનાર અદાલત ન્યાયના હિતમાં કોઈ પક્ષકાર અથવા સાક્ષી સામે વધુ કાર્યવાહી જરૂરી હોઈ શકે તેવો પ્રાથમિક અભિપ્રાય ધારણ કરી શકે છે. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ (૧) હેઠળની કાર્યવાહીમાં, મુખ્ય કેસમાં, જેમાં ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હોય, તેમાં નોંધાયેલા કારણોને ખૂબ જ મહત્વ હોય છે અને હકીકતમાં અગાઉની કાર્યવાહીમાં અદાલતે રચેલા સમસ્ત અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં રાખીને જ કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.

૨૧. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ (૧) હેઠળ અદાલત દ્વારા ચોજવામાં આવતી તપાસમાં, મુખ્ય કેસના પરિણામની પરવા કર્યા વિના, એકમાત્ર પ્રશ્ન એ હોય છે કે શું પ્રથમદર્શનીય રીતે એવો કેસ બને છે કે જેનો પ્રતિવાદ ન થાય તો નિર્ધારિત ગુનાની સ્થાપના થવાની યુક્તિસંગત સંભાવના રહે, અને શું ન્યાયહિતમાં એવી કાર્યવાહી કરવી પણ યોગ્ય અને જરૂરી છે.”

૭૪. બાબન સિંહ અને અન્ય વિ. જગદીશ સિંહ અને અન્ય, જેનો અહેવાલ એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૬૮ માં આપવામાં આવ્યો છે, તેમાં આ અદાલતે પરિણેદ ૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

૭. આ મામલો ત્રણ દૃષ્ટિકોણથી વિચારવાનો છે. શું ખોટાં સોગંદનામા કરવાથી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૯ હેઠળ, અથવા કલમો ૧૯૧ અથવા ૧૯૨ પૈકી કોઈ એક હેઠળ, ગુનો બને છે? જો તે છેલ્લી બે કલમોમાં આવે, તો વર્તમાન ફરિયાદ ટકી શકતી નથી. કલમ ૧૯૯ ઘોષણા વિષે છે અને તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી કે ઘોષણા સોગંદ ઉપર જ હોવી જોઈએ. એકમાત્ર આવશ્યક શરત એટલી છે કે એવી ઘોષણા પુરાવા તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી હોવી જોઈએ અને જેને કોઈ ન્યાયાલય અથવા કોઈ જાહેર સેવક અથવા અન્ય વ્યક્તિ કાયદા મુજબ પુરાવા તરીકે સ્વીકારવા માટે બંધાયેલ અથવા સત્તાધિકૃત હોય. કલમ ૧૯૧ સોગંદ ઉપર આપવામાં આવેલા પુરાવા વિષે છે અને કલમ ૧૯૨ ખોટા પુરાવા ઘડવા વિષે છે. જો આપણે આ બાબતને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૧ના દૃષ્ટિકોણથી વિચારીએ, તો જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ

સત્ય કહેવા સોગંદથી બંધાયેલ હોય ત્યારે તે ખોટી સોગંદ કરે, તેનાથી ગુનો પૂર્ણ બને છે, કારણ કે સોગંદનામું સોગંદ હેઠળ કરવામાં આવેલી ઘોષણા છે. તેથી ખોટા પુરાવા આપવાના ગુનાની વ્યાખ્યા સોગંદનામાઓને પણ લાગુ પડે છે. આ ગુનો કલમ ૧૮૨ની અંદર પણ આવી શકે છે. તેમાં અન્ય બાબતો સાથે એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ વ્યક્તિ ખોટું નિવેદન ધરાવતો દસ્તાવેજ એ આશયથી બનાવે કે એવું ખોટું નિવેદન ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવા તરીકે પ્રગટ થાય અને એમ પુરાવામાં પ્રગટ થતાં, એવી કાર્યવાહી દરમિયાન પુરાવાના આધારે મત રચવાનો હોય તેવી કોઈ વ્યક્તિને, એવી કાર્યવાહી ના પરિણામ માટે મહત્વપૂર્ણ કોઈ મુદ્દા અંગે, ભ્રામક મત રચાવવા કારણ બને, તો તે વ્યક્તિએ ખોટા પુરાવા ઘડ્યા ગણાય. જ્યારે બાબન સિંહ અને ધરિરછન કુઅરે તેમના સોગંદનામાઓમાં એવી ઘોષણાઓ કરી, જે વડી અદાલતમાં વિચારણા માટે રજૂ કરવામાં આવી હતી, ત્યારે તેમનો આશય એ હતો કે તે નિવેદનો ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં પુરાવા તરીકે પ્રગટ થાય અને એમ પ્રગટ થતાં અદાલતને સમાધાન વિશે ભ્રામક મત રચાવવા કારણ બને. આ રીતે તેમનો ગુનો ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૮૮ કરતાં કલમો ૧૮૧/૧૮૨ના શબ્દપ્રયોગમાં વધુ આવતો હતો. તેથી તેઓ ઉપરથી જોતા ન્યાયિક કાર્યવાહી માટે ઉપયોગમાં લેવાય તે હેતુસર ખોટા પુરાવા આપવાના અથવા ખોટા પુરાવા ઘડવાના ગુનામાં પ્રથમદર્શિત્યે દોષિત હતા.

૭૫. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવા સંબંધિત કાયદો અમારા અનેક ચુકાદાઓમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. તેથી ચાજુ રામ વિ. રાધે શ્યામ, (૧૯૭૧) ૧ એસ.સી.સી. ૭૭૪, માં આ અદાલતે, પરિચ્છેદ ૭ માં, નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું :

૭. ... ખોટા પુરાવા આપવું અને ખોટાં સોગંદનામા દાખલ કરવું એ નિઃસંદેહ એક દૂષણ છે, જેને કડક હાથે અસરકારક રીતે કાબૂમાં લેવો જરૂરી છે; પરંતુ યોગ્ય કાળજી અને સાવચેતી વિના તથા અનિર્ણાયક અને શંકાસ્પદ સામગ્રીના આધાર પર અત્યંત સહેલાઈથી અને વારંવાર ખોટી સાક્ષી માટે ફરિયાદ પક્ષ શરૂ કરવાથી તેનો મૂળ હેતુ જ નિષ્ફળ બને છે. જ્યારે ન્યાયના હિતમાં ચૂક કરનારને દંડિત કરવું યોગ્ય અને અનુકૂળ માનવામાં આવે ત્યારે જ ફરિયાદ પક્ષનો આદેશ કરવો જોઈએ, માત્ર એટલા માટે નહીં કે નિવેદનમાં કંઈક અચુકતા હોય, જે નિર્દોષ અથવા ગોણા હોઈ શકે. મહત્વપૂર્ણ બાબતે ઈરાદાપૂર્વક ખોટાપણાનું પ્રથમદ્રષ્ટ્યા પ્રકરણ હોવું આવશ્યક છે અને અદાલતને આ બાબતે સંતોષ થવો જોઈએ કે આરોપ માટે વાજબી આધાર છે.

૭૬. તેવી જ રીતે ચંદ્રપાલ સિંહ અને અન્ય વિ. મહારાજ સિંહ અને અન્ય, (૧૯૮૨) ૧ એસ.સી.સી. ૪૬૬ માં, આ અદાલતે, પરિચ્છેદ ૧૪ માં, નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું: “૧૪. હવે અમારી વિચારણા માટે માત્ર કલમ ૧૯૯ હેઠળનો કથિત ગુનો બાકી રહે છે. કલમ ૧૯૯ એવા ઘોષણાપત્રમાં ખોટું નિવેદન કરવા બદલ દંડની જોગવાઈ કરે છે, જે કાનૂન મુજબ પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય હોય.

અમે એ માન્ય રાખીશું કે રેન્ટ કન્ટ્રોલ ઓફિસર સમક્ષ પરિસર ફાળવણીની કાર્યવાહી દરમિયાન દાખલ કરાયેલા સોગંદનામા પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય છે. એવી ફરિયાદ કરવામાં આવે છે કે આ સોગંદનામાં કરાયેલા કેટલાક નિવેદનો ખોટા છે, જોકે ફરિયાદમાં આ હેતુસર કોઈ ચોક્કસ નિવેદનને અલગથી દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. જ્યારે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે કે ન્યાયાલયમાં અથવા કોઈ સરકારી અધિકારી સમક્ષ અથવા અન્ય વ્યક્તિ સમક્ષ પુરાવા તરીકે સ્વીકાર્ય હોય તેવી ઘોષણામાં ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું છે, ત્યારે જે નિવેદન ખોટું હોવાનું કહેવાય છે તે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવું જરૂરી છે અને કોઈ દસ્તાવેજમાં મળતી સત્ય પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં તેની કથિત અસત્યતાનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે, એ દર્શાવીને કે બંને પરિસ્થિતિઓ એકસાથે અસ્તિત્વમાં રહી શકતી નથી, કારણ કે બંનેનો સંબંધ એ જ વ્યક્તિ સાથે છે અને, તેથી, તે પૈકી એક તેની જાણ મુજબ ખોટી હોવી જ જોઈએ. સોગંદનામાં રજૂ કરાયેલા વિરુદ્ધ દાવાઓ, જે અદાલતો દ્વારા પુરાવાનો ભાર કોના પર છે તેના સંદર્ભમાં સ્વીકારવામાં આવે અથવા નકારવામાં આવે, તે ભા.દં.સં.ની કલમ ૧૯૯ હેઠળ આક્ષેપ સ્થાપિત કરવા માટે આધાર પૂરું પાડતા નથી. મુદ્દાને સ્પષ્ટ કરવા માટે, અપીલકર્તા-૧ ચંદ્રપાલ સિંહે એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે પરિસર નં. ૩૮૫/ ૨ ના ભાગરૂપ એક ઓરડાની કબજેદારી તેની પાસે હતી. વિદ્વાન વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશે તમામ વિરુદ્ધ સોગંદનામાઓની તપાસ કર્યા પછી આ દલીલ સ્વીકારી નહોતી. તેનાથી આ નિવેદન ખોટું બની જતું નથી. તેથી માત્ર એટલો જ અનુમાન નીકળે છે કે

ચંદ્રપાલ સિંહે કરેલું નિવેદન, કેસમાં ઉપલબ્ધ અન્ય સંબંધિત પુરાવાઓને જોતા, વિશ્વાસ ઉપજાવતું નહોતું. પુરાવાનું સ્વીકારવું અથવા નકારવું માત્ર એટલા આધારે નકારાયેલા નિવેદનને ખોટું ઠરાવવા માટે પૂરતું માપદંડ નથી. અસત્યતાનો આક્ષેપ ત્યારે જ થઈ શકે જ્યારે સત્ય સ્પષ્ટ અને પ્રગટ રીતે સામે આવતું હોય અને ખોટું નિવેદન કરનાર વ્યક્તિને તેની જાણ હોય. રોજબરોજ અદાલતોમાં સાક્ષીઓના એક સમૂહ દ્વારા કરાયેલા નિવેદનો સ્વીકારવામાં આવે છે અને પ્રતિદાવા નકારવામાં આવે છે. જો આવા તમામ કેસોમાં ભા.દં.સં.ની કલમ ૧૯૯ હેઠળ ફરિયાદો દાખલ થવા દેવામાં આવે, તો માત્ર વિવાદોના પૂરનાં દ્વારા જ ખુલી જશે એવું નહીં, પરંતુ તે નિઃસંદેહ અદાલતી પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ ગણાશે. પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે અમને જણાવ્યું કે ખોટી સાક્ષી આપવાની વૃત્તિ ઘણી વધી રહી છે અને જો અદાલતો દૃઢ પગલા લઈ આવા વ્યક્તિઓ સામે કડક વલણ ન અપનાવે, તો સમગ્ર ન્યાયિક પ્રક્રિયા ઉપહાસનો વિષય બની જશે. આ રજૂઆતમાં અમને કંઈક તર્ક જણાય છે, પરંતુ એટલું જ સત્ય છે કે હતાશ અને અસંતોષગ્રસ્ત વાદકારોને તેમની હતાશાનો વિસર્જન કરવા માટે ફોજદારી અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને સહેલાઈથી આહ્વાન કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. આ પ્રકરણમાં ફરિયાદી એક વકીલ છે. તે રેન્ટ કન્ટ્રોલની કાર્યવાહી દરમિયાન બંને અદાલતોમાં હારી ગયો હતો અને હવે ફોજદારી અદાલતમાં દોડી આવ્યો છે. આ હકીકત પોતે જ ઘણું કહી જાય છે. તેમાં આ હકીકત પણ ઉમેરો કે પક્ષકારો વચ્ચેનો બીજો દાવો ૧૯૭૫ થી લંબિત હતો.

તેથી અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એવો છે કે આ પૃષ્ઠભૂમિમાં ફોજદારી અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને આહ્વાન કરવું કાનૂની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે, અને વડી અદાલતે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૪૮૨ હેઠળની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનું નકારી કાઢતાં આ મહત્વપૂર્ણ હકીકતને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધી નહોતી.”

૭૭. ઉપરોક્ત બંને ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો અને આર.એસ. સુજાથા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૧) ૫ એસસીસી ૬૮૯ માં મંજૂરીપૂર્વક તેમના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતે, આ બે ચુકાદાઓમાં પ્રતિપાદિત કાનૂની સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યા પછી, નીચે મુજબ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો:

૧૮. આ રીતે, ઉપરોક્તમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તપાસ/અવમાનના કાર્યવાહી અદાલત દ્વારા માત્ર અસાધારણ પરિસ્થિતિઓમાં જ આરંભ થવી જોઈએ, જ્યારે અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હોય કે કોઈ પક્ષકારે અદાલત પાસેથી પોતાના હિતનો કોઈ અનુકૂળ આદેશ મેળવવા માટે જાણપૂર્વક ખોટી સાક્ષી આપી હોય. આવી કાર્યવાહી આરંભ કરવા માટે માત્ર અનુમાન અથવા શંકા કરતાં ઊંચા સ્વરૂપના આધાર હોવા આવશ્યક છે. આવા વ્યક્તિ દ્વારા ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનો સ્પષ્ટ પુરાવો હોવો જોઈએ, કારણ કે માત્ર શંકા પરથી ખોટી સાક્ષીનો આરોપ સ્થાપિત કરી શકાય નહીં. વધુમાં, અદાલતે તથ્યોના આધારે આ પણ

નક્કી કરવાનું રહે છે કે જે ગુનો થયેલો જણાય છે તેની તપાસ કરવી ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને આવશ્યક છે કે નહીં.

૭૮. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓના વાચનથી આ સ્પષ્ટ થાય છે કે કંઈક ઇરાદાપૂર્વકનું હોવું જોઈએ – કોઈ નિવેદન ઇરાદાપૂર્વક અને સજાગતાપૂર્વક કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ, જેનું દસ્તાવેજી અથવા અન્ય પ્રકારના નિર્વિવાદ પુરાવા સાથે તુલના કરતાં તે ખોટું હોવાનું જણાય.

૭૯. એ સાચું છે કે સોગંદનામું ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૯૧ ના અથમાં ‘પુરાવો’ છે અને ખોટું સોગંદનામું કરનાર વ્યક્તિ ખોટી સાક્ષી આપવાના ગુનામાં દોષિત બને છે. પરંતુ બાબત અહીં પૂરતી થતી નથી. ખોટી સાક્ષી અંગેની કાર્યવાહી પ્રારંભ કરતાં પહેલાં, સંબંધિત અદાલતે વિચારવું જરૂરી છે કે આવા ફરિયાદ પક્ષને મંજૂરી આપવી ન્યાયહિતમાં યોગ્ય અને જરૂરી છે કે નહીં. આ તબક્કે અદાલતોએ જોવાનું એ છે કે ભારત સંઘે (અહીંના પ્રતિવાદી) કરેલા આક્ષેપોને આધાર આપતો એવો પુરાવો છે કે નહીં, જે રિટ અરજદારો વિરુદ્ધ કાર્યવાહી શરૂ કરવાનું યોગ્ય ઠરાવે; ખાસ કરીને અહીંના રિટ અરજદાર નં. ૧ વિરુદ્ધ, જેણે પોતાના તથા અન્ય રિટ અરજદારો તરફથી સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું; અને એ નથી જોવાનું કે એવો પુરાવો તેની દોષિત ઠેરવણી માટે પૂરતો છે કે નહીં. તેમ છતાં, તેનો અર્થ એ નથી કે અદાલતની પ્રથમદષ્ટિએ એવી માન્યતા ન હોવી જોઈએ કે આરોપી વિરુદ્ધ ફોજદારી કાનૂનનું ચંત્રણ ચલુ કરવા પૂરતા અને વાજબી આધાર ઉપલબ્ધ છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ,

અદાલતે વધુમાં એ પણ જોવાનું છે કે ખોટું નિવેદન જાણપૂર્વક અને સચેત રીતે કરવામાં આવ્યું હતું અને દોષિત ઠેરવણીની સંભાવના વાજબી રીતે સંભવિત અથવા શક્ય છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, ફરિયાદ પક્ષને મંજૂરી આપતાં પહેલાં, મહત્વપૂર્ણ મુદ્દા સંબંધિત અસત્યતાનો પ્રથમદષ્ટિએ કેસ હોવો જરૂરી છે અને અદાલત એ બાબતે સંતોષ પામેલી હોવી જોઈએ કે આરોપ માટે વાજબી પાયો હાજર છે. (જુઓ એસ.પી. કોહલી વિ. પંજાબ અને હરિયાણા વડી અદાલત , એ.આઈ.આર. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૧૭૫૩)

૮૦. આ અદાલતે, મુથુ કરુપ્પન, પોલીસ કમિશનર, ચેન્નઈ વિ. પરિથીઈલમવળુથી અને અન્ય એક ના કેસમાં, જે (૨૦૧૧) ૫ એસસીસી ૪૯૬ માં અહેવાલિત છે, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે :

“૧૫. ખોટું સોગંદનામું દાખલ કરીને ખોટા પુરાવા આપવું એ એક દુષ્પ્રવૃત્તિ છે, જેને કડક હાથે અસરકારક રીતે રોકવી આવશ્યક છે. જ્યારે ન્યાયના હિતમાં દોષિત વ્યક્તિને દંડિત કરવું યોગ્ય અને આવશ્યક માનવામાં આવે ત્યારે ફરિયાદ પક્ષ ચલાવવાનો આદેશ કરવો જોઈએ, પરંતુ વિષયના સારભૂત મુદ્દા પર “જાણપૂર્વકની અસત્યતા” નો પ્રથમદષ્ટિયા કેસ હોવો જોઈએ અને અદાલતને આ આરોપ માટે વાજબી આધાર છે તેવી ખાતરી થવી જોઈએ.

૧૬. અનેક ચુકાદાઓની શ્રેણીમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે તપાસ/અવમાનના કાર્યવાહી અતિશય અસાધારણ પરિસ્થિતિઓમાં જ અદાલત દ્વારા આરંભ થવી જોઈએ, જ્યારે અદાલત એવો મત ધરાવે કે કોઈ

પક્ષકારે અદાલત પાસેથી કોઈ લાભદાયક આદેશ મેળવવા માટે જ્ઞાતપણે ખોટી સાક્ષી આપી છે. આવી કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે માત્ર અનુમાન અથવા શંકા કરતાં ઊંચી કક્ષાના આધારો હોવા આવશ્યક છે. એવા વ્યક્તિ દ્વારા ગુનો કરાયો હોવાનો સ્પષ્ટ પુરાવો હોવો જરૂરી છે, કારણ કે માત્ર શંકાના આધારે ખોટું નિવેદન કર્યાનો આરોપ સ્થાપિત થઈ શકતો નથી; વિશેષ કરીને, અદાલતે તથ્યોના આધારે એ નક્કી કરવું પડે છે કે જે ગુનો થયેલો જણાય છે તેની તપાસ કરવી ન્યાયના હિતમાં યુક્તિસંગત છે કે નહીં.”

૮૧. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ આ અદાલતની ત્રણ- ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ સમક્ષ પ્રિતિશ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્રા, (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૫૩ ના કેસમાં વિચારણા માટે આવી હતી. પ્રિતિશ (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતને એ વિચારવાનું આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું કે, દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૯૫ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરતા પહેલાં દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ પ્રાથમિક તપાસ કરવી અદાલત માટે ફરજિયાત છે કે કેમ અને આગળ, ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી આરંભ કરવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ જે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવે છે તેને સુનાવણીની તક આપવી અદાલત માટે આવશ્યક છે કે કેમ. આ અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો કે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવે તે પહેલાં સંભવિત આરોપીને તક આપવી ફરજિયાત નહોતી, અને પ્રાથમિક તપાસ પોતે પણ ફરજિયાત નહોતી એમ અવલોકન કર્યું. અદાલતે આ પ્રમાણે અવલોકન કર્યું :

“૯. ઉપકલમના વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ જોગવાઈનું મુખ્ય કેન્દ્ર અદાલત દ્વારા એવો અભિપ્રાય રચવાનો છે કે (જેની સમક્ષ કાર્યવાહી થવાની હતી) ન્યાયના હિતમાં એવું કરવું યોગ્ય છે કે પ્રતિત થતો જે ગુનો કરવામાં આવ્યો છે તેની તપાસ થવી જોઈએ. એવો અભિપ્રાય રચવા માટે અદાલતને પ્રાથમિક તપાસ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. આવી પ્રાથમિક તપાસ કરવી જ પડે એવી અનિવાર્યતા નથી. આવી પ્રાથમિક તપાસ કર્યા વિના પણ, જ્યારે અદાલતને એવું પ્રતિત થાય કે તે અદાલતમાં ચાલી રહેલી કાર્યવાહી સંબંધિત કોઈ ગુનો કરવામાં આવ્યો છે, ત્યારે અદાલત એવો અભિપ્રાય રચી શકે છે. આ બાબત નોંધનીય છે કે અદાલત એવો અભિપ્રાય રચે ત્યારે પણ અદાલતે ફરિયાદ કરવી જ જોઈએ એવી ફરજિયાતતા નથી. આ ઉપકલમે અદાલતને તે કરવા સત્તા પ્રદાન કરી છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે અદાલતે સ્વાભાવિક રીતે જ ફરિયાદ કરવી જોઈએ. પરંતુ એકવાર અદાલત એવું કરવાનો નિર્ણય કરે, ત્યારબાદ અદાલતે હકીકતોની પરિસ્થિતિના આધારે એવો નિષ્કર્ષ નોંધવો જોઈએ કે ન્યાયના હિતમાં તે ગુનાની વધુ તપાસ થવી યોગ્ય છે. આવા નિષ્કર્ષ સુધી પહોંચવા માટે અદાલતને પ્રાથમિક તપાસ કરવી જરૂરી જણાય, તો અદાલતને તે કરવું હંમેશા ખુલ્લું છે, જોકે આવી કોઈ પ્રાથમિક તપાસનો અભાવ અદાલતે પોતાના અભિપ્રાય અંગે નોંધેલા નિષ્કર્ષને અમાન્ય બનાવતો નથી. ફરી એકવાર યાદ રાખવું જોઈએ કે ઉપકલમમાં કલ્પિત પ્રાથમિક તપાસનો હેતુ કોઈ નિશ્ચિત વ્યક્તિ દોષિત છે કે નહીં તે શોધવાનો નથી. તેના વિપરીત,

અદાલત આવી તપાસ કરવાની પસંદગી કરે તો પણ, પ્રાથમિક તપાસનો હેતુ માત્ર એટલો જ છે કે જે ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું પ્રતિત થાય છે તેની તપાસ કરવી ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરવું.

૧૦. “તપાસ” ની વ્યાખ્યા સંહિતાની કલમ ૨(૭) માં “મેજિસ્ટ્રેટ અથવા અદાલત દ્વારા આ સંહિતા હેઠળ કરવામાં આવતી, વિચારણાથી ભિન્ન, દરેક તપાસ” તરીકે કરવામાં આવી છે. તેનો અર્થ વિચારણા-પૂર્વ તપાસ એવો થાય છે, અને વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં તેનો અર્થ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કરવામાં આવનાર તપાસ એવો થાય છે. જે અદાલત એવો અભિપ્રાય બનાવે છે કે, પ્રાથમિક તપાસ કરીને અથવા તેના વિના, ન્યાયહિતમાં કોઈ ગુનાના સંબંધમાં તપાસ થવી અનુકૂળ છે, તે અદાલતે સંબંધિત પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટને લેખિતમાં ફરિયાદ કરવી પડે છે. કારણ કે સંબંધિત ગુનાઓ તમામ સંહિતાના “વૉરંટ કેસ” [કલમ ૨(૧૦) માં વ્યાખ્યાયિત મુજબ] ના વ્યાપમાં આવે છે, તેથી સંબંધિત મેજિસ્ટ્રેટે સંહિતાના અધ્યાય ૧૯ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું પડે છે. આ સંદર્ભમાં અમે ઉલ્લેખ કરી શકીએ કે સંહિતાની કલમ ૩૪૩ નિર્દેશ કરે છે કે કલમ ૩૪૦ હેઠળ જેને ફરિયાદ કરવામાં આવે છે તે મેજિસ્ટ્રેટ તે કેસનો એવો વ્યવહાર કરશે જાણે કે તે પોલીસ અહેવાલ પર સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હોય. આવી સ્થિતિમાં, મેજિસ્ટ્રેટ ફરિયાદ પ્રાપ્ત થતા સંહિતાની કલમ ૨૩૮ થી કલમ ૨૪૩ મુજબ કાર્યવાહી કરશે.

૧૧. સંહિતાની કલમ ૨૩૮ કહે છે કે મેજિસ્ટ્રેટે શરૂઆતમાં પોતાની જાતને સંતોષ આપવો કે તમામ સંબંધિત દસ્તાવેજોની નકલો આરોપીને પૂરી પાડવામાં આવી છે. કલમ ૨૩૯ મુજબ મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદ તથા તેના સાથે મોકલવામાં આવેલા દસ્તાવેજોનું વિચારણા કરવું ફરજિયાત છે. તેને જરૂરી લાગે તેવી હદ સુધી તે આરોપીની પૂછપરછ પણ કરી શકે છે. ત્યારબાદ, આરોપી સામેના આક્ષેપો આધારવિહોળા છે કે નહીં તે વિચારવા માટે મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદ પક્ષ અને આરોપી બંનેને સાંભળવા પડે છે. જો તેને આક્ષેપો આધારવિહોળા હોવાનું જણાય, તો તે તબક્કે તેના કારણો નોંધાવી આરોપીને મુક્ત કરવાનો હોય છે. સંહિતાની કલમ ૨૪૦ કહે છે કે જો ઉપરોક્ત તપાસમાં મેજિસ્ટ્રેટ એવો મત ધરાવે કે આરોપીએ ગુનો કર્યો હોવાનું અનુમાન કરવા માટે આધાર છે, તો તેને આરોપી વિરુદ્ધ લેખિત આરોપ ઘડવાનો હોય છે. એવો આરોપ ત્યારબાદ આરોપીને વાંચી સંભળાવવો અને સમજાવવો તથા તેને પૂછવું કે તે આરોપિત ગુનામાં દોષ સ્વીકારે છે કે નહીં. જો તે દોષ સ્વીકારતો ન હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટે પછી કાર્યવાહી આગળ ધપાવી વિચારણા ચલાવવાની હોય છે. ત્યાં સુધી મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તપાસ ચાલુ રહે છે.

૧૨. આમ, જેના વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તે વ્યક્તિને, તેની સામે ગુનાનો વિચારણા માટે ચલાવવો જોઈએ કે નહીં તે બાબતે સાંભળવામાં આવવાનો કાનૂની હક છે, પરંતુ એવો કાનૂની હક માત્ર ત્યારે જ કલ્પિત છે જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ આરોપીને પોતાની સમક્ષ હાજર થવા માટે બોલાવે. ત્યારબાદ સંબંધિત

વ્યક્તિને સંહિતાની કલમ ૨૩૯ હેઠળ કલ્પિત પૂર્વ-વિચારણા તપાસમાં ભાગ લેવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે. તેના માટે મેજિસ્ટ્રેટને એથી સંતોષવામાં ખુલ્લું છે કે તેની વિરુદ્ધના આક્ષેપો નિરાધાર છે અને તે મુક્ત કરવાની હકદાર છે.

૧૩. ઉપર દર્શાવેલી યોજનાથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે જે વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ તે અદાલત મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરીને ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી શરૂ કરી શકે, તેવી વ્યક્તિઓને સાંભળવાની તક આપવાની કોઈ કાયદેસર આવશ્યકતા નથી. અપીલકર્તા તરફના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે ભલે પ્રાથમિક તપાસના તબક્કે આવી તક આપવાની કોઈ વિશિષ્ટ કાયદેસર જોગવાઈ ન હોય, છતાં સંહિતાની કલમ ૩૪૧ હેઠળ આદેશથી વ્યથિત કોઈપણ વ્યક્તિને અપીલની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તે આ પ્રાથમિક તપાસમાં ભાગ લેવાના તેના અધિકારનું સૂચક છે.

૧૪. સંહિતાની કલમ ૩૪૧ તે પક્ષકારને, જેના અરજી પર અદાલતે ફરિયાદ કરવાના અંગે નિર્ણય કર્યો હોય કે નિર્ણય ન કર્યો હોય, તેમજ જેની વિરુદ્ધ આવી ફરિયાદ કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હોય તે પક્ષકારને પણ, પૂર્વોક્ત અદાલત જેના અધિનસ્ત હોય તેવી અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવાની સત્તા આપે છે. પરંતુ માત્ર એટલા માટે કે આવી અપીલની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તેનાથી એવો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો આધાર બનતો નથી કે ફરિયાદ કરવાથી પૂર્વે અદાલત ઉપર કાનૂની બાધ્યતા છે કે જે વ્યક્તિઓ વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરવામાં આવવાની હોય તેમને સાંભળવાની તક આપવામાં આવે.

ફોજદારી કાર્યવાહી માં કોઈ વ્યક્તિને આરોપી તરીકે ગોઠવવી જોઈએ કે નહીં તે અંગે નિષ્કર્ષે પહોંચવા માટે સંહિતામાં અન્ય જોગવાઈઓ પણ છે, પરંતુ તેવી બહોળી સંખ્યાની કાર્યવાહીઓમાં સંભવિત આરોપીને સાંભળવાની તક આપવાની કોઈ કાનૂની બાધ્યતા અદાલત પર અથવા સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ પર મૂકવામાં આવેલી નથી. કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં, અપીલકર્તાએ અગાઉ જણાવ્યા મુજબ વડી અદાલત સમક્ષ અપીલ દાખલ કરીને સંહિતાની કલમ ૩૪૧ની જોગવાઈઓ હેઠળ ઉપલબ્ધ તકનો પહેલેથી જ લાભ લીધો છે.

X X X X

૧૮. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના ઉક્ત અભિપ્રાય સાથે અમે સહમત થઈ શકતા નથી, કારણ કે તે એવો ભ્રમ રાખીને અપનાવવામાં આવ્યો હતો કે ગુનાની બાબતે તપાસ કરવાનો આદેશ આપવાનો નિર્ણય, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, તેને દોષિત ઠેરવવા સમાન ગણાશે, ભલે તે દોષિત હોવાનો નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટપણે ન હોય તો પણ તે તેના દોષ અંગેના નિષ્કર્ષની ખૂબ નજીક પહોંચે છે. અમે અગાઉ દર્શાવ્યું છે કે પ્રારંભિક તપાસ ચલાવવાનો હેતુ ક્યારેય એવો નથી. ન્યાયના હિતમાં તપાસ થવી યોગ્યતા-સંગત છે કે નહીં તે પ્રશ્નનો નિર્ણય લેવા માટે સંભવિત આરોપીની હાજરી અદાલત માટે આવશ્યક નથી. અમને કેટલીક અન્ય વડી અદાલતોના એવા નિર્ણયો પણ મળ્યા છે, જેમાં એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે કે જેમની વિરુદ્ધ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી છે તેવા વ્યક્તિઓને પ્રારંભિક તપાસમાં ભાગ લેવાનો એવો કોઈ અધિકાર નથી (જુઓ

એમ. મુથુસ્વામી વિ. સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટેબ્લિશમેન્ટ [૧૯૮૫ ક્રિ એલ.જે. ૪૨૦ (મદ્રાસ)]).”

(ભાર આપવામાં આવ્યો)

૮૨. એમ.એસ. શેરિફ અને અન્ય વિ. મદ્રાસ રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૩૯૭ માં, આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે જણાવ્યું હતું કે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ આદેશ પસાર કરતી વખતે અદાલતે વ્યક્તિઓના દોષિતપણાં અથવા નિર્દોષિત્વ અંગે કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવો જોઈએ નહીં. તે તબક્કે થતી કાર્યવાહીનો હેતુ કોઈ ગુનો આચરાયો હતો કે નહીં અથવા તે કોણે આચર્યો હતો તે શોધવાનો નથી. તેનો વ્યાપ એટલો મર્યાદિત છે કે ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે અદાલત તે સમયે નક્કી કરી શકે કે આ બાબતે ફોજદારી અદાલત દ્વારા તપાસ જરૂરી છે અને ન્યાયના હિતમાં તેવી તપાસ કરાવવી યોગ્ય છે કે નહીં. બંધારણીય પીઠના આ નિર્ણયનું અનુસરણ પ્રીતિશ (સુપ્રા) માં પણ કરવામાં આવ્યું છે, જેમાં નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું છે કે અદાલત જ્યારે કલમ ૩૪૦ હેઠળ ફરિયાદ કરવાની ઠરે છે, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ જેના વિરુદ્ધ ફરિયાદ કરવાની હોય તે વ્યક્તિના દોષિતપણાં કે નિર્દોષિત્વ અંગે કોઈ નિષ્કર્ષ નોંધવાનો તેનો હેતુ નથી.

૮૩. અમે આ અદાલતના આરિશ અસગર કુરેશી વિ. ફરીદ અહમદ કુરેશી અને અન્યના કેસમાં આપેલા, (૨૦૧૯) ૧૮ એસીસી ૧૭૨ માં અહેવાલિત, નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી તેના પર આધાર રાખી શકીએ છીએ, જેમાં આ

અદાલતે દંપ્રસંની કલમ ૩૪૦ ને કલમ ૧૮૫(૧)(બી) સાથે વાંચતાં તેની હેઠળ કાર્યવાહી આરંભ કરવા માટેની આવશ્યક શરતો અંગે ચર્ચા કરી અને સમજૂતી આપી હતી. આ અદાલતે વિશેષ ભાર બે શબ્દો, એટલે કે “જાણપૂર્વક” અને “ઘરાણાપૂર્વક” પર મુક્યો હતો. આ અદાલતે કાર્યવાહી આરંભ કરવા માટે નિર્વિવાદ પુરાવાની આવશ્યકતા અંગે ચર્ચા કરી હતી. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, આ અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે કોઈ નિવેદન જાણપૂર્વક અને જાગૃતપણે કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ અને તેની તુલના નિર્વિવાદ પુરાવા, દસ્તાવેજ અથવા અન્ય, સાથે કરતાં તે ખોટું હોવાનું જણાઈ આવવું જોઈએ. અમે આ અદાલતે કરેલા સંબંધિત અવલોકનો ઉદ્ઘૃત કરીએ છીએ:—

૧૦. આથી, આ ચુકાદાઓના વાચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તેમાં કંઈક ઘરાણાપૂર્વકનું હોવું જોઈએ — એવું નિવેદન ઘરાણાપૂર્વક અને જ્ઞાનપૂર્વક કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ, જેનું ખોટું હોવું દસ્તાવેજ અથવા અન્ય પ્રકારના નિર્વિવાદ પુરાવા સાથે તેની તુલના કરતાં બહાર આવે. વર્તમાન કેસના તથ્યોમાં, એ સ્પષ્ટ છે કે અગાઉથી જામીન માટેની અરજીમાં કરાયેલ નિવેદનનું નિર્વિવાદ પુરાવા સામે પરીક્ષણ થઈ શકતું નથી, કારણ કે હજી સુધી પુરાવો લેવામાં આવ્યો નથી. વધુમાં, ૧૨.૧૧.૨૦૧૧ તારીખનો અહેવાલ, જે તપાસ અધિકારી દ્વારા એફ.આઈ.આર. નોંધાયા પછી માત્ર બે દિવસમાં રજૂ કરાયેલ પ્રાથમિક તપાસ અહેવાલના સ્વરૂપનો છે, તેને કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં અગાઉથી જામીન માટેની

અરજીમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોના વિરુદ્ધ નિર્વિવાદ પુરાવા તરીકે માનવામાં આવી શકતો નથી. ...

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૮૪. જોકે, ત્યારબાદના ચુકાદામાં, શરદ પવાર વિ. જગમોહન દાલમિયા, (૨૦૧૦) ૧૫ એસ.સી.સી. ૨૯૦ ના મામલામાં, ઉપરોક્ત સમાન પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતાં, આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

“૭. બંને પક્ષોના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલને સાંભળ્યા પછી અને અભિલેખના અવલોકન બાદ, અમારો વિચારીને બનેલો અભિપ્રાય એવો છે કે પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૬ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરવાની દિશા આપતા પહેલાં, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ કલ્પિત મુજબ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પ્રાથમિક તપાસ ચલાવવી આવશ્યક હતી અને પ્રતિવાદીઓને સાંભળવાની તક પણ આપવી આવશ્યક હતી, જે સ્વીકાર્ય રીતે કરવામાં આવ્યું નહોતું.

૮. તેથી, ન્યાયના હિતમાં, અમે આ અપીલો મંજૂર કરીએ છીએ, પ્રતિવાદી ૧-વાદી દ્વારા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ દાખલ કરાયેલ અરજીમાં વડી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ વિવાદિત આદેશ રદ કરીએ છીએ અને મામલો શીખેલા એકલ ન્યાયાધીશને પરત મોકલીએ છીએ જેથી તે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળની અરજીનો કાયદા અનુસાર

નવેસરથી નિર્ણય કરે, અને જેમના વિરુદ્ધ શીખેલા એકલ ન્યાયાધીશે તપાસનો આદેશ કર્યો હતો તે પ્રતિવાદીઓને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા પછી નિર્ણય કરે.”

૮૫. ત્યારબાદ, પ્રિતિશ (સુપ્રા) માં આવેલ ચુકાદા પર આ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની પીઠ દ્વારા અમરસંગ નાથાજી (સુપ્રા) માં આધાર રાખવામાં આવ્યો. દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ અદાલતે ફરિયાદ નોંધાવવાની જે પ્રક્રિયા અપનાવી હતી તેની ચુક્તિસંગતતા અંગે વિચાર કરતી વખતે, અમરસંગ નાથાજી માં પીઠે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૭. ન્યાયના હિતમાં તપાસ કરવી યોગ્ય છે એવી અદાલત દ્વારા મતની રચના કરવાની પ્રક્રિયામાં, માત્ર એટલી જ આવશ્યકતા હોવી જોઈએ કે જે ગુનો થયેલો હોવાનું પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ જણાય છે તે અંગે અદાલતને પ્રાથમિક સંતુષ્ટિ હોય. અદાલત માટે પ્રાથમિક તપાસ કરવાનો અધિકાર ખુલ્લો છે, તેમ છતાં તે ફરજિયાત નથી. જો અન્યથા અદાલત એવો મત રચવાની સ્થિતિમાં હોય કે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા ની કલમ ૩૪૦ હેઠળ ઉદ્દેશિત પ્રકારનો ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું અદાલતને જણાય છે, તો અદાલત પ્રાથમિક તપાસમાંથી મુક્તિ આપી શકે છે. જે ગુનો થયેલો હોવાનું જણાય છે તે અંગે એવો મત રચાયા પછી પણ, નિયમિત રીતે હંમેશાની બાબત તરીકે ફરિયાદ દાખલ કરવી ફરજિયાત નથી. (જુઓ પ્રિતીશ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર [પ્રિતીશ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, (૨૦૦૨) ૧ એસ.સી.સી. ૨૫૩)

૮૬. સમાન શક્તિ ધરાવતા આ અદાલતના બે નિર્ણયોમાં, અર્થાત્ પ્રીતિશ (ઉપરોક્ત) અને શરદ પવાર (ઉપરોક્ત), વચ્ચેનો સંઘર્ષ આ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. જસબીર સિંહ, (૨૦૨૦) ૧૨ એસસીસી ૯૬ ના કેસમાં નોંધ્યો હતો. આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે અંતે આ પ્રશ્નને વિશાળ ખંડપીઠ સમક્ષ મોકલવો યોગ્ય માન્યો હતો. અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

“૧૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં, શરદ પવાર (ઉપરોક્ત) માં ત્રણ- ન્યાયાધીશીય પીઠના નિર્ણયમાં, સી.આર.પી.સી.ની કલમ ૩૪૦ હેઠળ પ્રાથમિક તપાસની આવશ્યકતા અંગે પ્રીતિશ (ઉપરોક્ત) માં સમક્ષ પીઠ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાયથી તે કેમ ભિન્ન થઈ રહ્યું હતું તે અંગે કોઈ કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું નહોતું, તેમજ આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા ઈકબાલ સિંહ મરવાહ (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલી ટિપ્પણીઓના પ્રકાશમાં પણ, અમને આવશ્યક જણાય છે કે વર્તમાન મામલો વિશાળ પીઠ સમક્ષ તેના વિચારાર્થે મુકવામાં આવે, ખાસ કરીને નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવા માટે:

૧૪. ૧(૧) શું ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૪૦ મુજબ, સંહિતાની કલમ ૧૯૫ હેઠળ અદાલત દ્વારા ફરિયાદ કરવામાં આવે તે પહેલાં સંભવિત આરોપી સામે પ્રાથમિક તપાસ હાથ ધરવી અને તેને સાંભળવાની તક આપવી અનિવાર્ય બનાવવામાં આવી છે?

૧૪. ૨(૨) આવી પ્રારંભિક તપાસનો વ્યાપ અને પરિધિ શું છે?”

૮૭. એવું જણાય છે કે ઉપરોક્ત બે પ્રશ્નો અંગે વિશાળ પીઠ સમક્ષ કરવામાં આવેલ સંદર્ભ હજી પણ બાકી છે.

૮૮. તેમ છતાં, ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં, અર્થાત્ ન્યાયના હિતમાં લેખિત અરજદારો વિરુદ્ધ ખોટી શપથપૂર્વકની સાક્ષી માટે કાર્યવાહી આગળ વધારવી યોગ્ય રહેશે કે કેમ, તે મુદ્દા પર અમે વધુ વિસ્તૃત વિચાર કરવાની મનશા રાખતા નથી. અમે આપું એટલા માટે કહી રહ્યા છીએ કે અમે આ મુદ્દાને વધુ ઉગ્ર બનાવવાનું ઇચ્છતા નથી. અમે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહી ચૂક્યા છીએ કે આ અત્યંત ગંભીર બાબત છે, કારણ કે તેનો સીધો સંબંધ રાષ્ટ્રની સુરક્ષા સાથે છે.

૮૯. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં, અમારી દૃષ્ટિમાં બીજો એક મુદ્દો પણ છે. અમે આઈ.પી.સી.ની કલમ ૨૧૧નું અવલોકન કરવાની દરખાસ્ત કરીએ છીએ. આઈ.પી.સી.ની કલમ ૨૧૧ નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:—

“ કલમ ૨૧૧ . ઇજા પહોંચાડવાના હેતુથી કરવામાં આવેલ ગુનાનો ખોટો આક્ષેપ.—જે કોઈ, કોઈ વ્યક્તિને ઇજા પહોંચાડવાના હેતુથી, તે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરે છે અથવા શરૂ કરાવે છે, અથવા કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો છે એવો ખોટો આક્ષેપ કરે છે, જ્યારે તેને જાણ હોય કે તે વ્યક્તિ વિરુદ્ધ આવી કાર્યવાહી અથવા આક્ષેપ માટે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા કાયદેસર આધાર નથી, ત્યારે તેને બંને પ્રકારની કેદમાંથી કોઈ એક પ્રકારની કેદથી, જેની મુદત બે વર્ષ સુધી થઈ શકે છે, અથવા દંડથી, અથવા બંનેથી, દંડિત કરવામાં આવશે; અને જો આવી

ફોજદારી કાર્યવાહી મૃત્યુદંડ, [આજીવન કેદ], અથવા સાત વર્ષ અથવા તેથી વધુ મુદતની કેદથી દંડનીય એવા ગુનાના ખોટા આક્ષેપના આધારે શરૂ કરવામાં આવી હોય, તો તેને બંને પ્રકારની કેદમાંથી કોઈ એક પ્રકારની કેદથી, જેની મુદત સાત વર્ષ સુધી થઈ શકે છે, દંડિત કરવામાં આવશે અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.”

૯૦. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ લાગુ કરવા માટેના આવશ્યક તત્વો એ છે કે ફરિયાદમાં કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનો ખોટો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોવો જોઈએ. ફરિયાદી, ફરિયાદ આપતી વખતે, તે જાણતો હોવો જોઈએ કે તે વ્યક્તિ સામે આરોપ મૂકવા માટે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા કાયદેસર આધાર નથી. આવી ફરિયાદ કોઈ વ્યક્તિને હાનિ પહોંચાડવાના હેતુથી કરવામાં આવેલી હોવી જોઈએ.

૯૧. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા એ ગુનાના “આરોપ” કરવાની ક્રિયા શું ગણાય અથવા “ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ” કઈ બાબતને કહેવાય તેની વ્યાખ્યા આપતી નથી. પરંતુ, અમારી મતે, આ કલમમાં આવેલો ખોટો “આરોપ” કોઈ સંકુચિત અથવા તંત્રશાસ્ત્રીય અર્થમાં સમજવો નહીં, પરંતુ તેના સામાન્ય અર્થમાં સમજવો જોઈએ, અર્થાત્ કાયદાથી તેની તપાસ કરવા અથવા તેના સંબંધમાં કોઈ પગલાં લેવા બંધાયેલ સત્તાધિકારી સમક્ષ કરવામાં આવેલો ખોટો આક્ષેપ; જેમ કે તપાસ અથવા અન્ય કાર્યવાહી કરાવવા હેતુથી તેની માહિતી ઉચ્ચ સત્તાધિકારીઓને આપવી, અને ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ તેમાં

ફોજદારી કાયદાને કાર્યરત કરવાનું પણ સમાવેશ કરે છે. બન્ને અભિવ્યક્તિઓનું સ્વરૂપ અને તેમની વચ્ચેનો ભેદ કલકત્તા વડી અદાલતની પૂર્ણ ખંડપીઠે કરીમ બક્ષ વિ. ક્વીન એમ્પ , ૧૭ સી. ૫૭૪ ના મામલામાં આપેલા નિર્ણયમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સમજાવ્યો છે. તેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે એવો આરોપ હોઈ શકે છે જે ફોજદારી કાર્યવાહીની સ્થાપના જેટલો ન બને “અને એવી ફોજદારી કાર્યવાહી પણ હોઈ શકે છે જેમાં અનિવાર્ય રીતે કોઈ ગુનાનો ‘આરોપ’ સમાવેશ થતો ન હોય.” પહેલાના ઉદાહરણ તરીકે તેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે દાદ મેળવવા માટે કાર્યવાહી કરવાની મંજૂરી મેળવવાના હેતુથી સિવિલ અદાલતના ન્યાયાધીશને અથવા અન્ય પ્રકારના જાહેર અધિકારીઓને કરવામાં આવેલો આરોપ આરોપ તો ગણાય, “પરંતુ તે ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ નથી.” વધુમાં, તેમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે પીડિત વ્યક્તિ ફોજદારી કાયદાને કાર્યરત કરવા માટે અથવા તો આરોપ કરીને, અથવા સંહિતાની ભાષામાં પોલીસને માહિતી આપીને (કલમ ૧૫૪ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા) “અથવા તે” આરોપ મૂકી શકે, અથવા જેમ સંહિતા તેને કહે છે, મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરિયાદ (કલમ ૧૮૦ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા) કરી શકે.”

૮૨. ઉપરોક્ત ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ નો અમે ઉલ્લેખ કરી રહ્યા છીએ, તે હકીકત ધ્યાનમાં રાખીને કે લેખિત અરજદારોએ જુદા જુદા પોલીસ સ્ટેશનોમાં નોંધાવેલ પ્રથમ માહિતી અહેવાલોની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તપાસના અંતે તપાસ એજન્સી એ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે પોલીસ દળની

કોઈ ભૂમિકા નહોતી, પરંતુ નક્સલીઓ હત્યાકાંડ માટે જવાબદાર હતા. પ્રથમ દૃષ્ટ્યે, એવું કહી શકાય કે પોલીસ દળ દ્વારા કથિત હત્યાકાંડ અંગે પ્રથમ જાણ કરનારાઓએ પોલીસને ખોટી માહિતી આપી હતી.

૯૩. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો આકર્ષિત થાય તે માટે પૂર્ણ થવા આવશ્યક તત્વો આ અદાલતે સંતોષ સિંહ અને અન્ય વિ. ઈજ્ઞાર હુસેન અને અન્ય, (૧૯૭૩) ૨ એસ.સી.સી. ૪૦૬ માં સ્પષ્ટ કર્યા હતા. સંબંધિત પરિચ્છેદ નીચે ઉતારવામાં આવે છે:

“૧૦. ... આ કલમ, જેમ તેની હાંસિયાની નોંધ દર્શાવે છે, ઈજા પહોંચાડવાના આશયથી કરવામાં આવેલ ગુનાનો ખોટો આક્ષેપ દંડનીય બનાવે છે. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળના ગુનાનો આવશ્યક ઘટક એ છે કે કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડવાના આશયથી તેની સામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા શરૂ કરાવવી, અથવા સમાન આશયથી કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું ખોટું આક્ષેપ કરવું, જ્યારે એવી કાર્યવાહી અથવા આવા આક્ષેપ માટે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા કાયદેસર આધાર નથી તે જાણતા હોવા છતાં. ખોટી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા શરૂ કરાવવી તે ખોટા આક્ષેપને અનુમાનિત કરે છે, પરંતુ ખોટો આક્ષેપ તો એવી પરિસ્થિતિમાં પણ કરવામાં આવી શકે છે જ્યાં કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહીનું પરિણામ ન આવે. શ્રી કોહલીએ નિખાલસપણે સ્વીકાર્યું છે કે અપીલકર્તાએ કોઈ વ્યક્તિ સામે કોઈ

ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરી હોવાનું કહી શકાય નહીં. તેથી ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧નો એ ભાગ બાદ થાય છે. હવે, આ કલમમાં આવેલ “ખોટો આક્ષેપ કરે છે” એવો પ્રયોગ, અમારા મત મુજબ, ફોજદારી વિચારણા દરમિયાન ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી તરીકે કોઈ આરોપી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ખોટા પુરાવા આપવાનો અર્થ આપી શકતો નથી. “ખોટો આક્ષેપ કરવો” નો અર્થ એવો મૂળ અથવા પ્રારંભિક આરોપ હોવો જોઈએ, જે ફોજદારી તપાસની યાંત્રિક પ્રક્રિયાને ગતિમાં મૂકે અથવા ગતિમાં મૂકવાનો પ્રયત્ન કરે; અને એવો અર્થ નહીં કે તે વિચારણામાં ઘડાયેલા આક્ષેપના સમર્થનમાં નિવેદન આપી ખોટા આક્ષેપને સાબિત કરવા માટે બોલવું. “ખોટો આક્ષેપ કરે છે” શબ્દોને “ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી” એવા પ્રયોગ સાથે વાંચવાના રહે છે. આ બંને પ્રયોગો, સમાન પ્રકારના અર્થ માટે ગ્રાહ્ય હોઈ, તેમના સહજ સંબંધિત અર્થમાં ઉપયોગમાં લેવાયા હોવાનું માનવું જોઈએ. તેઓ એકબીજામાંથી જાણે તેમ પોતાનો સ્વભાવ અને વિષયવસ્તુ ગ્રહણ કરે છે. એવું જણાય છે કે ફોજદારી કાયદામાં જેમ સામાન્ય રીતે સમજાય છે તેવા તકનીકી અર્થમાં તેમનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી ખોટો આક્ષેપ આરંભમાં કોઈ સત્તાધિકારી વ્યક્તિ સમક્ષ અથવા એવા કોઈ વ્યક્તિ સમક્ષ કરવો જોઈએ, જે યોગ્ય કાર્યવાહી દ્વારા ગુનેગારને દંડિત કરાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં હોય. અન્ય શબ્દોમાં, તે અથવા તો ફરિયાદમાં સમાયેલ હોવો જોઈએ અથવા તો પોલીસ

અધિકારીને, અથવા જેમની વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે તે વ્યક્તિ ઉપર સત્તા ધરાવતા અધિકારીને, ફોય ગુનાના અહેવાલમાં સમાયેલ હોવો જોઈએ. “આક્ષેપ” રચવા માટેનું નિવેદન ફોજદારી કાયદાને ગતિમાં મૂકવાના આશય અને હેતુ સાથે કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ. ...”.

૯૪. આ રીતે, સન્તોષ સિંહ વિ. ઇઝહાર હુસૈન (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે સમજાવ્યા મુજબ, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળના ગુનાનો આવશ્યક ઘટક એ છે કે કોઈ વ્યક્તિને ઈજા પહોંચાડવાના આશયથી, અથવા તે જ પ્રકારના આશયથી કોઈ વ્યક્તિએ ગુનો કર્યો હોવાનું ખોટી રીતે આરોપિત કરવા માટે, તેની સામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા શરૂ કરાવવી, જ્યારે એવો કાર્યવાહી અથવા આરોપ માટે કોઈ ન્યાયસંગત અથવા કાયદેસર આધાર નથી તે બાબતનું જ્ઞાન હોય. ખોટી ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવી અથવા શરૂ કરાવવી તેમાં ખોટા આરોપનો સમાવેશ થાય છે, પરંતુ ખોટો આરોપ તો એવી સ્થિતિમાં પણ લગાવવામાં આવી શકે છે જ્યારે તેના પરિણામે કોઈ ફોજદારી કાર્યવાહી ઉપસ્થિત થતી નથી. હવે, આ કલમમાં આવેલ “ખોટી રીતે આરોપ મૂકે છે” એવો શબ્દપ્રયોગ, અમારી દ્રષ્ટિએ, ફોજદારી વિચારણા દરમિયાન આરોપી વ્યક્તિ વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી તરીકે ખોટું સાક્ષ્ય આપવાનો અર્થ આપી શકતો નથી. “ખોટી રીતે આરોપ મૂકાશે” તેનો અર્થ મૂળ અથવા પ્રારંભિક આક્ષેપ એવો જ થવો જોઈએ કે જે ફોજદારી તપાસની પ્રક્રિયાને ગતિમાં મૂકે છે અથવા મૂકી દેવા પ્રયત્ન કરે છે; અને તેનો અર્થ એ નથી કે તે

વિચારણામાં ઘડાયેલા આરોપના સમર્થનમાં જુબાની આપી ખોટા આરોપને સાબિત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો. “ખોટી રીતે આરોપ મૂકે છે” એવા શબ્દોનું વાંચન “ફોજદારી કાર્યવાહીનો પ્રારંભ” એવા શબ્દપ્રયોગ સાથે કરવાનું રહે છે. આ બંને શબ્દપ્રયોગો સમાન અર્થક્ષેત્ર ધરાવતા હોવાથી, તેઓને પરસ્પર સંબંધિત અર્થમાં ઉપયોગમાં લેવાયા હોવાનું માનવું જોઈએ. જાણે તેઓ એકબીજામાંથી જ પોતાનો રંગ અને વિષયવસ્તુ મેળવે છે. આપણા ફોજદારી કાયદામાં સામાન્ય રીતે જેમ સમજવામાં આવે છે, તેમ તેઓ ટેકનિકલ અર્થમાં ઉપયોગમાં લેવાયા હોય એમ જણાય છે. તેથી, ખોટો આરોપ શરૂઆતમાં સત્તાવાળું સ્થાન ધરાવતી વ્યક્તિ સમક્ષ અથવા યોગ્ય કાર્યવાહી દ્વારા અપરાધીને દંડિત કરાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં રહેલી વ્યક્તિ સમક્ષ મૂકાયેલો હોવો જોઈએ. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, તે અથવા તો ફરિયાદમાં સમાવવામાં આવેલો હોવો જોઈએ અથવા સંજોય ગુનાની જાણ પોલીસ અધિકારીને કે તે વ્યક્તિ ઉપર સત્તા ધરાવતા અધિકારીને કરવામાં આવેલા અહેવાલમાં, જેના વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે. “આરોપ” રચાય તે માટેનું નિવેદન ફોજદારી કાયદાને ગતિમાં મૂકવાના ઈરાદા અને ઉદ્દેશ સાથે કરવામાં આવેલું હોવું જોઈએ.

૯૫. આ પ્રમાણે, ઉપરોક્ત ચર્ચા મુજબ અંતરિમ અરજીમાં કરવામાં આવેલા દાવાઓના સંદર્ભમાં, કાયદા અનુસાર યોગ્ય પગલાં લેવા અંગે અમે છત્તીસગઢ રાજ્ય/સી.બી.આઈ. (સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન) પર છોડીએ છીએ. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે તે માત્ર ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ

૨૧૧ હેઠળના ગુના પૂરતું મર્યાદિત રહેશે નહીં. ભારતીય દંડ સંહિતા હેઠળ આપરાધિક સાજિશનો કેસ અથવા અન્ય કોઈ ગુનો પણ પ્રકાશમાં આવી શકે છે. આવા પગલાં/કાર્યવાહીઓ અંગે અમે કોઈ અંતિમ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો છે એમ સમજવું નહીં. સમગ્ર મુદ્દાની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને તે મુજબ કાર્યવાહી કરવા બાબત અમે છત્તીસગઢ રાજ્ય/સી.બી.આઈ.ના ઉત્તમ વિવેકાધિકાર પર છોડીએ છીએ. તેથી, ઉપરોક્ત વિષયક આંતરવર્તીય અરજીમાં પેરા ૬૭(બી) મુજબ પ્રાર્થિત રાહત અત્રે મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૯૬. ઉપરોક્ત બાબતે ચર્ચા કરતી વખતે અમે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૯૫ પ્રત્યે અજાણ રહ્યા નથી. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે વર્તમાન કેસના તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતાં, જો અંતે છત્તીસગઢ રાજ્ય/સી.બી.આઈ. ઉપર ચર્ચાયેલ મુજબ કાયદા અનુસાર યોગ્ય કાર્યવાહી કરવાનો નિર્ણય કરે, તો ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૯૫નો પ્રતિબંધ લાગુ પડશે નહીં. આ અદાલતના એમ.એલ. સેઠી વિ. આર.પી. કપૂર, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૫૨૮ માં અહેવાલિત નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, આ મુદ્દો હવે નવેસરથી નિર્ધારિત થવાનો રહ્યો નથી, જેમાં આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“૧૦. કલમ ૧૯૫ ની ઉપકલમ (૧) ના આ ખંડ (બી) ના અર્થઘટનમાં, “માં, અથવા તેના સંબંધમાં” આ શબ્દપ્રયોગ પર અમારી સમક્ષ નોંધપાત્ર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે, અને એવો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે

કે “તેના સંબંધમાં” આ શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ આ કલમનો વ્યાપ અત્યંત નોંધપાત્ર રીતે વિસ્તારે છે અને તેવા કેસોમાં પણ તેને લાગુ પાડે છે જ્યાં ભવિષ્યમાં પણ કોઈ અદાલતમાં એવી કાર્યવાહી થઈ શકે, જેના સંબંધમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત થઈ શકે. આ જોગવાઈનું યોગ્ય અર્થઘટન કરવા માટે તેમાંના દરેક ઘટકનું અલગથી પરીક્ષણ કરવું આવશ્યક છે. આ જોગવાઈ એ સ્થિતિમાં ગુનાની નોંધ લેવાની મનાઈ કરે છે જ્યારે નીચે દર્શાવેલ તમામ પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં હોય, અર્થાત્ (૧) કે જે ગુનાના સંબંધમાં કેસ લાવવામાં આવ્યો છે તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળ આવતો હોવો જોઈએ; (૨) કે કોઈ અદાલતમાં કાર્યવાહી હોવી જોઈએ; અને (૩) કે એવો આક્ષેપ હોવો જોઈએ કે કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો એવી કાર્યવાહી માં, અથવા તેના સંબંધમાં, કરવામાં આવ્યો હતો. જ્યાં સુધી આ ત્રણેય ઘટકો અસ્તિત્વમાં ન હોય, ત્યાં સુધી અદાલતની લેખિત ફરિયાદ સિવાય મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ગુનાની નોંધ લેવા સામે કલમ ૧૮૫(૧)(બી) હેઠળનો પ્રતિબંધ અમલમાં આવશે નહીં. તેથી, હાલના કેસમાં પણ, અમારે જોવું પડશે કે જ્યારે ચંડીગઢ ખાતેના ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટે અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળના આરોપની નોંધ લેવાની કાર્યવાહી આરંભી, ત્યારે આ ત્રણેય ઘટકો અસ્તિત્વમાં હતા કે નહીં.

૧૧. નિશ્ચિત જ, આ બાબતમાં કોઈ શંકા નથી કે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાં અપીલકર્તા વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો આરોપ સમાવેશ પામેલો હતો, જેથી પ્રથમ ઘટક સ્પષ્ટપણે અસ્તિત્વમાં હતો. હાલના કેસોમાં નિર્ણય જે પ્રશ્ન પર નિર્ભર છે તે એ છે કે જ્યારે તે મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાનો સંજ્ઞાન લીધું ત્યારે શું કોઈ અદાલતમાં કોઈ કાર્યવાહી અસ્તિત્વમાં હતી એવું ઠરાવી શકાય? જો કોઈ અદાલતમાં કોઈ કાર્યવાહી અસ્તિત્વમાં હતી અને તેની સમક્ષ દાખલ થયેલી ફરિયાદમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો આવી કાર્યવાહી દરમિયાન, અથવા આવી કોઈ કાર્યવાહી સંબંધે, કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટ તે ગુનાનો સંજ્ઞાન લેવા માટે પ્રતિબંધિત હોત. બીજી તરફ, જો એવી કોઈ અદાલતી કાર્યવાહી જ ન હતી જેમાં, અથવા જેના સંબંધે, કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત કરી શકાય, તો સંજ્ઞાન લેવા ઉપરનો આ પ્રતિબંધ મૂકતી આ જોગવાઈ બિલ્કુલ લાગુ પડતી નથી. ૧૨. આ કેસમાં, જેમ કે હકીકતોનું વર્ણન કરતાં અમે અગાઉ દર્શાવ્યું છે, ચંડીગઢ ખાતેના ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટે જે ફરિયાદનો સંજ્ઞાન લીધો હતો તે ૧૧ એપ્રિલ, ૧૯૫૮ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને તે તબક્કે માત્ર એટલી જ કાર્યવાહી ચાલુ હતી કે ૧૦ ડિસેમ્બર, ૧૯૫૮ના રોજ અપીલકર્તાએ પોલીસ મહાનિરીક્ષક સમક્ષ નોંધાવેલી પ્રથમ માહિતી

અહેવાલના આધારે પોલીસ દ્વારા તપાસ ચાલી રહી હતી. તે તબક્કે તે
 એફ.આઈ.આર.ના સંદર્ભમાં કોઈ અદાલતમાં કોઈ કાર્યવાહી ચાલી રહી
 હતી એવો ક્યાંય કોઈ ઉલ્લેખ જ નથી. કોઈ અદાલતમાં કોઈ કાર્યવાહી છે
 કે નહીં તે પ્રશ્નની તપાસ કરતી વખતે ત્રણ પરિસ્થિતિઓ કલ્પી શકાય.
 એક તો એ કે કોઈ અદાલતમાં બિલ્કુલ કોઈ કાર્યવાહી જ ન હોય. બીજી એ
 કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળના ગુનાનો સંજ્ઞાન લેવાનો
 પ્રયત્ન કરવામાં આવે તે સમયબિંદુએ કોઈ અદાલતમાં કાર્યવાહી
 વાસ્તવમાં પ્રલંબિત હોય. ત્રીજી એ કે ભલે કોઈ અદાલતમાં એવી કોઈ
 કાર્યવાહી પ્રલંબિત ન હોય જેમાં, અથવા જેના સંબંધે, ભારતીય દંડ
 સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો કરવામાં આવ્યો હોઈ શકે, પરંતુ
 એવી કાર્યવાહી અગાઉ થઈ ચૂકી હોય અને પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય, અને
 ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો તે કાર્યવાહી
 દરમિયાન, અથવા તેના સંબંધે, કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત
 કરવામાં આવતું હોય. અમને એવું લાગે છે કે ઉપર કલ્પાયેલી છેલ્લી બંને
 પરિસ્થિતિઓમાં કલમ ૧૮૫(૧)(બી) હેઠળ સંજ્ઞાન લેવા ઉપરનો
 પ્રતિબંધ અમલમાં આવે. જો કોઈ અદાલતમાં કાર્યવાહી વાસ્તવમાં
 પ્રલંબિત હોય અને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો તે
 કાર્યવાહી સંબંધે કરવામાં આવ્યો હોવાનું આક્ષેપિત કરવામાં આવ્યું હોય,
 તો કલમ ૧૮૫(૧)(બી) સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે. એ જ રીતે, જો એવું

પ્રકરણ હોય કે કોઈ તબક્કે કોઈ અદાલતમાં કાર્યવાહી હતી, જે કલમ ૧૯૫(૧)(બી) ની જોગવાઈઓ લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય તે સમય સુધીમાં પૂર્ણ થઈ ગઈ હોય, તો પણ જો એવું આક્ષેપિત થાય કે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૧ હેઠળનો ગુનો તે કાર્યવાહી સંબંધે કરવામાં આવ્યો હતો, તો આ જોગવાઈ હેઠળનો પ્રતિબંધ લાગુ પડશે. કાર્યવાહી પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી એ હકીકત અગત્યની નહીં ગણાય, કારણ કે કલમ ૧૯૫(૧)(બી) એ માગતી નથી કે આ પ્રતિબંધ લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન ઊભો થાય તે સમયે કોઈ અદાલતમાં કાર્યવાહી વાસ્તવમાં પ્રલંબિત હોવી જ જોઈએ.”

૯૭. ઉપરોક્ત મુજબ, અમે આ વચગાળાની અરજીનો નિકાલ કરીએ છીએ.

રિટ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી અને વચગાળાની અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો.

(બિભૂતિ ભૂષણ બોઝ, સહાયક: શાશ્વત જૈન, એલસીઆરએ)

*The translation of this judgment has been provided by M/s.
Hyperlink E –Solution Private Limited.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*